

NUORTEN KOKEMUKSIA JA MIELIPITEITÄ PÄIHTEISTÄ

Kyselyiden pitäminen Apollon ja Pohjois-Haagan yhteiskouluissa

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi
Opinnäytetyö
2.11.2007

Heini Barck
Elisa Hämäläinen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma		Sosionomi AMK	
Tekijä/Tekijät			
Heini Barck ja Elisa Hämäläinen			
Työn nimi			
Nuorten kokemuksia ja mielipiteitä päihteistä - Kyselyiden pitäminen Apollon ja Pohjois-Haagan yhteiskouluissa			
Työn laji	Aika	Sivumäärä	
Opinnäytetyö	Syksy 2007	50 + 4 liitettä	
TIIVISTELMÄ			
<p>Ehkäisevä päihdetyö jakautuu kolmeen eri preventioon: primaari-, sekundaari- ja tertiaaripreventioon. Primaaripreventio on koko yhteiskunnalle tai yleisryhmille suunnattua yleistä ehkäisevää päihdetyötä. Sitä voidaan pitää muun muassa kouluissa. Eräs keino toteuttaa primaaripreventiota kouluissa on vertaisohjaus. Vertaisohjaus on nuorilta nuorille tapahtuvaa valistusta ja sen tarkempi suunnittelu ja toteutus ovat nuorten itsensä päätettävissä.</p> <p>Työmme tarkoituksena on selvittää yläasteikäisten nuorten päihdekokemuksia ja mielipiteitä Haaga-Kaarelan alueella. Tulokset toimivat pohjana Raittiina Radalla -hankkeessa kehitteillä olevalle nuorten vertaisohjausmallille. Raittiina Radalla on nuorille suunnatun ehkäisevän päihdetyön hanke. Vertaisohjaus on tarkoitus aloittaa hankkeen yhdyskouluissa, Pohjois-Haagan ja Apollon yhteiskouluissa, keväällä 2008 ja jäädä alueelle yhdeksi nuorille suunnatun ehkäisevän päihdetyön menetelmäksi.</p> <p>Työmme on kvantitatiivinen tutkimus. Aineiston keräsimme itse tehdyin kyselylomakkein yhdyskouluissa. Syötimme aineiston SPSS-ohjelmaan ja käsitelimme sen teemoittain. Teemat pohjautuvat ehkäisevään päihdetyöhön, hankkeen tavoitteisiin ja koulutuksen tarpeisiin. Vertailimme tyttöjen ja poikien sekä eri luokka-asteiden eroja ja tutkimme aineistoa myös kokonaisuutena.</p> <p>Tulosten teemoja ovat päihdetietous ja -valistus, päihdekokemukset ja vapaa-aika sekä päihteiden käyttöön suhtautuminen. Lähes kaikilla nuorilla on tietoa päihteistä. Lähteiden suhteen heitä pitäisi opettaa kriittisempään ajatteluun. Nuoret ymmärtävät, että päihteidenkäyttö voi olla ongelma jo nuorella iällä, mutta silti päihteiden kokeilu kiinnostaa heitä. On syytä kyseenalaistaa, kuinka nuoret määrittävät päihteettömyyden. Keskustelu päihteistä muiden nuorten kanssa sekä kavereiden vaikutus päihteiden käyttöön korostuvat. Tämän vuoksi vertaisohjaus on varmasti tehokas menetelmä Haaga-Kaarelan alueella. Nuorten harrastaminen vähenee iän myötä ja päihdekokeilut lisääntyvät. Nuorille pitäisi tarjota päihteettömiä vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja yhteiskunnan rakenteiden tulisi tukea heidän päihteettömyyttään nykyistä enemmän. Tällaisiin seikkoihin pystytään vaikuttamaan kouluissa tehtävällä primaaripreventiolla.</p>			
Avainsanat			
nuoret, ehkäisevä päihdetyö, päihteet, vertaisohjaus			

Degree Programme in Social Services		Degree Bachelor of Social Services
Author/Authors Heini Barck and Elisa Hämäläinen		
Title Young People's Experiences and Opinions about Intoxicants - Conducting a Survey in Schools of Apollo and Pohjois-Haaga		
Type of Work Final Project	Date Autumn 2007	Pages 50 + 4 appendices
<p>ABSTRACT</p> <p>The purpose of our study was to examine secondary school age people's intoxicant experiences, opinions about intoxicants and about their free time activities in the Haaga-Kaarela area. This knowledge works as a base for creating a peer leading programme in the Raittiina Radalla project which does preventive intoxicant work in schools. The peer leading programme begins in the spring of 2008 in two schools, Apollo and Pohjois-Haaga, linked to the project.</p> <p>We gathered the quantitative data from these two schools with self-made questionnaires. We analysed the data with the SPSS-programme and divided it into themes which were based on preventive intoxicant work, the objectives of the Raittiina Radalla project and needs of the programme. We compared the results of girls and boys and grades. In addition we examined the data as a whole.</p> <p>The themes of results comprised information and education on intoxicants, intoxicant experiences and free time activities and approach to using intoxicants. Almost every student had information regarding intoxicants. Discussion with other young people was considered to be easy. Friends had an influence on young people's intoxicant use. The majority of young people realized that intoxicants could be a difficult problem for a young person.</p> <p>Young people's way of using sources may indicate that their critical thinking is undeveloped. The way how young people define non-intoxicant life should be questioned. Intoxicants attract young people. Free time interests are decreasing when young people are getting older and at the same time intoxicant use is increasing. Results indicate that peer leading is an effective method. We should offer non-intoxicant free time possibilities to young people and society should support non-intoxicant life more than nowadays.</p>		
<p>Keywords</p> <p>young people, preventive work, intoxicants, peer leading</p>		

1 JOHDANTO

Perhe, suku, naapurusto ja erilaiset perinteet eivät enää ennakoivat ja määritä elämäämme kuten ennen. Jokaisen on itse rakennettava tietoisesti oma elämänpolkunsu runsaiden valintojen joukosta. Nykysukupolvea onkin kuvattu ”yksilöllisen pakkovalinnan sukupolveksi”. Ihmisen oikeus ja samalla velvollisuus on kehittää yksilöllisyyttään ja toteuttaa itseään sosiaalisesta asemastaan riippumatta. Yhteiskuntaa ennen koossapitäneet traditiot kuten poliittiset ideologiat ja uskonto ovat hävinneet erityisesti kaupungissa asuvien nuorten elämästä ja niiden tilalle on syntynyt erilaisia tapoja määrittää omaa elämäänsä ja sitä, kuka on. Individualismia korostavassa nyky-yhteiskunnassa yksilöiden arvomaailmat erilaistuvat ja moninaistuvat entisestään. Tämän lisäksi erilaisuutta myös siedetään ja suvaitaan paremmin. Perheiden yhteisöllisyyden tilalle on syntynyt kehittyneen teknologian mahdollistamana uudenlaisia yhteisöllisyyden muotoja, kuten esimerkiksi internetin kautta solmittavat suhdeverkostot. (Salasuo 2006: 13, 31, 33–35; Helve 2005: 205–221.)

Nuorten päihteidenkäyttö liittyy 2000-luvun yhteiskunnan individualismin ihannointiin. Yhteiskunta antaa nuorille aiempaa vapaammat kädet kaiken kokeilulle, mutta samalla se antaa myös mahdollisuuden kieltäytyä. Päihteidenkäytön taustalla vallitsevat hämärtyneet yhteiskunnan normit ja jatkuvan elämyksellisuuden viehätys. Tämän vuoksi päihteidenkäyttöä ei aina tuomita heti vaan useimmiten se koetaan osaksi sujuvaa kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa. (Salasuo 2006: 62–63.)

Nyky-yhteiskunta on alkoholin suhteen erittäin salliva. Yhteiskunnassa vallitsevat arvot, aikuisväen antama esimerkki ja ajalliset ihanteet vaikuttavat nuorten asenteisiin. Myös kavereiden päihteidenkäytöllä ja siitä syntyvällä sosiaalisella paineella on suuri merkitys. (Huoponen - Peltonen - Mustalampi - Koskinen-Ollonqvist 2002: 88; Kylmänen 2005: 27.) Päihteiden käytön aloittamiseen liittyviä riskitekijöitä nuoren elämässä on monia. Näitä tekijöitä ovat muun muassa päihteiden käyttöä suosivat sosiaaliset normit ja asenteet niin yhteiskunnassa kuin nuoren omassa lähipiirissä tai perheessä, huono koulumenestys ja kielteinen suhtautuminen opiskeluun sekä vaikea perhetilanne. (van der Stel - Voordewindin 1999: 73.)

Raittiina Radalla on Haaga-Kaarelan alueella vaikuttava nuorille suunnatun ehkäisevän päihdetyön hanke. Teemme opinnäytetyömme kyseisessä hankkeessa. Siinä on mukana

Pohjois-Haagan ja Apollon yhteiskoulut. Hankkeen tavoitteena on ottaa näissä kouluissa käyttöön vertaisohjausmalli yhdeksi ehkäisevän päihdetyön menetelmäksi. Idea nuorten vertaisohjaustoimintaan (alkuperäinen termi Peer Education) on syntynyt Pohjois-Irlannissa, josta se rantautui Suomeen vuonna 1996 Mannerheimin Lastensuojeluliiton tuomana. Mallin kehittämistä on jatkettu Suomessa. Nykyään vertaisohjausmenetelmää sovelletaan paljon kuntien, koulujen ja järjestöjen nuorille suunnatussa työssä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2003.)

Lähtökohtana työssämme on hankkeen tarve. Nuoret tarvitsevat tehokkaan ja heille sopivan ehkäisevän päihdetyön mallin. Ehkäisevä päihdetyö tarvitsee uusia menetelmiä, jotka painottavat yhteistyötä ja kohderyhmän olemassa olevia voimavaroja (Huoponen 2002: 88). Vertaisohjausmallissa voimavarat ovat keskeisessä asemassa, sillä se toimii periaatteella ”nuorilta nuorille” eli sekä päihdetyön valistajat että kohde ovat samaa ikäluokkaa. Näin he voivat keskustella päihteisiin liittyvistä asioista ja kokemuksista avoimesti ja konkreettisesti. Idea vertaisohjausmallin kehittämisestä tuli Raittiina Radalla -hankkeen projektisihteeriltä Aleksi Koskiselta, joka toimii koko projektin ajan yhteyshenkilönämme hankkeeseen. Kartoitamme nuorten kokemuksia ja mielipiteitä päihteistä sekä heidän vapaa-ajanviettotavoistaan kyselylomakkeilla hankkeen yhdyskouluissa. Tehtävänä on tuottaa tietoa nuorten näkökulmasta vertaisohjausmallia varten. Mallin on tarkoitus jäädä pysyväksi menetelmäksi Haaga-Kaarelan alueelle.

Raportissa kerromme Raittiina Radalla -hankkeesta. Sen jälkeen kerromme työmme tehtävän. Seuraavaksi avaamme työhömmme liittyvät keskeiset käsitteet, joita ovat päihdeet, päihdevalistus, nuori, ryhmäprosessi, vertainen ja vertaisryhmä. Määrittelemme ehkäisevää päihdetyötä ja sen sisällä kerromme myös nuorten päihteidenkäytöstä, kouluissa tehtävästä päihdetyöstä sekä vertaisohjauksesta nuorten ehkäisevän päihdetyön menetelmänä. Raportoimme työmme suunnittelusta ja käytännöntoteutuksesta aineistonkeruu- sekä analysointimenetelmineen. Liitteenä työssämme on nuorille pitämämme kyselylomake. Seuraavaksi kirjaamme kyselyn tulokset. Tuloksiin liittyen työssämme on kaksi liitettä, joista toisessa käsitellään koko otosta ja tyttöjen sekä poikien eroja ja toisessa luokka-asteiden eroja. Lopuksi kerromme johtopäätökset ja pohdimme tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Pohdimme myös koko työskentelyprosessia ja ehdotamme aiheita jatkotutkimusta varten.

2 RAITTIINA RADALLA -HANKE

Raittiina Radalla on ehkäisevän päihdetyön hanke ja se toimii Haaga-Kaarelan alueella. Hankkeen lähtökohta oli alueella toimivan päihdetyöryhmän huoli nuorten aikaistuvasta ja lisääntyvästä päihteidenkäytöstä. Päihdetyöryhmä on moniammatillinen työryhmä ja sitä hankkeessa edustavat aluepoliisi, nuorisotoimi, sosiaaliviraston lastensuojelun perhetyö, Kannelmäen seurakunta, ehkäisevän työn Klaari-toiminta sekä hankkeessa mukana olevien koulujen, Pohjois-Haagan ja Apollon yhteiskoulujen, koulukuraattorit. Alue tarvitsee uusia ja tehokkaampia ehkäisevän päihdetyön malleja. Aiemmin hankkeen kohderyhmänä ovat olleet vain ala- ja yläasteen nivelvaiheessa olevat oppilaat. Nyt hanke on laajentamassa toimintaansa ylemmille luokille. Prosessin on tarkoitus jatkaa kuudennesta luokasta aina yhdeksännelle luokalle asti. (Raittiina Radalla 2006.)

Hankkeen päätavoitteena on vähentää nuorten päihteidenkäyttöä ja myöhentää päihdeidenkäytön aloitusikää. Tarkoituksena on lisätä nuorten tietämystä päihteistä ja niiden vaikutuksista. Lisäksi on tarkoitus rohkaista nuoria kieltäytymään päihteistä ja antaa heille taitoja tilanteisiin, joissa heille tarjotaan päihteitä. Hanke pyrkii tukemaan nuorten sosiaalisia taitoja ja innostamaan nuoret päihteettömään vapaa-ajanviettoon. (Raittiina Radalla 2006.)

Hankkeen toteuttama ehkäisevä päihdetyö alkaa kuudesluokkalaisille suunnatusta päihdeviikosta ja on etenemässä yläasteella toteutettavaan vertaisohjaustoimintaan (Raittiina Radalla 2006). Annamme oman panoksemme kartoittamalla Haaga-Kaarelan nuorten mielipiteitä ja kokemuksia vertaisohjaustoimintaa varten. Olemme mukana mahdollistamassa ehkäisevän päihdetyön ulottamista ala- ja yläasteen nivelvaiheessa olevista oppilaista yläasteikäisiin.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimustehtävänämmä on tuottaa uutta tietoa heille, jotka suunnittelevat ja toteuttavat vertaisohjauskoulutuksen Apollon ja Pohjois-Haagan yhteiskouluissa. Näin autamme heitä kehittämään nuorille kohdistuvaa ehkäisevää päihdetyötä tehokkaammaksi ja mielekkäämmäksi Haaga-Kaarelan alueella. Tulokset jäävät hankkeen käyttöön ja niiden

pohjalta koulutus suunnitellaan ja toteutetaan. Koulutus otetaan konkreettisesti käyttöön näillä näkymin keväällä 2008.

Keräämme tietoa nuorten näkökulmasta. Keskeistä on tietää, mistä päihteistä nuorilla on tietoa, mistä nuorilta selkeästi puuttuu tietoa ja mistä he haluaisivat itse tietää. Keräämme tietoa nuorien omista kokemuksista ja käsityksistä sekä siitä, miten he kokevat itsensä päihteidenkäyttäjänä ja haluaisivatko he muuttaa tilannettaan. On mielenkiintoista tietää, miten nuoret tunnistavat päihteiden käytön ja uskaltavatko he puuttua siihen sekä millä keinoin he auttaisivat toista. Tärkeää on saada tietoa siitä, millainen päihdevalistus on nuorten itsensä mielestä tehokasta ja mielekästä, keneltä he haluaisivat saada tietoa päihteistä ja kenen kanssa he niistä haluaisivat keskustella. Oleellista on myös tietää, millä keinoin he itse jakaisivat tietoa päihteistä muille. Keräämme tietoa nuorten vapaa-ajanviettotavoista ja siitä, miten he haluaisivat vapaa-aikaansa viettää. Kiinnostavaa on tietää, millaisissa tilanteissa nuoret käyttävät päihteitä ja millainen vaikutus muilla ihmisillä on nuorten päihteidenkäyttöön.

4 KESKEISIÄ MÄÄRITELMIÄ

4.1 Päihteet ja päihdevalistus

Päihteet voivat olla laillisia tai laittomia. Laillisia päihteitä ovat alkoholi ja tupakkatuotteet. Laittomiin päihteisiin kuuluvat huumausaineet, joihin luetellaan muun muassa kannabis, LSD, heroini ja amfetamiini. Päihtymystarkoituksessa voidaan käyttää myös liuottimia ja lääkkeitä. Päihteet vaikuttavat ihmisen keskushermostoon lamauttavasti tai kiihottavasti. Päihteiden yhteinen piirre on se, että niihin on riski jäädä riippuvaiseksi. (Kylmänen 2005: 25; Stakes 2007: Neuvoa-antavat.) Työssämme tarkoitamme päihteillä kaikkia päihteitä.

Valistus on osa nuorten kasvatusta ja koko yhteiskuntamme velvollisuus. Se voidaan käsittää kahdella eri tavalla. Toiset pitävät sitä yhdensuuntaisena ja auktoriteettisena manipulointina, kun taas toisen tulkinnan mukaan se on keskustelua, jossa kaikki ovat subjekteja ja voivat valistua. Valistuksen tulisi Soikkelin (2002) mukaan olla jälkimmäisen määritelmän mukaista. Tällöin valistaja antaa valistettavan tehdä itse omat päätöksensä niiden tietojen ja näkemyksien pohjalta, joista he ovat yhdessä keskustelleet.

Tämän vuoksi onkin puhuttu siitä, josko käsite ”päihdevaistus” olisi osuvampi. Valistuksessa on käsiteltävä kaikkia päihteitä. (Soikkeli 2002: 29-30; 33; Soikkeli 2001: 64-65.) Vertaisohjaus on keskustelemaa ja vastavuoroista valistusta.

Valistajan on oltava perillä kohderyhmästään ja sen arvoista sekä kulttuurista. Näin ei synny tilannetta, jossa hän edustaa omaa arvomaailmaansa ajattelemattomasti samalla väheksyen kohteen arvostamia asioita. Tällainen aiheuttaa kohderyhmässä vain paheksuntaa. Valistajan on tiedettävä päihteistä ja niiden tuhoisista terveysvaikutteista tarpeeksi paljon, jotta hän voi jakaa tätä tietoa muille. Valistajan on oltava avoimessa kommunikaatiossa kohderyhmänsä kanssa ja opetettava kriittistä ajattelua. Kohderyhmä on saatava aktiivisesti mukaan vaatimaan perusteluja ja väittelemään. Tämä auttaa heitä selviämään esimerkiksi internetin aiheuttamasta tietotulvasta, jossa kaikki tieto ei ole totta. (Soikkeli 2001: 70.)

4.2 Nuori

Nuorisolain 2 §:n mukaan alle 29-vuotiaat ovat nuoria. Alkoholilain 16 § kieltää mietojen alkoholijuomien (alkoholia korkeintaan 22 %) myynnin alle 18-vuotiaille ja väkevien alkoholijuomien (alkoholia enemmän kuin 22%) myynnin alle 20-vuotiaille. Miedot ja väkevät alkoholijuomat on määritelty alkoholilain 3 §:ssä. Tupakkalain 11 § kieltää tupakan myynnin alle 18-vuotiaille. (Finlex 2007: alkoholilaki, nuorisolaki, tupakkalaki.) Meidän kohderyhmämme koostuu 13-16 - vuotiaista nuorista, joten heille kaikki päihteidenkäyttö on laitonta.

Nuoren kehitystä ohjaavat sosiaaliset, biologiset, psykologiset ja yhteiskunnalliset tekijät. Nuoruusikä on siirtymistä lapsuudesta aikuisuuteen. Siihen liittyy monia kehitystehäviä. Nuoren kehossa tapahtuu muutoksia ja hän saavuttaa sukukypsyyden. Hänen on myös hyväksyttävä uusi fyysinen olemuksensa. Hän omaksuu oman sukupuoliroolinsa ja luo suhteita kummankin sukupuolen edustajiin. Nuori itsenäistyy ja valmistautuu aikuisuuteen. Hänen henkilökohtainen maailmankatsomuksensa kehittyy. Hän oppii yhteisön normeja ja käyttäytyy sosiaalisesti vastuullisella tavalla. Hänen oma identiteettinsä selkiyyt. (Lyytinen - Korkiakangas - Lyytinen 1998: 256, 258–259.)

Nuoruusiän määritelmiä on useita. Erään määritelmän mukaan nuoruusikä sijoittuu ikävuosille 13/14 - 20/21. Tämän jakson alussa nuori elää murrosiän, joka alkaa noin 13–

14 -vuotiaana ja päättyy noin 16 ikävuoteen. Yksilöllisiä eroja on tietysti olemassa. (Turunen 2005: 113–114.) Meidän kohderyhmämme koostuu tämän määritelmän mukaan murrosikäisistä nuorista.

Murrosikä on nuorelle tunteiden ja sosiaalisen aktivoitumisen aikaa. Hän elää niin sanotusti kuohuntavaihetta. Myös aikuismainen tietoinen ajattelu kehittyy ja vahvistuu. Nuoren itsenäistyminen ja sosialisatio tarvitsevat kehittyäkseen nuorelta epäitsekästä jengiytymistä, vihan tunnetta sekä herkistymistä ympäristön vaatimuksille ja tätä myöten häpeän ja syyllisyyden tunteita. Näiden tunteiden avulla hän oppii moraalista ajattelua ja ottaa valtaa itselleen vanhempiinsa nähden. Useimmat nuoret eivät oireile ulospäin, vaikka sisäisesti heissä tapahtuukin kokoajan. Joillekin tämä vaihe elämässä aiheuttaa huomattavan kriisin ja he joko eristäytyvät tai alkavat käyttäytyä todella villisti. Nuoren käytös voi olla uhmakasta ja kapinallista. Voimakas hyväksytyksi tulemisen tarve voi saada nuoren muun muassa käyttämään päihteitä. (Turunen 2005: 113–125.)

4.3 Ryhmäprosessi

Ihmisellä on halu kuulua ryhmään ja toimia sekä antajana että vastaanottajana. Ihminen tarvitsee arvostusta ja tarpeellisuudentunnetta. Ryhmä antaa henkistä tukea sekä konkreettista apua arkeen. Ryhmissä keskustelu avaa uusia näkökulmia asioihin tai laajentaa vanhoja. Se opettaa kuuntelemaan ja ottamaan toiset huomioon. Ryhmään kuuluminen voi opettaa myös suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä. Ryhmä rohkaisee jäseniään osallistumaan myös ryhmän ulkopuolisiin toimintoihin. (Kemppainen 2000: 37–38.)

Järjestetty ryhmä käy Virkkusen (2000) mukaan muodostuessaan läpi viisi eri vaihetta. Muodollisessa vaiheessa jäsenet eivät tunne toisiaan ja ovat näin ollen kohteliaita ja varautuneita. Syttymisvaiheessa jäsenet alkavat keskustella asioistaan ja on tärkeää, että jokainen saa sanoa sanottavansa. Onnellisuusvaiheessa ryhmä koostuu vain mukavista ihmisistä. Vallankumousvaihe on ryhmän kriittinen vaihe. Kaikki eivät enää olekaan niin mukavia, vaan jäsenet alkavat vaikuttaa myös ärsyttäviltä. Tässä vaiheessa ryhmä joko rikkoutuu tai jatkaa vaikeuksista huolimatta. Mikäli ryhmä jatkaa samassa kokoonpanossa, on sillä vuorossa kypsyysvaihe, jossa jäsenet hyväksyvät toistensa heikotkin puolet. (Virkkunen 2000: 23–24.)

4.4 Vertainen ja vertaisryhmä

Toisilleen vertaiset ihmiset pystyvät asettumaan toistensa asemaan ja yhteisöön. Vertaisuudessa on kyse jaetusta kokemusmaailmasta, samoista arvoista ja yhteisestä kielestä. Vertaiset ovat tasa-arvoisia keskenään ja heidän suhteensa on dialoginen. Dialogisuudella tarkoitetaan luottamuksellisen, keskinäiseen kunnioitukseen ja avoimuuteen perustuvan suhteen syntyä, jonka osapuolet ovat subjekteja keskenään. Dialogissa tulisi löytää uusi yhteinen ymmärrys kyseenalaistamalla omat mielipiteensä. Vertaiset ovat toistensa kanssa suunnilleen samalla tasolla sosiaalisessa, kognitiivisessa ja emotionaalisessa kehityksessä. (Hämäläinen 1999: liite 1; Salmivalli 2005: 15–16.)

Nuorten arvomaailmaan vaikuttavat monet eri seikat kuten media ja heidän elämässään vaikuttavat aikuiset. Näiden syntyneiden arvojen pohjalta nuoriso muodostaa keskuuteensa erilaisia nuorisokulttuureita, jotka auttavat heitä irtautumaan lapsuudenperheestään. Nuorisokulttuureihin liittyy symboleita kuten hiustyyli tai pukeutuminen. Symbolien avulla nuoret asettuvat ikäistensä ja samat arvot omaavien ihmisten joukkoon, vertaistensa pariin. Nuoret eivät asetu vain yhteen vertaisryhmään vaan he voivat kuulua useampaan yhtä aikaa ja vaihtaa ryhmää halutessaan. (Helve 2005: 207, 220; Salasuo 2006: 13.) Esimerkiksi 14-vuotiaan yläasteisen vertaisryhmiä voivat olla hänen oma koululuokkansa, sisarusparvi, harrastusryhmät sekä samoihin elämäntapoihin suuntautuneiden ihmisten muodostavat yhteisöt, kuten esimerkiksi vegaanit. Nämä ryhmät eivät ole ohjattuja vertaisryhmiä.

Vertaisryhmät voivat olla myös ohjattuja ja ne keskittyvät johonkin tiettyyn aiheeseen tai ongelmaan. Ohjattuja vertaisryhmiä muodostetaan silloin, kun ammattiauttajia ei ole saatavilla tai heidän antamansa apu ei ole tarkoituksenmukaista tai riittävää. Tämän vuoksi apua voikin etsiä vertaisten keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Vertaisryhmän jäsenet ovat samassa elämäntilanteessa ja he kokoontuvat säännöllisesti keskustelemaan asioista, jotka koskettavat heistä jokaista. He antavat ja saavat tukea toistensa kertomuksista ja kokemuksista. Yhdessäolo ja hyvä seura antavat voimaa jatkaa eteenpäin. Monesti vertaisryhmän tehtävä on vahvistaa jäseniensä identiteettiä. Keskeistä toiminnassa on se, että kaikki tieto pohjautuu jäsenten omiin kokemuksiin. Vertaisiltaan yksilö saa sellaista vastavuoroista tukea, jota hän ei voi ammattiauttajalta saada. Ammattiauttaja ei voi tietää asiakkaan tilannetta vertaisen lailla, koska ei itse ole sitä kokenut. (Malin 2000: 17–18.)

Vertaisryhmässä myös ryhmän ohjaaja on vertainen, samaa elämäntilannetta elävä kuin kaikki muutkin ryhmän jäsenet. Tällöin hänen on helpompi ymmärtää ryhmäläisiään. Vertaiset käyvät ryhmässä läpi sekä yksilö- että ryhmäprosessia. Kun ihminen kertoo omasta elämästään muille, hän saattaa nähdä sen itsekkin eri valossa. Toisaalta muiden kertomukset lievittävät omien elämäkokemusten aiheuttamaa tuskaa ja niitä on helpompi ymmärtää ja suhteuttaa. (Wikstedt 2000: 43–44.) Mikäli koulutetut vertaisohjaajat pitävät esimerkiksi järjestettyjä keskusteluja päihteistä muille nuorille, toimivat he tällaisina ohjaajina muille ryhmäläisille.

Vertaistoiminta on vapaaehtoista. Toiminnan aloitus ja ylläpito edellyttävät kunnollista tiedotusta ja oheismateriaalia sekä varsinaisen toiminnan jatkuvaa tukemista. Kansalla on paljon kokemuksista kertynyttä tietoa ja tätä tietoa tulisikin käyttää enemmän sosiaali- ja terveystalvueluita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Vertaisryhmissä voi myös muodostua täysin uusia toimintamalleja näiden palveluiden toteuttamiseksi. (Malin 2000: 21.)

5 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

5.1 Ehkäisevän päihdetyön määritelmä ja lainsäädäntö

Ehkäisevä päihdetyö perustuu Suomen lainsäädäntöön. (Stakes 2006: Laatatutähti.) Keskeisiä lakeja ovat muun muassa päihdehuoltolaki ja -asetus, raittiustyölaki ja -asetus, laki ja asetus toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi, alkoholilaki, huumausainelaki ja -asetus sekä tupakkalaki. Viitteitä päihdetyöhön on muissakin laeissa. Näitä lakeja ovat muun muassa perustuslaki, poliisilaki, mielenterveyslaki, lastensuojelulaki, sosiaalihuoltolaki sekä rikoslaki ja näihin liittyvät asetukset. (Kylmänen 2005: 35.) Päihdehuoltolain 1 §:n asettama tavoite päihdehuollolle on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä ongelmakäytöstä johtuvia terveys- ja sosiaalisia ongelmia. Se myös edistää päihdeongelmista kärsivien sekä heidän läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. Alkoholilaki puolestaan ohjaa ja rajoittaa alkoholin käyttöä. Sen tehtävä 1 §:n mukaan on näin ehkäistä alkoholista johtuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Raittiustyölain 1 ja 2 § määrittävät valtion ja kuntien tehtäväksi totuttaa kansalaiset välttämään päihteitä sekä elämään terveellisesti. Huumausainelain tarkoitus sen 1 §:n mukaan on valvoa huumausaineita ja niiden valmistusta. Huumaus-

ainerikoksista ja rangaistusten laajuuksista määrätään rikoslain 50 luvussa. (Finlex 2007: päihdehuoltolaki, alkoholilaki, raittiustyölaki, huumausainelaki, rikoslaki.)

Keinoina lakien säätämiin tavoitteisiin pääsemiseksi puututaan päihteiden saatavuuteen ja hintaan, jaetaan päihdetietoutta sekä vaikutetaan asenteisiin ja päihteiden käyttötapoihin. Päihteidenkäytön sallivia olosuhteita ja kulttuuria pyritään muuttamaan päihdevastaisiksi. Ehkäisevän päihdetyön avulla pyritään vaikuttamaan yhteiskunnan arvoihin ja normeihin. Toiminnalla tulee olla selkeät tavoitteet ja tietty kohde. Ehkäisevä päihdetyö edistää yksilön elämänhallintaa ja hyvinvointia ja sen tehtävänä on myös terveiden sosiaalisten verkostojen tukeminen. Se on laadukkaan ja turvallisen elämän sekä elinympäristön tarjoamista. (Huoponen ym. 2002: 54–56, 70; Kylmänen 2005: 9; van der Stel - Voordewindin 1999: 39.)

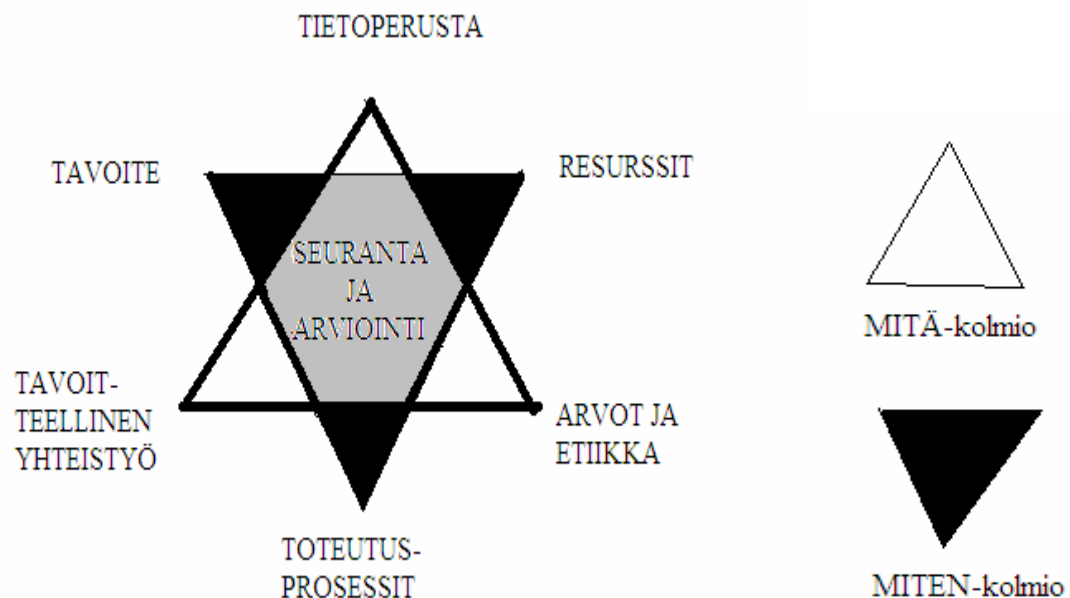
Ehkäisevä päihdetyö jaetaan kohderyhmän ja toiminnan mukaan primaari-, sekundaari ja tertiaaripreventioon. Primaaripreventio kohdistuu koko väestöön, sekundaaripreventio riskiryhmiin ja tertiaaripreventio ongelmakäyttäjiin. Nämä ehkäisevän päihdetyön eri tasot tukevat toisiaan ja muodostavat yhdessä kokonaisuuden. (Huoponen ym. 2002: 9; van der Stel - Voordewindin 1999: 39.) Ehkäisevästä päihdetyöstä voidaan puhua myös termeillä yleinen ehkäisy ja riskiehkäisy. Yleinen ehkäisy on synonyymi primaaritason ehkäisevälle päihdetyölle ja se kohdistuu kaikille, myös päihteitä käyttämättömille. Riskiehkäisy kohdistuu ryhmille ja yksilöille, joiden päihteidenkäyttö saattaa muodostua ongelmalliseksi myöhemmin. Sen määritelmä on sama kuin sekundaaripreventiossa. (Stakes 2007: Neuvoa-antavat.) Me teemme työssämme pohjustusta yleiselle eli primaaritason ehkäisevälle päihdetyölle.

5.2 Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit

Ehkäisevä päihdetyö on moniammatillista ja verkostoitunutta. Laatua ja tehokkuutta pyritään parantamaan yhdistämällä eri asiantuntijoiden näkemyksiä ja ammattitaitoa. Tiivis yhteistyö on tärkeää. Sen vuoksi lähes joka kuntaan on jo nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö, joka toimii eri tahojen viestinviejänä. Yli puolessa kunnistamme on myös moniammatillinen päihdetyöryhmä, johon yleensä kuuluvat sosiaalityöntekijä, nuorisotyöntekijä, koulun oppilashuoltohenkilöstön edustaja, poliisi, seurakunnan ja järjestöjen edustaja. (Soikkeli 2002: 24; Stakes 2006: Laatutähti.) Raittiina Radalla -hankkeen tarpeen havaitsi alun perin tällainen moniammatillinen päihdetyö-

ryhmä ja se myös toimii osana hanketta. Organisaation on oltava järjestelmällinen ja hyvin koordinoitu. Ehkäisevää työtä tekevän verkoston on syytä tunnistaa alueellisia erityispiirteitä, koska ne vaikuttavat alueen asukkaisiin ja heille tarjottaviin palveluihin. Yhteistyö ei onnistu ilman toisten hyväksyntää sekä yhteisesti päätettyä ja tiedossa olevaa tavoitetta. Alueelliset hankkeet ovat yleisiä ehkäisevän päihdetyön keinoja. (Kylmänen 2005: 18–20.) Raittiina Radalla on alueellinen hanke.

Työn laadun varmistamiseksi on työntekijöiden tietopohja ja menetelmät oltava yhdenmukaiset. Tämän vuoksi ehkäisevä päihdetyö tarvitsee laatukriteerit. Laatusuositukset ja -kriteerit synnyttävät yhteistä ymmärrystä ja auttavat eri toimijoita tekemään yhteistyötä saman kokonaisuuden hyväksi. (Huoponen ym. 2002: 87.) Stakes on julkaissut ehkäisevän päihdetyön kuusisakaraisen laatutähden (kuvio 1), johon sisältyy kaksitoista laatukriteeriä. Laatutähti koostuu kahdesta eri kolmiosta; ”mitä” -kolmiosta sekä ”miten” -kolmiosta. ”Mitä” -kolmioon sisältyvät tietoperusta, arvot ja etiikka sekä tavoitteellinen yhteistyö. ”Miten” -kolmio muodostuu resursseista, toteutusprosesseista ja tavoitteista. Nämä asiat muodostavat tähden kuusi sakaraa, joita kaikkia on seurattava ja arvioitava pitkin prosessia. Sakaroiden tulee olla keskenään tasapainossa. (Stakes 2006: Laatutähti.)

KUVIO 1. Stakesin laatutähti (Stakes 2006). Stakesin julkaisemassa ehkäisevän päihdetyön laatutähdessä laadun kriteerit jakautuvat seitsemään eri kategoriaan.

5.3 Nuorten päihteidenkäyttö

5.3.1 Vapaa-aika

Vapaa-ajan käsite on usein liitetty työhön tai opiskeluun liittyväksi: vapaa-aika valmistele ja lataa yksilöä työnsä haasteisiin ja se samalla jäsentää arkea. (Liikkanen - Hanifi - Hannula 2005: 7-8.) Nuorten vapaa-ajan viettotavat muuttuvat jatkuvasti. Helsingin kaupungin tietokeskus, nuorisoasiainkeskus ja opetusvirasto suorittivat yhteistyössä hankkeen, jossa tutkittiin helsinkiläisten nuorten vapaa-aikaa vuonna 2000. Tutkimuksen mukaan teknologian kehitys on mahdollistanut entistä tiiviimmän yhteydenpidon, kun melkein jokaisella nuorella on käytössään kännykkä ja internet, jonka kautta ystäviin voi olla yhteydessä jatkuvasti. Samalla perheen parissa vietetty aika on vähentynyt entisestään. Kuitenkin koti on monelle nuorelle edelleen tärkein ystävien tapaamispaikka. Nuorten mielestä ajanpuute haittaa eniten vapaa-aikaa; osa nuorista muun muassa käy töissä koulunsa ohella. Liikunnan harrastamisesta nuoret hakevat hauskuutta ja sosiaalisuutta samalla kun huolehtivat omasta kunnostaan. Kuitenkin selkeästi tulee esille se, että liikuntaa harrastamattomia nuoria on vasta 14-vuotiaissa tai heitä vanhemmissa nuorissa. Tässä iässä nuoret siis tarvitsivat eniten apua löytääkseen heille sopivat harrastus- ja liikuntamuodot, sillä näillä nuorilla on suurin riski aloittaa tupakoiminen ja alkoholin käyttö. (Keskinen 2001: 11–15, 60–61.)

Alkoholi näyttölee suurta roolia suomalaisessa vapaa-ajan kulttuurissa ja sen kulutus onkin alkoholiveron laskettua noussut selvästi. Nuorten päihteidenkäyttö seuraa aikuisen esimerkkiä ja nuorten alkoholin käyttö seuraa alkoholin yleistä kulutusta. Keskinen (2001) kirjoittaa tutkimuksessaan, että tytöt tutustuvat yleensä alkoholiin poikia aiemmin. Kuitenkin alkoholin viikoittainen käyttö on pojilla hieman yleisempää kuin tytöillä. Päihteiden käyttöä pidetään usein vain yhtenä vapaa-ajan viettotavoista ja nuoretkin oppivat jo varhain liittämään alkoholin kaikkeen juhlimiseen. Myös viihdekäyttö on monelle nuorelle tuttu termi puhuttaessa päihteidenkäytöstä, tällöin nuorilta itseltäänkin saattaa hämärtyä päihteiden käyttöön liittyvät riskit ja ongelmat. (Keskinen 2001: 14–15, 125; A-klinikkasäätiö 2007: Pylkkänen.)

Nuoren kanssa toimivan aikuisen on tärkeää tietää nuorten vapaa-ajan vietosta. Nyky-yhteiskunnan rakenteissa on ongelmia, jotka ylläpitävät ja edistävät päihdemyönteistä ajattelua. Yleisesti päihteitä käytetään entistä enemmän ja nuorten elinympäristö on

sosiaalisesti ja toiminnallisesti hyvin suppea. Siksi elinympäristöä tulisikin luoda enemmän virikkeelliseksi ja päihteettömän vapaa-ajan mahdollistavaksi. Resursseja tulisi käyttää rakenteellisiin muutoksiin. Myös asenteita olisi aiheellista muuttaa. Esimerkiksi nykymaailmassa arvostettua kilpailua tulisi vähentää. Nuoret alkavat kilpailla jo peruskouluikäisinä keskenään ja tämä yksilöllisyyden ihailu tyrmää koulun sisäisen yhteisöllisyyden. Näin nuoret jäävät paitsi terveistä vertaisryhmistä ja tätä myöten ystävyydestä sekä ryhmien omatoimisesta vapaa-ajan tekemisestä. Tällaisten ryhmien muodostuminen suojaisi nuoria myös päihteidenkäytöltä. (Huoponen ym. 2002: 76–77.)

5.3.2 Päihteidenkäyttöön vaikuttavat tekijät

Nuoruusaikana nuori viettää yhä vähemmän aikaa vanhempiensa kanssa, ja yhä kasvavissa määrin vertaistensa kanssa. Ryhmän luomat yhdenmukaisuuden paineet saattavat saada nuoren tekemään ja kokeilemaan asioita, joita hän ei ehkä muuten ajattelisikaan. Ryhmän käyttäytymistä säätelevät yhteiset ryhmänormit. Normit vaikuttavat siihen, millainen käytös tietyssä ryhmässä katsotaan hyväksytyksi ja millainen ei. Nämä normit voivat vaihdella ryhmittäin ja ne voivat olla sisällöltään sekä negatiivisia että positiivisia. Ryhmän sisällä saattaa kehittyä päihteiden käyttöä suosivia normeja, jolloin päihteidenkäyttöä vapaa-ajalla pidetään itsestään selvyytenä. Toisaalta ryhmässä voi syntyä päihteiden käytön vastaisia normeja, jolloin ryhmän sisällä syntyy positiivinen painostus olla käyttämättä päihteitä. (Salmivalli 2005: 130, 137, 144.)

Nuoren käyttäytymiseen ja kehittymiseen vaikuttavat hänen sosiaaliseen verkostoonsa kuuluvat ihmiset. Sosiaalinen verkosto muodostuu yksilön vuorovaikutuskontakteista. Verkosto voi olla eri viranomaisista muodostuva virallinen tukiverkosto tai perheenjäsenten, ystävien ja muiden vastaavien muodostama epävirallinen tukiverkosto. Verkosto tarjoaa sekä konkreettista apua, että henkistä tukea. (Jokinen – Malin 2000: 11.) Vanhemmilta opitaan käyttäytymisen malleja. Myös muut lapsen kasvatukseen osallistuvat aikuiset kuten opettajat ja nuorisotalon ohjaajat vaikuttavat nuorten elämäntatsumukseen. Mikäli aikuiset haluavat antaa nuorille hyvää esimerkkiä, heidän on nimenomaan vaikutettava nuorten ryhmiin ja ryhmissä syntyviin normeihin, eikä pelkkiin yksilöihin. Nuoret oppivat aikuisilta arvoja ja normeja ja jatkavat sitä kulttuuria, jota aikuiset elävät. Ryhmäsosialisaatioteorian mukaan aikuisten muodostamien vertaisryhmien kulttuuri välittyy seuraavan sukupolven muodostamille vertaisryhmille. (Salmivalli 2005: 176–177.)

Nuoret itse havaitsevat aikuisten antaman mallin vaikuttavan heidän asenteisiinsa päih-teistä ja niiden käytöstä. Nuorille pitäisikin saada parempia roolimalleja päihteidenkäy-tölle. Nuorten täysraittius on tutkimusten mukaan lisääntynyt. ”Kaveripaine” voidaan-kin kääntää positiiviseksi vertaisohjaukseksi. Vaikka kaikenlainen kokeilunhalu ja jän-nityksen hakeminen kuuluvatkin nuoruuteen, ei voida pitää itsestään selvyyttenä, että päihteiden kokeileminen kuuluu olennaisena osana jokaisen nuoruuteen. (A-klินิกkasäätiö 2007.) Päihteidenkäyttöön liittyy suojaavia tekijöitä ja riskitekijöitä. Suo-jaavat tekijät ovat yksilöön, häntä ympäröivään yhteisöön tai koko yhteiskuntaan liitty-viä piirteitä, joiden on havaittu suojaavan päihteidenkäytöltä. Riskitekijöiden on puoles-taan havaittu lisäävän päihteidenkäyttöä. On tärkeää tunnistaa käytölle altistavia riskite-kijöitä. (Kylmänen 2005: 15; Stakes 2007: Keskeiset käsitteet.)

5.3.3 Ongelmakäyttö

Useilla nuorilla ensimmäinen riippuvuuden aiheuttaja on tupakka. Tämän jälkeen riip-puvuus voi syntyä alkoholiin; säännölliset kulutuskerrat kasvattavat toleranssia entises-tään ja näin kerta-annoksetkin kasvavat. Lopettaminen hankaloituu koko ajan. Nuorille turvalliset alkoholin kulutusmäärät voivat olla hyvin pieniä tai jopa päihteettömyyden tasolla. Jo yksittäinen voimakas humala saattaa vaikuttaa terveyteen. Jos alkoholia käyt-tää säännöllisesti päivittäin ja siitä tulee osa päivittäisiä rutiineja, voi hyvin huomaamat-takin syntyä alkoholiriippuvuus eli alkoholismi. Kaikki nuoret aloittavat päihdekokei-lunsa samasta tilanteesta, joka on raittius. Mahdollisten ensimmäisten kokeilujen jäl-keen käytöstä saattaa tulla satunnaista. Huolestuttavaa käyttöä on päihteiden vakiintunut käyttö ja haitalliseksi käyttö muuttuu, jos se on toistuvaa ja säännöllistä ja siitä seuraa useita haitallisia seurauksia. Tämän jälkeen voidaan puhua päihderiippuvuudesta. Vain harvoin nuoret päätyvät täysin päihderiippuvaisiksi, mutta monella se voi olla aikuisiäs-sä edessä. (A-klินิกkasäätiö 2007; Kylmänen 2005: 23.) Oleellista onkin opettaa nuoril-le riippuvuuden syntymekanismit (Huoponen ym. 2002: 74–75).

Suurkulutuksen liiallisuutta saattaa olla vaikea havaita, koska samalla alkoholinsietoky-ky lisääntyy. Alkoholismista eli alkoholiriippuvuudesta ja vaikeista alkoholiongelmistä kertovat todella vahvat humalatilat ja merkittävä alkoholinsietokyvyn kasvu. Liikajuo-misesta kertoo muun muassa tavallinen aamukrapula eli pahoinvointi, väsymys, lievä vapina ja tärinä. Päihteiden vaikutuksen alaisena ihminen on tavallista estottomampi ja itsevarmempi. Hänen arviointikykynsä ja muistinsa saattavat heikentyä ja hänen keskit-

tymiskykynsä saattaa olla alentunut. Päihteet saattavat aiheuttaa myös vainoharhaisuutta, ärtyneisyyttä, jännittyneisyyttä, unettomuutta, aggressiivisuutta, ahdistusta ja masentuneisuutta, sydämen tykytystä, hikoilua sekä hampaiden kiristelyä. (A-klinikkasäätiö 2007.)

Päihteiden käyttö liittyy usein nuorten onnettomuuksiin, väkivaltarikoksiin ja järjestyshäiriöihin. Nuoret yhdistävät päihteiden käyttöön kaverit ja hauskanpidon. He voivat saada päihteistä myös rohkeutta. Nuoret kuitenkin havaitsivat itsekkin päihteiden käytön ikäviä seurauksia, muun muassa rahanmenon, riidat perheen ja ystävien kanssa ja esimerkiksi varastelun lisääntymisen. Nuorten päihteidenkäyttöön tulisi puuttua heti jo siinä vaiheessa, kun se ei vielä ole ongelmallista. (Kylmänen 2005: 23; Keskinen 2001: 136–137.)

5.4 Nuorille suunnattu ehkäisevä päihdetyö

5.4.1 Ehkäisevän päihdetyön lähtökohtia

Tärkeänä lähtökohtana päihdetyölle toimivat nuorten omat tiedot, asenteet, arvot, käsitykset ja kokemukset päihteistä. Nuorten omaa maailmaa, arjen kulkua, vastaanottokykyä, ymmärrystä ja elämäntilannetta pitää kartoittaa ja sitä on tunnettava ennen päihdetyön aloittamista. Samaan ikäluokkaan kuuluvat nuoret voivat elää hyvin erilaista elämää ja heidän kokemuksensa päihteistä voivat poiketa toisistaan hyvinkin paljon. Ennen kartoitusta päihdetyön kohderyhmä on rajattava. Alueellinen tiedonkeruu ja tiedon analysointi on tärkeää, koska päihdetyö on aina suunniteltava omassa fyysisessä, sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössään. Alueellisuuden lisäksi kohderyhmän ikä ja kehitystaso on otettava huomioon. Tiedot menetelmät eivät suoraan siirrettynä välttämättä toimi esimerkiksi kaikissa eri kouluissa vaan ne on sovellettava alueen tarpeiden mukaan. On kuitenkin hyvä, että muokattavissa oleva perusrunko päihdetyölle on olemassa. (Huoponen ym. 2002: 20–23, 54–56, 68–70; Kylmänen 2005: 9, 28.) Me hankimme tietoa Raittiina Radalla -hankkeelle, jotta siinä toimivat ihmiset voisivat luoda alueelle tehokkaan nuorille suunnatun ehkäisevän päihdetyön perusrungon.

Nuorten tieto päihteistä voi olla harhaista ja epätodellista. Siksi päihdetietoa tarvitaan. Olennaista on tietää, millaista tietoa nuorille on tarjolla muualta. On muistettava, että kaikkiin tietolähteisiin nuorten ei välttämättä kannata uskoa ilman minkäänlaista varaus-

ta. Väärä tieto on korjattava ja nuorten kriittistä ajattelua kehitettävä. Asiantuntija-apua valistuksessa voi käyttää. Esimerkiksi poliisin antama päihdetieto usein vakuuttaa nuoret. On keskeistä keskittyä päihteiden haittoihin, ettei kukaan valistuksen innoittamana tule kokeilunhaluiseksi päihteille. Nuoret ajattelevat monesti tietävänsä jo kaiken. Siksi valistuksesta on tehtävä mahdollisimman kiinnostavaa, jotta nuoret ottavat sen vastaan. (Huoponen ym. 2002: 20–23, 78, 81.)

Ehkäisevän päihdetyön lähtökohtana voi olla myös nuoren oma huoli. Nuoret voivat olla huolissaan omasta tai kaverin päihteidenkäytöstä ja rakentava puuttuminen ei aina ole helppoa. Puuttumista auttaa se, että tietää päihteistä ja palveluverkostosta. Nuorille voi kertoa alueellisista avun ja tuen antajista sekä tarjolla olevista palveluista. On myös tiedettävä, millaisia puuttumisen keinoja on käytettävissä. Varhainen puuttuminen nuoren päihteidenkäyttöön on tärkeää. Päihdeongelmaan voi puuttua muun muassa kahdenkeskeisellä puheeksiotolla eli mini-interventiolla tai ryhmäpuheeksiotolla eli maxi-interventiolla. (Kylmänen 2005: 24; Nykänen - Havio 2006.)

5.4.2 Ehkäisevä päihdetyö kouluissa

Primaaritason ehkäisevän päihdetyön avulla vaikutetaan yleiseen hyvinvointiin ja elämänlaatuun ja samalla tarjotaan terveyden edistämiseen tarvittavia tietoja sekä taitoja. Tavoitteena on vaikuttaa yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin ja olosuhteisiin. Primaaritason työssä tähdätään päihdevalistuksen ja -kasvatuksen avulla lisäämään päihteisiin liittyvää tietoutta koko väestön keskuudessa, mutta erityisesti kouluissa. Hyviä esimerkkejä primaaripreventiosta ovat tiedonjakaminen sekä koulujen ja kotien kasvatustyö. Primaaritason ehkäisevä päihdetyö kouluissa on päihteiden käytön aloittamisen ehkäisyä ja ennen varsinaisia ongelmia tehtävää työtä. Koulujen rooli ehkäisevässä päihdetyössä on suuri, sillä kouluissa on mahdollisuus tavoittaa koko alueen ikäluokka, jolle päihdetyö suunnataan. Ehkäisevän päihdetyön on oltava pitkäjänteistä, koko kouluaajan jatkuvaa. Päihteisiin liittyvä keskustelu tulisi ottaa osaksi yleissivistävää koulutusta. Riskinä yleisen tason ehkäisevässä päihdetyössä on, että nuoria käsitellään massana. Toisaalta yleinen ehkäisy on tehokkaampaa yhteisöllisyytensä vuoksi, joka tarkoittaa päihteidenkäytön vastaisten asenteiden saavuttamista kaikilla elämän areenoilla.

(Huoponen ym. 2002: 9–10, 18, 54–55; Kylmänen 2005: 10.)

Primaaripreventiossa pyritään erityisesti vaikuttamaan kohderyhmän käsitteisiin ja käyttäytymiseen. Kouluissa on mahdollisuus keskittyä nuorten elämänasenteeseen ja sosiaalisiin taitoihin kuten vuorovaikutustaitoihin, toverisuhteisiin, itsetuntoon ja kieltäytymistaitojen kehittämiseen. Samalla vaikutetaan persoonallisuuden kehittymiseen ja voidaan opettaa mielihalujen kontrollointia. Ehkäisevän päihdetyön tulee vahvistaa nuoren päihteiden vastaista ajattelua ja antaa keinoja päihteiden vastustamiseen. (Huoponen ym. 2002: 54-56, 70; van der Stel 1999: 39) Oleellista on motivoida nuorta ylläpitämään terveellistä elämäntapaansa tai muuttaa huonoja terveystottumuksiaan paremmiksi (Kylmänen 2005: 10).

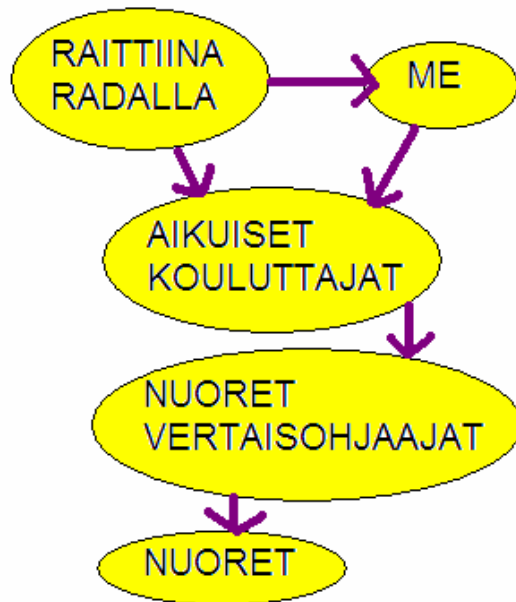
Kouluissa on mahdollisuus tukea nuorten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia yhteiskunnassa. Nuorille pitää opettaa tapoja, joilla he voivat tarkkailla ympäristöään ja vaikuttaa siellä oleviin puutteellisuuksiin. Nuoret ovat halukkaita osallistumaan päätöksentekoon, toiminnan järjestämiseen, muiden nuorten auttamiseen ja vaikuttamiseen, jos heille annetaan siihen keinot. Tämän osoittaa muun muassa koulujen tukioppilastoiminta. Tärkeää ovat hyvät yhteydet koteihin sekä muihin yhteistyötahoihin. Nuorten ehkäisevässä päihdetyössä myös perhe ja perheenjäsenten asenteet päihteidenkäyttöön liittyen on otettava huomioon. Koulut ovat tärkeässä asemassa silloin, kun nuorella alkaa ilmetä ongelmia koulunkäynnissään. Varhainen päihteiden käytön tunnistaminen ja puuttuminen siihen mahdollisimman nopeasti ovat nuoren kohdalla ensisijaisen tärkeitä. (Huoponen ym. 2002: 18–19, 30.)

Läsnä olevien aikuisten määrä on koko ajan vähentynyt suomalaisten nuorten elämässä. Nuorilta saattaa puuttua elämästään kokonaan mallit siitä, miten esimerkiksi pahaa oloa voi lievittää. (Huoponen ym. 2002: 29-30.) Tämän takia opettajilla on nuorten elämässä tärkeä rooli. Nuori saattaa turvautua vääränlaisiin selviytymiskeinoihin, muun muassa alkoholiin tai muihin päihteisiin, turruttaakseen oloaan. Tärkeää olisikin, että kouluelämässä käytäisiin läpi kaikkia tunteita, jolloin nuoret saisivat terveitä malleja tunteidensa purkamiseen. Yksi Raittiina Radalla -hankkeen tehtävistä onkin saada nuorten elämään terveitä roolimalleja, jotka auttaisivat nuoria käsittelemään tunteitaan ilman päihteitä.

5.4.3 Vertaisohjaus nuorten ehkäisevän päihdetyön menetelmänä

Vertaisohjauksessa aikuiset ammattihenkilöt kouluttavat innostuneita nuoria vertaisohjaajiksi. Tämän jälkeen koulutetut vertaisohjaajat voivat vaikuttaa ympäristönsä nuorten

asenteisiin monella eri tavalla kuten yhdessä olemalla tai erilaista toimintaa järjestämällä. Ensin aikuiset välittävät dialogisessa kanssakäymisessä vertaisohjaajille päihdetietoutta, terveitä vapaa-ajan mahdollisuuksia ja keinoja päihteistä kieltäytymiseen. Tämän jälkeen vertaisohjaajat jakavat oppimaansa muiden nuorten joukkoon. Raittiina Radalla –hankkeessa on suunniteltu muun muassa vertaisryhmissä toimimista sekä oppituntien pitämistä. (Koskinen 2007.) Meidän tehtävämme on tuottaa tietoa aikuisille kouluttajille. (Kuvio 2.)

KUVIO 2. Vertaisohjausmallin polku.

Vertaisohjaajia kouluttavan aikuisen tehtävänä on osallistaa nuoria. Aikuinen on koko toiminnan käynnistäjä ja järjestäjä sekä nuorten kouluttaja ja tukija. Hän luo resurssit, valmistelee koulutuksen sisällön ja huolehtii käytännön järjestelyistä. Hän myös pitää yllä suhteita muihin tahoihin, kuten viranomaisiin. Aikuisen on annettava tilaa nuorten omille ajatuksille, mutta tarvittaessa tuettava niitä tai tuotava esiin uusia näkökulmia. Hänen on oltava avoin ja valmis ottamaan nuorten käytäntöjä ja asenteita vastaan. Myös aikuinen voi oppia nuorilta. Hän on luova innostaja sekä luotettava ja turvallinen kuuntelija. Hän mahdollistaa ryhmän jatkotapaamiset ja on aktiivisesti yhteydessä ryhmään koulutuksen jälkeen. Vastuu toiminnasta on aikuisen käsissä. (A-klinikkasäätiö 2001: 20; Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2003.) Oleellista on siis nuorten osallistaminen. Sosiaalipedagogisena käsitteenä tämä tarkoittaa nuorelle annettavaa mahdollisuutta toimia aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä ja vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin sekä elinympäristöönsä (Hämäläinen 1999: liite 1).

Vertaisohjausmalli perustuu täysin dialogiseen vuorovaikutukseen ja sen päätavoitteena on nuorten osallistaminen ja aktivointi. Vertaisohjaustoiminnalla vaikutetaan nuorten päihdekäyttäytymiseen kolmella eri tavalla. Sen keinoin muutetaan nuorten käsityksiä päihteistä sekä heidän toimintaansa niiden suhteen. Tarkoitus on myös edistää päihteiltä suojaavia tekijöitä, joita ovat hyvät sosiaaliset taidot, kyky löytää rakentavia ongelman ratkaisukeinoja, mielekkäät harrastukset, hyvät suhteet läheisiin, vahva itsetunto, hyvä itsetuntemus, tunne siitä, että nuoresta välitetään ja hänen elämällään ja valinnoillaan on merkitystä sekä päihteettömät esikuvat. Nuorille luodaan mielekkäitä ja päihteettömiä vapaa-ajanviettotapoja, jotka ovat tarpeeksi haastavia ja jotka tarjoavat nuorille mahdollisuuden itsensä kehittämiseen ja uuden oppimiseen. Nuorille on hyvä järjestää myös ohjattua vapaa-ajan toimintaa sosiaalisten kontaktien luomiseksi. Tällainen toiminta on nuorille mieleistä tekemistä, josta he saavat uusia onnistumisen ja epäonnistumisenkin kokemuksia. (Kylmänen 2005: 13; Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2003.) Nuorille suunnatun päihdetyön keinoina on hyvä käyttää vuorovaikutteisia ja osallistavia opetusmenetelmiä, kuten pienryhmäkeskusteluja (Kylmänen 2005: 9). Vertaisohjauskoulutuksessa pienryhmäkeskustelut ovat keskeinen menetelmä.

Koulutusryhmästä vertaisohjaajat saavat itselleen vertaisryhmän. Käytännössä vertaisohjaajien koulutus koostuu pääosin toiminnallisista harjoituksista. Koulutuksen tulisi olla positiivinen prosessi, jotta nuorten itsetunto vahvistuisi. Tämä auttaa heitä kieltäytymään päihteistä suuressakin painostuksessa. Vertaisohjauksessa vahvistetaan yksilön itsetuntoa, tunteiden ilmaisua ja sosiaalisia taitoja. Nuori saa valmiuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja ympäristöönsä. Hän oppii tunnistamaan ryhmäpaineen ja auktoriteettien vaikutuksen. Hän saa taitoja selviytyä ahdistavissa tilanteissa. Vertaisohjaus tarjoaa nuorelle mahdollisuuden osallistumiseen, demokraattiseen kanssakäymiseen sekä omien asenteidensa kyseenalaistamiseen. Se tarjoaa nuorille turvalliset rajat, joissa he oppivat hallittua riskikäyttäytymistä. Koulutus antaa myös aikuisille kouluttajille mahdollisuuden päästä avoimeen työskentelyyn yhdessä nuorten kanssa. Vertaisohjauksen tehtävänä on tuoda nuoret tärkeäksi osaksi yhteiskuntaa ja antaa heistä myönteinen kuva. Tavoitteena on, että nuoret iloitsisivat elämästään ja tekisivät järkeviä valintoja. Vertaisohjaajat jakavat oppimaansa laajemmin nuorison keskuuteen. Näin heidän pyrkimyksensä päihteettömään elämään saa lisää kannatusta. Ehkäisevä päihdetyö jää elämään nuorten keskuuteen heidän itsensä kautta. (A-klinikkasäätiö 2001: 14; Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2003.)

Vertaisohjausmenetelmä on tehokas, sillä nuoret ottavat helpommin vastaan muiden nuorien tietoja, taitoja ja ajatuksia. Päihdetyö on tiedon lisäämisen ohella myös arvojen pohdiskelua ja siirtämistä. Nuoret ottavat arvoja vastaan sellaiselta henkilöltä, jota he kunnioittavat. He samastuvat helpommin muihin nuoriin ja heidän ajatusmaailmaansa kuin aikuisiin ja auktoriteetteihin. Erityisesti uusia asioita kokeillessaan nuori arvostaa enemmän muiden ikäistensä mielipiteitä ja kokemuksia. (Huoponen ym. 2002: 71).

6 AINEISTON KERUU

6.1 Aineisto

Keräsimme aineistoa hankkeessa mukana olevista kouluista eli Pohjois-Haagan ja Apollon yhteiskouluista. Päätimme kyselyyn osallistuvien luokkien määrän yhdessä koulujen kanssa. Kyselyyn osallistui Apollolta 8- ja 9-luokka. Pohjois-Haagasta osallistui 7-, 8- ja 9-luokka. Näin saimme tietoa jokaiselta ikäryhmältä. Myös opettajien mielestä oli tärkeää saada tietoa jokaiselta luokka-asteelta. Heidän kokemuksensa perusteella seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaiset voivat olla hyvinkin eri kehitystasoilla. Sekä Pohjois-Haagan että Apollon yhteiskouluissa yhteyshenkilömme olivat sitä mieltä, että kyselyt kannattaa pitää pelkästään alueen nuorista muodostuville luokille, sillä työmme koskee Haaga-Kaarelan aluetta.

6.2 Kyselylomakkeet

Teimme oppilaille kyselylomakkeet. Kyselylomake on keskeinen osatekijä kyselytutkimuksessa. Kvantitatiiviseen tutkimukseen liittyy olennaisesti suljetut kysymykset. Avoimia kysymyksiä voidaan myös käyttää jos ei tiedetä kaikkia mahdollisia vastausvaihtoehtoja. (Heikkilä 2001: 47, 49–51.) Käytimme apunamme kyselylomakkeiden laatimisessa Heikkilän (2001) Tilastollinen tutkimus -teosta. Lomakkeissa oli pääosin suljettuja kysymyksiä ja lisäksi muutamia avoimia tarkentavia kysymyksiä. Pelkät avoimet kysymykset olisivat voineet tehdä aineistosta liian rikkonaisen. Jos meillä olisi ollut vain valmiita vaihtoehtoja, emme välttämättä olisi antaneet tarpeeksi mahdollisuuksia nuorten omille mielipiteille. Yhteistyökoulujen henkilökunta tuki kokemuksen perusteella olettamustamme siitä, että kaikki nuoret eivät välttämättä osaa vastata

ilman valmiita vaihtoehtoja. Nuoret vastasivat kyselyihin nimettömänä. Kyselylomake on liitteenä työmme lopussa (liite 1).

Keskustelimme lomakkeen laajuudesta ja sisällöstä Pohjois-Haagan ja Apollon yhteys-henkilöiden, hankkeen projektisihteerin Aleksi Koskisen sekä kahden koulumme opetta-jan kanssa. Päätimme yhteistuumin, että lomake tulee pystyä täyttämään yhden oppi-tunnin aikana ja sen on oltava pituudeltaan sellainen, että oppilaat jaksavat keskittyä sen täyttämiseen. Aloimme karsia kysymyksiä sen mukaan, mikä on olennaisinta koulutuk-sen kannalta ja mikä ei.

Avointen kysymysten tarkoituksena oli antaa nuorille mahdollisuus kertoa mielipiteis-tään syvällisemmin. Pyrimme siihen, että nuorten ääni saadaan tarpeeksi esille, mutta silti vastaukset eivät saaneet muodostaa liian hajanaista ja laajaa aineistoa. Meidän oli saatava muodostettua niistä selkeitä teemoja. Empiiristä aineistoa kerätessään tutkijan on mietittävä tarkkaan, kuinka hän muuttaa teoreettiset käsitteet arkikielelle (Eskola - Suoranta 1999: 78). Meille tämä tuotti paljon työtä. Kysymysten oli oltava yksinkertai-sia ja selkeitä, jotta nuoret ymmärtävät ne niin kuin olemme ne tarkoittaneet. Samalla niiden oli oltava tarkoituksenmukaisia, jotta saamme niistä tarpeeksi tietoa.

Kyselylomake kannattaa esitestata ennen käyttöä (Heikkilä 2001: 49). Esitestasimme kyselylomaketta kahdelle 15-vuotiaalle tuttavalle ennen koululle menoa. Heidän palaut-teensa perusteella saimme varmistuksen siitä, että olimme muokanneet lomakkeen sel-laiseen muotoon, että mielenkiinto ja keskittyminen sen täyttämiseen säilyvät loppuun saakka.

6.3 Kyselyt kouluilla

Pidimme kyselyt sovituille luokille. Meillä oli yksi oppitunti aikaa pitää kysely kullekin luokalle. Osallistuminen oli vapaaehtoista. Kaikki viisi luokkaa olivat erittäin aktiivises-ti ja tosissaan mukana. Nuoret kuuntelivat tehtävänannon tarkasti, uskalsivat kysyä apua täyttämässä ja kaikki vastasivat lähes jokaiseen kysymykseen. Avoimiin kysymyk-siinkin saimme monia vastauksia. Nuoret keskittyivät vastaamiseen ja paneutuivat ky-symyksiin huolellisesti. Osa luokista oli myös kiinnostuneita meistä ja siitä, mitä olem-me tekemässä. Oppilaita oli yhteensä 91 ja saimme 91 täytettyä lomaketta.

Alkuperäisenä suunnitelmanamme oli päästä dialogiseen keskusteluun nuorten kanssa kyselylomakkeiden täytön jälkeen. Tämä ei kuitenkaan käytännössä toiminut. Jonkun verran keskustelua syntyi. Keskustelusta selvisi, että nuorien mielestä vertaisohjaustointi vaikutti mielenkiintoiselta. He olivat sitä mieltä, että on helpompi ottaa tietoa vastaan saman ikäisiltä nuorilta tai nuorilta aikuisilta kuin vanhemmilta aikuisilta. He kertoivat kokemuksiaan päihdevalistuksesta ja osalle Raittiina Radalla oli jo entuudestaan tuttu. Nuorten mielestä lomakkeisiin oli pääosin helppo vastata. Muutama nuori sanoi, että tällaisia kyselyitä pitäisi olla lisää. Meille jäi keskusteluista tunne siitä, että nuoret olivat mielissään, kun olimme kiinnostuneita nimenomaan heistä ja heidän omista mielipiteistään. Kyselylomakkeet innostivat nuoret keskustelemaan keskenään kysymyksiin liittyvistä asioista tunnin lopussa.

7 VASTAUSTEN ANALYSOINTI JA TULOKSET

7.1 Analysointimenetelmät

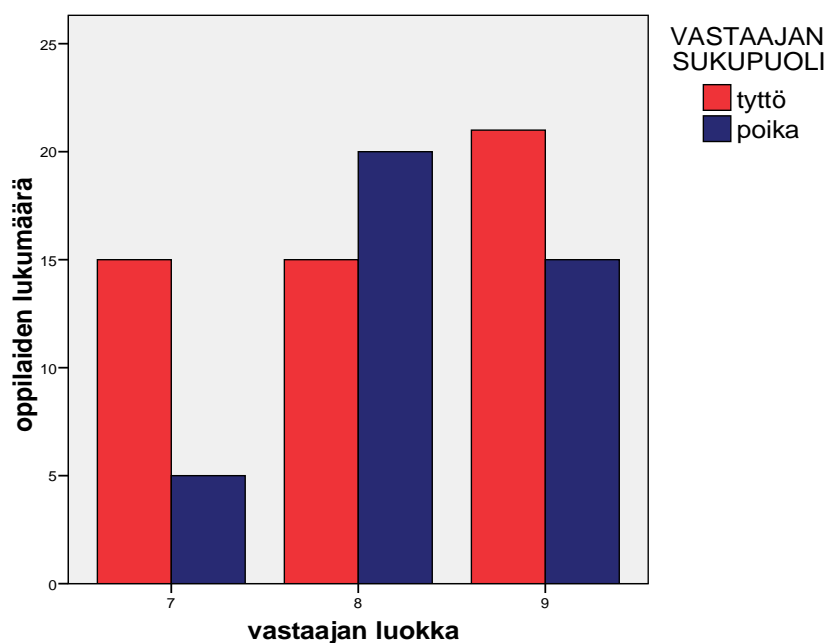
Analysoimme tulokset kvantitatiivisesti. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu lukumääriin ja prosenttiosuuksiin. Se vastaa kysymyksiin: mikä, missä, paljonko ja kuinka usein. Sen tekemiseen tarvitaan riittävän suuri ja edustava otos. Tutkittavaa kohdetta kuvataan selvitettyjen lukujen pohjalta. (Heikkilä 2004: 16–17.) Syötimme kyselylomakkeiden vastaukset SPSS -ohjelmaan. Erilaiset kaaviot tuovat raporttiin elävyyttä. Lukujen avulla on tarkoitus nostaa aineistosta esille vain oleelliset asiat (Heikkilä 2004: 179). Aineisto on mahdollista analysoida teoriasta nostettujen teemojen avulla. Valittujen teemojen on oltava oleellisia tutkimustehtävää ajatellen (Eskola - Suoranta 1999: 175–176).

Käsitlemme kyselyn tuloksia työssämme teemoittain. Näitä ovat päihdetietous ja -valistus, päihdekokemukset ja vapaa-aika sekä päihteidenkäyttöön suhtautuminen. Teemat nousevat ehkäisevän päihdetyön teoriasta. Pohdimme niiden oleellisuutta myös hankkeen tavoitteita ja koulutuksen tarpeita ajatellen. Hankkeen tavoitteita ovat päihteidenkäytön vähentäminen, aloitusiän myöhentäminen, päihdetietouden lisääminen, päihteistä kieltäytymiseen rohkaiseminen, sosiaalisten taitojen lisääminen ja päihteettömään vapaa-ajanviettoon innostaminen. Kyselystämme tuli todella laaja, sillä koulu-

tusta ei ole vielä olemassa ja siksi emme voi tietää, mikä sen suunniteltaessa on keskeistä ja mikä ei.

7.2 Tulokset

Kyselyyn vastasi 91 nuorta, joista tyttöjä oli 51 ja poikia 40. Seitsemäsluokkalaisia oli 20, kahdeksaluokkalaisia 35 ja yhdeksäsluokkalaisia 36 (kuvio 3). Selvitämme tyttöjen ja poikien sekä eri luokka-asteiden eroja. Tarkastelemme otosta myös kokonaisuudessaan. Koska eri sukupuolten ja eri luokkien vastaajien lukumäärät poikkeavat toisistaan, olemme suhteuttaneet prosenttiosuudet toisiinsa. Esimerkiksi tyttöjen prosenttiosuus on pelkistä tytöistä eikä koko otoksesta. Prosenttiluvut on pyöristetty.

KUVIO 3. Kyselyyn osallistuneiden oppilaiden määrät sukupuolittain ja luokka-asteittain.

Emme kirjoita tuloksiin kaikkia mahdollisia prosenttilukuja. Havainnollistamme tuloksia erilaisin kuvin. Meillä on liitteinä työssämme vastaukset kysymyksiin tarkoin prosenttein koko otoksen, tyttöjen ja poikien sekä luokka-asteiden osalta (liitteet 2-3). Lisäämme liitteet sen vuoksi, että lukija voi halutessaan tarkemmin perehtyä tarkkoihin prosenttilukemiin.

7.2.1 Päihdetietous ja -valistus

Lähes kaikilla oppilailla on tietoa päihteistä. Vain kaksi poikaa vastaa, että heillä ei ole tietoa mistään päihteistä. Nuuskasta ja laittomista päihteistä nuorilla on vähiten tietoa. Seitsemäsluokkalaiset haluavat lisää tietoa erityisesti miedoista sekä vahvoista alkoholeista ja laittomista huumausaineista. Kahdeksas ja yhdeksäsluokkalaiset kaipaavat selvästi eniten tietoja huumausaineista. Kannabis kiinnostaa erityisesti seitsemäs- ja kahdeksäsluokkalaisia. Pojat eivät halua tietoa kannabiksesta yhtä innokkaasti kuin tytöt. Nuuska kiinnostaa sekä seitsemäs- (30%) että yhdeksäsluokkalaisia (38,9%). Tutuimmiksi päihteiksi jokaisella luokka-asteella sekä kummallakin sukupuolella nousevat tupakka sekä miedot alkoholit.

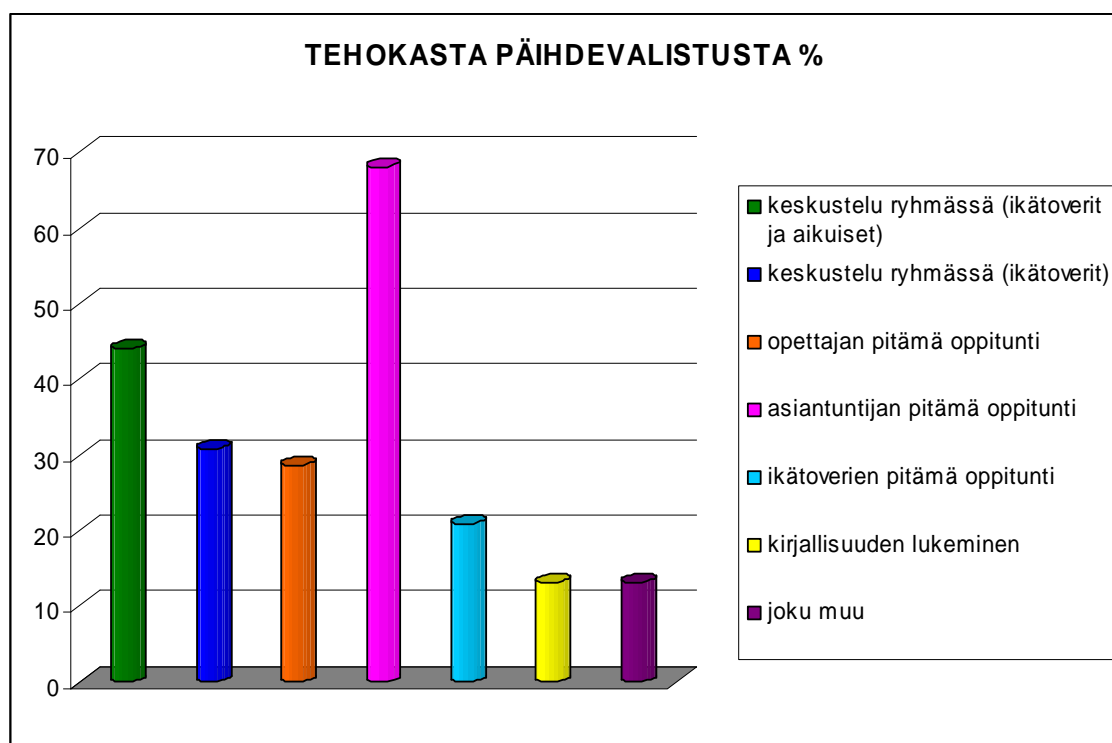
Eniten nuoret saavat tietoa koulusta (noin 91%). Seitsemäsluokkalaisista 60% on saanut tietoa asiantuntijalta, kun muilla luokka-asteilla vastaava lukema on noin 30%. Seitsemäsluokkalaiset keskustelevat päihteisiin liittyvistä asioista vanhempiensa kanssa (80%). Yhdeksäsluokkalaiset ovat taas hakeneet tietoja kaveripiiriltään (50%). Tytöt hakevat tai saavat päihteisiin liittyvää tietoa keskustelemalla vanhempiensa tai kavereidensa kanssa enemmän kuin pojat. Tytöt saavat tietoa poikia enemmän myös kirjallisuudesta ja lehdistä sekä asiantuntijoilta. Tv:stä tietoa on saanut moni: seitsemäsluokkalaisista 60% ja kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista noin 40%. Tytöt ja pojat käyttävät TV:tä ja internetiä tiedonlähteenä suurin piirtein yhtä paljon. (Taulukko 1.)

TAULUKKO 1. Taulukossa ovat nuorten käyttämät tiedonlähteet sukupuolittain ja luokka-asteittain.

	TYTÖT %	POJAT %	7 LK %	8 LK %	9 LK %
KOULULTA	92	85	95	91	89
ASIAANTUNTIJALTA	47	25	60	29	33
VANHEMMALTA	57	38	80	37	42
KAVERILTA	43	30	20	34	50
LUKEMALLA	45	10	45	20	31
TV:STÄ	45	48	60	40	44
INTERNETISTÄ	31	35	30	29	37
MUUALTA	10	3	10	6	6

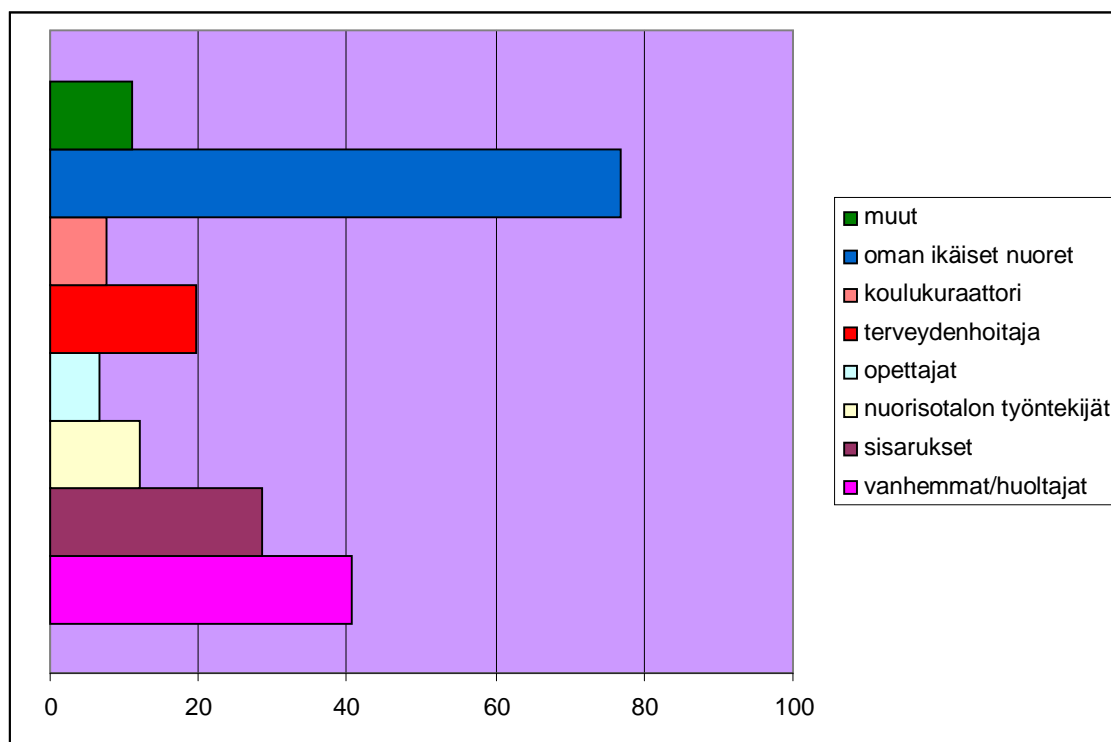
Yli puolet oppilaista ovat sitä mieltä, että heillä on tarpeeksi tietoa päihteiden terveysriskeistä eivätkä he tarvitse lisää tietoa. Kuitenkin erityisesti kahdeksasluokkalaiset kokevat, että heillä on tietoa, mutta ei riittävästi (49% kahdeksasluokkalaisista). Pojat haluavat tyttöjä enemmän lisätietoa terveysriskeistä. Yksi tyttö ilmoittaa, ettei hänellä ole lainkaan tietoa päihteiden terveysriskeistä. Seitsemäsluokkalaisista 50%, kahdeksasluokkalaisista noin 31% ja yhdeksäsluokkalaisista 25% pitää päihteiden terveysriskit mielessä aina. Reilu 40% tytöistä pelkää päihteiden terveysriskejä jonkin verran ja 36% ilmoittaa niillä olevan vaikutusta käyttöön jonkin verran. Pojista 40% kertoo aina huomioivansa terveysriskit ja noin 55% ottaa ne aina huomioon myös käytössään.

Tehokkaimmaksi tavaksi välittää päihdetietoutta oppilaat mainitsevat asiantuntijan pitämät oppitunnit. Toiseksi tehokkaimmaksi nousee keskustelu ryhmässä nuorten ja aikuisten kanssa. Erityisesti seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaiset pitävät tehokkaana tällaista ryhmäkeskustelua. Yhdeksäsluokkalaisten mielestä tehokasta on myös pelkästään toisten nuorten kanssa keskustelu. Pojilla korostuu opettajan pitämä oppitunti (41%), kun vastaava lukema tytöillä on noin 20%. Kuviossa tarkastelemme koko otosta (kuvio 4).

KUVIO 4. Erilaisten päihdevalistusmenetelmien tehokkuus nuorten mielestä prosenttein.

Suurin osa oppilaista kokee, että helpointa päihteisiin liittyvistä asioista on keskustella oman ikäisten nuorten kanssa. Sisarusten ja vanhempien kanssa nuoret, varsinkin seitsemäsluokkalaiset, keskusteleivat myös. Vanhempien kanssa keskustelun kokee tytöistä 43% ja pojista 38,5% helpoksi. Tyttöillä sisarusten kanssa keskustelu korostuu, kun taas pojat keskusteleivat tyttöjä enemmän terveydenhoitajan kanssa. Kuviossa olemme jälleen tarkastelleet koko otosta (kuvio 5). Nuoret itse jakaisivat tietoa keskustelemalla muiden nuorten kanssa vapaa-ajallaan. Seitsemäsluokkalaiset osoittautuvat muita luokka-asteita aktiivisemmiksi. Varsinkin tytöt jakaisivat tietoa järjestämällä koululla päihde- ja terveyskysymyksiä ja pitämällä oppitunteja. Pojilla keskustelun jälkeen eniten kannatusta saa päihdevalistuslehden tekeminen. Nyky-yhteiskunnan teknologisessa maailmassa ei sähköpostia tiedon levittämisen keinona kuitenkaan arvosteta nuorten joukossa.

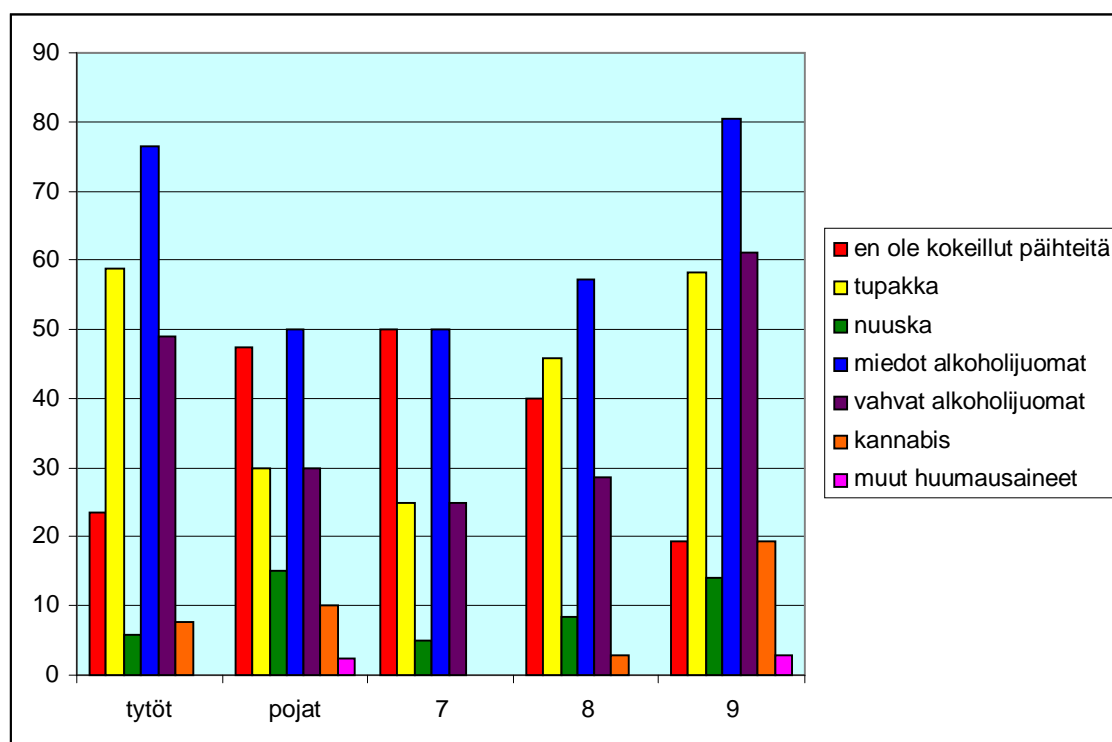

KUVIO 5. Kuvasta näkee, kenen kanssa nuoret kokevat olevan helpointa keskustella päihteisiin liittyvistä asioista. Tulokset esitetty prosenttein.

7.2.2 Päihdekokemukset ja vapaa-aika

Kokeilluin päihde nuorilla on miedot alkoholijuomat. Tyttöillä on poikia enemmän päihdekokeiluja. Tytöistä 76,5% on kokeillut jotakin päihdettä, kun vastaava luku pojilla on 52,5%. Seitsemäsluokkalaisista 50% ei ole kokeillut mitään päihkeitä, kahdeksaluokka-

laisissa heitä on 40% ja yhdeksäsluokkalaisissa 19%. Tytöistä vahvoja alkoholijuomia on kokeillut 49% ja pojista 30%. Mietoja alkoholijuomia tytöistä on kokeillut 76,5% ja pojista 50%. Korkeista alkoholin kokeiluprosenteista huolimatta suurin osa nuorista ei tällä hetkellä käytä alkoholia ja vielä suurempi osa ei vedä koskaan ”kaatokännejä”. Tytöt tupakoivat poikia enemmän. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaista noin 50 prosenttia on kokeillut tupakkaa. Tupakoivia oppilaita on seitsemännellä 5%, kahdeksannella 14% ja yhdeksännellä 17%. Suurin osa tupakoivista haluaisi lopettaa tupakoinnin ja tytöt ovat siihen poikia halukkaampia. Nuuskaa pojat ovat kokeilleet enemmän. Yhdeksäsluokkalaisista lähes 20% on kokeillut/käyttää kannabista. Kannabiskokeiluja tytöillä ja pojilla on määrällisesti yhtä monella (4 poikaa ja 4 tyttöä). Yksi poika on kokeillut myös muita huumeita. (Kuvio 6.) Vain muutama prosentti kaikista vastaajista on haistellut liimoja ynnä muita tai käyttänyt lääkkeitä päihtyäkseen.

KUVIO 6. Nuorten kokeilemat päihteet sukupuolittain ja luokka-asteittain. Tulokset esitetty prosenttein.

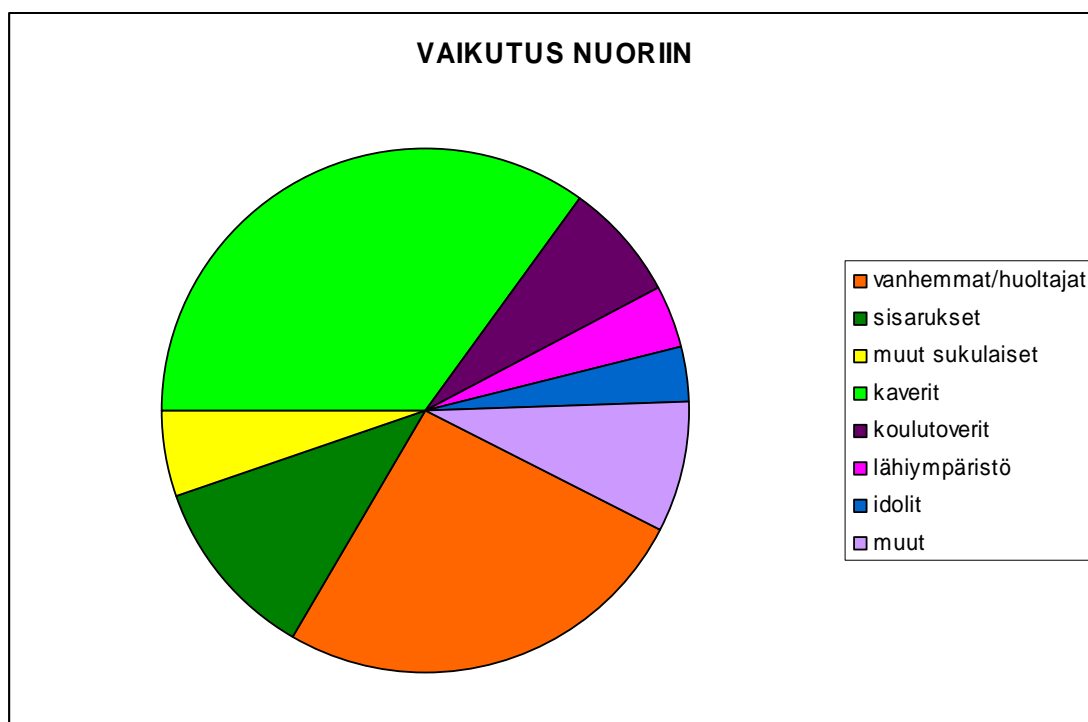
Päihteitä käyttävät seitsemäsluokkalaiset saavat päihteitä pääosin ottamalla kotoa salaa. Suurin osa kahdeksäsluokkalaisista päihteitä käyttävistä nuorista saa päihteitä, kun täysi-ikäinen kaveri tai joku tuntematon henkilö käy ostamassa. Yhdeksäsluokkalaisille päihteitä hankkivat enimmäkseen oman ikäiset ja täysi-ikäiset kaverit. Kaikilla luokka-asteilla myös ostaminen itse on edustettuna. Päihteitä ovat hankkineet myös kaverin

vanhemmat tai sisarukset. Tytöille hankkijana toimii täysi-ikäinen kaveri noin 37%:lla kun taas pojilla vastaava lukema on 12,5%.

Sekä tytöt että pojat kokeilevat tai käyttävät päihteitä suurimmaksi osaksi itsensä ikäisten kavereiden, täysi-ikäisten kavereiden tai omien/kavereiden vanhempien kanssa. Kaikilla luokka-asteilla eniten päihteitä käytetään oman ikäisten kavereiden seurassa. Yksi nuori kertoo kokeilleensa tai käyttävänsä päihteitä yksin kotona ollessaan. Pojista noin 64%:lle ja tytöistä vajaalle 40%:lle ei ole tarjottu päihteitä. Noin 60% seitsemänsistä ja kahdeksansista ilmoittaa, ettei heille ole tarjottu päihteitä, kun taas vastaavasti yhdeksänsistä kolmasosalle ei ole tarjottu. Suurimmalle osalle nuorista tarjoajana on ollut oman itsensä ikäinen kaveri. Tytöille kavereiden tuttavat ja tuntemattomat henkilöt ovat tarjonneet päihteitä poikia enemmän. Lähes kaikki nuoret kokevat, että heitä ei ole pakotettu kokeilemaan päihteitä (94,5%, yksi nuori ei ole vastannut).

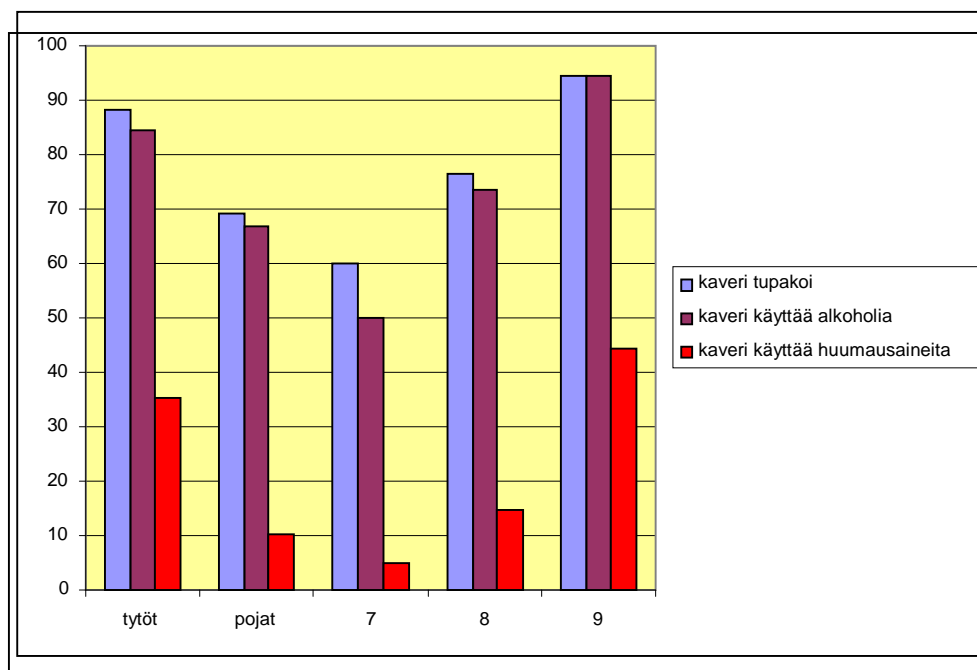
Nuoret käyttävät päihteitä monista eri syistä. Esille nousevat parhaiten pahan olon lievitys, päihteiden rauhoittava vaikutus, kaiken uuden kokeileminen sekä se, että ei ole muutakaan tekemistä. Tyttöillä vastausprosentti on poikia suurempi jokaisessa vastausvaihtoehdossa. Ainoastaan kohtaan ”Päihteet kuuluvat ihmisen elämään.” ovat tytöt ja pojat vastanneet tasaisesti.

Seitsemännet ja yhdeksännet kokevat muiden ihmisten päihteiden käytöllä olevan vaikutusta omaan käyttöön kahdeksansia enemmän. Nuoret saavat eniten vaikutteita omilta kavereiltaan. Kaverien vaikutus näkyy nuorten vastauksissa kysyttäessä, millaisissa tilanteissa päihteistä on vaikeinta kieltäytyä. Lähes 50% nuorista kokee kieltäytymisen päihteistä vaikeaksi, jos muut porukassa käyttävät. Sekä tytöillä että pojilla toiseksi suurin vaikuttaja ovat omat vanhemmat. Seitsemänsillä omien vanhempien ja sisarusten rooli korostuu. Nuorten päihteisiin asennoitumiseen ja niiden käyttöön vaikuttavista henkilöistä esitämme koko otosta havainnoivan kuvan (kuvio 7). Omille vanhemmille kiinnijäämisen pelko vähenee iän myötä, mutta vain vähän. Tytöt pelkäävät omille vanhemmille kiinnijäämistä poikia enemmän.

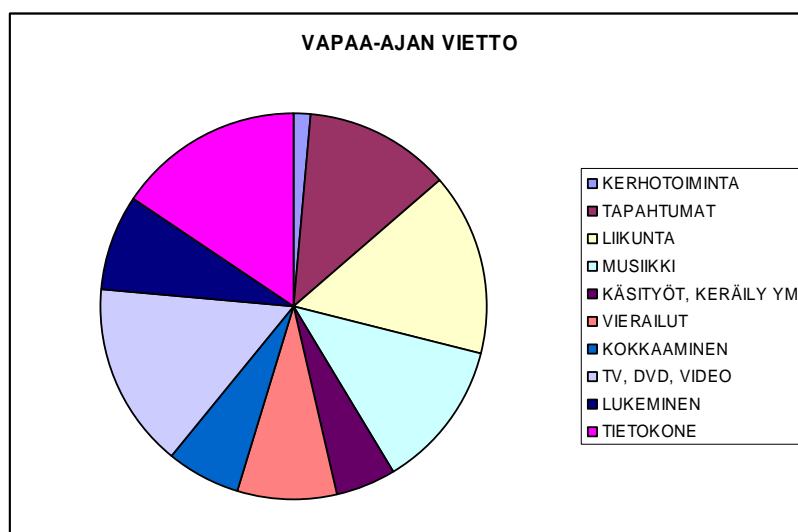
KUVIO 7. Nuorten päihteidenkäyttöön vaikuttavat henkilöt. Kuviossa on huomioitu koko otos.

Nuorten vanhemmat tupakoivat melko vähän. Täysin tupakoimattomia vanhempia on seitsemänsillä 75%, kahdeksansilla noin 44% ja yhdeksänsillä noin 58%. Kavereiden tupakointi, alkoholin käyttö sekä huumausaineiden käyttö lisääntyvät iän mukana. Yhdeksäsluokkalaisista lähes 95% tuntee ainakin yhden ihmisen kaveri- tai tuttavapiirissä, joka tupakoi ja/tai käyttää alkoholia ja lähes 45% tuntee jonkun, joka käyttää huumausaineita. Tytöt tuntevat poikia enemmän ihmisiä, jotka tupakoivat ja/tai käyttävät alkoholia tai huumausaineita. (Kuvio 8.)

KUVIO 8. Kuvio havainnollistaa sitä, kuinka moni nuori aineistostamme tuntee tupakoivia, alkoholia käyttäviä tai huumeaineita käyttäviä nuoria. Tilannetta on tarkasteltu sukupuolittain ja luokka-asteittain.

Vapaa-aikaansa suurin osa nuorista viettää kavereidensa kanssa ja kotonaan. Myös treeneissä ja muissa harrastuksissa nuoret viettävät vapaa-aikaansa. Monet nuoret harrastavat liikuntaa; seitsemäsluokkalaisista 75% ja kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista yli 60%. Pojat harrastavat liikuntaa tyttöjä enemmän. Tytöille musiikki ja elokuvissa tai tapahtumissa käynti liittyy enemmän vapaa-aikaan kuin pojilla. Reilu 65% nuorista viettää aikaansa tietokoneella sekä tv:tä katsellen. Tytöistä noin 55% ilmoittaa lukevansa vapaa-ajallaan, kun vastaava lukema pojilla on vajaa 8%. Alla olevassa kuviossa on huomioitu koko otos (kuvio 9).

KUVIO 9. Nuorten vapaa-ajanviettotapoja.

Kysyessämme, mitä nuoret haluaisivat tehdä vapaa-ajallaan, kahdeksansien vastausprosentti suurimpaan osaan vastausvaihtoehtoista jää paljon pienemmäksi kuin seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaisilla. Moni nuorista haluaa vapaa-ajallaan tehdä samoja asioita kuin he jo tekevätkin. Muutama mainitsee toiveekseen matkustelun ja maalla käynnin. Yli 80% oppilaista on sitä mieltä, että heillä on tarpeeksi vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Eniten lisätoimintaa kaipaavat yhdeksäsluokkalaiset (noin 23%). Tästä huolimatta seitsemäsluokkalaiset kaipaavat eniten lisätietoa asuinalueen harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuuksista (25%). Tytöistä lähes 20% kaipaasi lisätietoa vapaa-ajan mahdollisuuksista. Pojilla vastaava lukema on vajaa 3%.

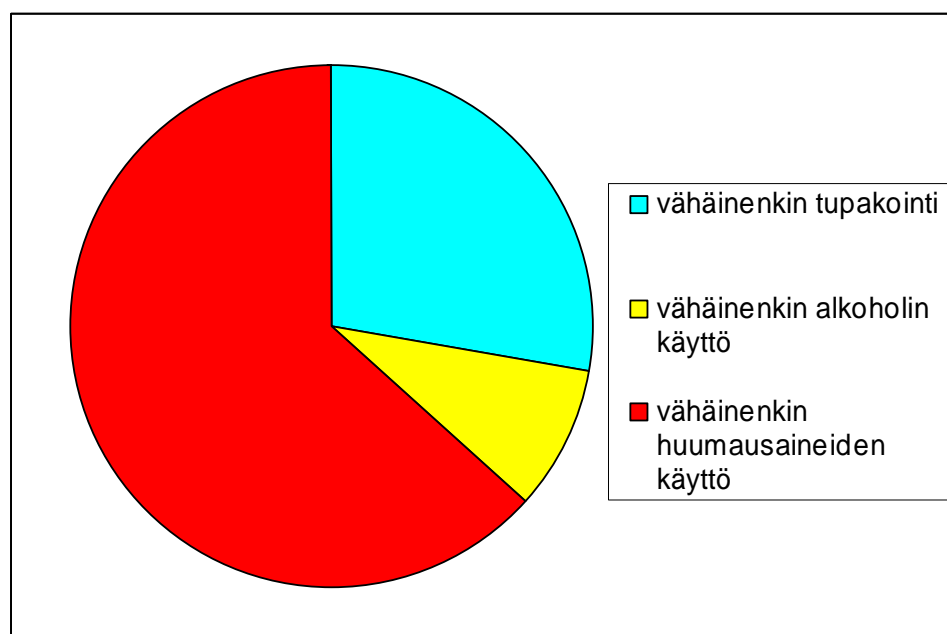
7.2.3 Päihteiden käyttöön suhtautuminen

Seitsemäs- ja kahdeksäsluokkalaisista yli 65% ja yhdeksäsluokkalaisista 42% on tyytyväisiä siihen, ettei käytä päihteitä lainkaan. Noin 45% tytöistä ilmoittaa, että ei käytä päihteitä lainkaan ja on tilanteeseensa tyytyväinen. Vastaava lukema pojilla on noin 72%. Oppilaita, jotka eivät ole vielä käyttäneet päihteitä, mutta haluaisivat kokeilla niitä, on seitsemännellä 20%, kahdeksannella 3% ja yhdeksännellä ei yhtään. Suurin osa päihteitä käyttävistä nuorista käyttää mielestään sopivasti. Syyllisyyttä päihteidenkäytöstään yhdeksäsluokkalaiset tuntevat alempia luokkia enemmän tupakan ja alkoholin osalta. Kolmasosa yhdeksänsistä ei kuitenkaan tunne syyllisyyttä vaikka päihdekokeiluja onkin. Tytöt kokevat poikia enemmän syyllisyyttä tupakoinnista ja alkoholinkäytöstä, kun taas pojilla suurempi vastausprosentti on lääke- tai huume-kokeiluissa. Lähes 60% pojista ilmoittaa, että eivät ole koskaan tunteneet syyllisyyttä päihteidenkäytöstä, koska eivät ole niitä edes kokeilleet. Vastaava lukema tytöillä on noin 37%.

Lähes kaikki mukana olevat oppilaat ilmoittavat, etteivät ole huolissaan nykyisestä päihteiden käytöstään. Tytöistä noin 6,5% ja pojista noin 5,5% on huolissaan omasta päihteidenkäytöstään. Kysyttäessä, ajattelevatko nuoret päihteiden käyttönsä mahdollisesti muuttuvan ongelmalliseksi tulevaisuudessa, tytöistä noin 13% ja pojista noin 16% vastaa kyllä. Kahdeksäsluokkalaisista 22% on sitä mieltä, että heidän nykyinen päihteiden käyttönsä saattaa muuttua ongelmalliseksi myöhemmin tulevaisuudessa. Ainakin yhden kaverin päihteiden käytöstä huolissaan on seitsemäsluokkalaisista 30%, kahdeksäsluokkalaisista 23,5% ja yhdeksäsluokkalaisista 67%. Vastaavat lukemat ovat tytöillä lähes 60% ja pojilla noin 20%. Yli 70% huolestuneista nuorista on myös kertonut huolestaan kaverilleen. Noin 80% oppilaista yrittäisi saada tuttunsa ymmärtämään päihde-

ongelmansa. Huolissaan olevista tytöistä noin 53% kertoo huolen ilmaisemisen olevan helppoa, kun taas pojista näin ajattelee 80%.

Nuoret kokevat tupakoinnin ja huumausaineiden käytön ongelmaksi, mutta alkoholin käytön suhteen he ovat paljon suvaitsevaisempia (kuvio 10). Huumausaineiden suhteen kriittisyys vähenee iän myötä. Seitsemäsluokkalaisista 85% kokee vähäisenkin huumausaineiden käytön ongelmalliseksi. Vastaava lukema kahdeksansilla on noin 71% ja yhdeksänsillä noin 67%. Tytöt pitävät vähäisintäkin tupakointia ja huumausaineiden käyttöä ongelmallisena poikia enemmän. Seitsemännet ja yhdeksännet näkevät liiallisen päihteidenkäytön mahdolliset negatiiviset seuraukset herkemmin kuin kahdeksaluokkalaiset. Tytöt näkevät seuraukset poikia useammin. Seitsemännet ja kahdeksännet kiinnittävät yhdeksänsiä enemmän sekä tytöt poikia enemmän huomiota päihteidenkäytöstä koituviin ulkoisiin piirteisiin ja käyttäytymiseen.

KUVIO 10. Päihteiden ongelmaksi kokeminen. (Koko otos.)

7.2.4 Avoimet kysymykset

Nuorten tiedonlähteitä ovat olleet Kantti kestää - koulutuksen nuorisotyöntekijä, sisarukset, kaverin äiti sekä esimerkiksi tupakka-askin varoitustekstit. Eräs nuori mainitsee saaneensa päihdetietoa ulkona kuulluista keskusteluista. Muutama nuorista kokee valmiiden vaihtoehtojen lisäksi keskustelun helpoksi oman hoitajan, terapeutin, mummin, nettiystävien sekä itseään vanhempien ystävien kanssa. Tehokkaaksi päihdevalistukseksi

si nuoret kokevat annettujen vaihtoehtojen lisäksi päihteiden vaaroista kertovien dokumenttien, kuvien tai videoiden näyttämisen. Monet haluaisivat kuulla entisten ongelma- ja väärinkäyttäjien omia tarinoita ja kokevat tämän tehokkaana keinona. Yksi nuorista kertoo internetistä saadun tiedon olevan tehokasta ja yksi kokee tehokkaana vanhempien kanssa keskustelun. Eräs nuori haluaisi itse toimia hyvänä esimerkkinä muille ja toinen haluaisi kertoa muille päihteistä ja omista kokemuksistaan. Eräs nuorista kertoo, että hän haluaisi auttaa muita irti huumeista.

Nuorten päihdekokemuksiin kuuluvat tupakkatuotteiden, alkoholin ja kannabiksen lisäksi crack, liimat, hiuslakka, rauhoittavat, tulehduskipulääkkeet sekä dxm, joka on keskushermostoon vaikuttava lääkeaine. Osa on kokeillut päihtyäkseen myös buranaa, matkapahoinvointipillereitä ja kofeiinitabletteja. Satunnaisesti tupakoivista ja nuuskaavista suurin osa käyttää näitä päihteitä juodessaan alkoholia. Yksi kertoo tupakoinnin liittyvän sosiaaliseen elämään. Useimmin esiintyviä syitä ovat myös jännitystilanteet, hermostuneisuus ja jos jokin asia ärsyttää. Yksi nuorista polttaa ruokatunnilla. Muutama tupakoi parit savut silloin tällöin kaverilta.

Syitä päihteidenkäytölle ovat hauskanpitäminen ja sosiaalisuus. Yhden mielestä päihdeidenkäytön syynä on siiderin hyvä maku. Yksi on käyttänyt päihteitä saadakseen mieltä laajentavan kokemuksen ja yksi on halunnut esittää kovista. Kaikki eivät osanneet kertoa syytä käytölleen. Eräs nuori kertoo, että kavereiden kanssa ollessa tulee tehtyä sellaisia asioita, joita ei normaalisti tekisi. Kysyessämme, millaisissa tilanteissa päihteistä on vaikea kieltäytyä, yhdelle nuorista tilanteella ei ole väliä, sillä ”järki päättää tämän asian”. Eräs nuori kertoo, että tilanteessa, jossa ”joku uhkailee puukolla ja pakottaa ottaa huumeita”, on vaikea kieltäytyä. Valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi muutama nuorista kertoi muitakin päihteidenkäyttöön vaikuttavia henkilöitä. Moni vastasi muun vaikuttajan olevan ”minä itse”. Yksi kertoo jonkun kirjan hahmoilla olevan suurimman vaikutuksen omaan päihteiden käyttöön ja yksi kertoo vaikuttajansa olevan Jumala.

Nuorten vapaa-ajanviettotapoja ovat shoppailu, kotieläinten hoito, työssä käynti tai kotityöt. Eräs nuori kertoo juovansa kavereidensa kanssa melkein joka viikonloppu. Toinen nuori kertoo, että hänen mielestään nuorten päihteidenkäyttö johtuu siitä, kun ei ole muutaakaan tekemistä. Nuoret kaipaavat lisää tietoa tanssi- ja urheiluharrastuksista, kuvataidekursseista, leireistä, musiikista, valokuvaamisesta, näyttelemisestä, nuorisotalo-

toiminnasta, ratsastamisesta ja oman kerhon perustamisesta. Tietoa kaivataan siitä, mitä, missä ja milloin mitäkin voi harrastaa. Tietoa halutaan mahdollisimman edullisista harrastusmahdollisuuksista. Ehdotuksena tuli, että harrastuksista saisi enemmän tietoa koulun ilmoitustaululta tai opettajilta.

Monen nuoren mielestä kaverille on helppoa mainita huolestaan, koska hän on niin läheinen kaveri. Monet kertoivat syyksi myös oman suorapuheisuutensa. Muutama kertoo asian olevan niin tärkeä, ettei sitä voi jättää käsittelemättä. Näin se jäisi vaivaamaan omaa mieltä. Eräs nuori kirjoittaa, että hänellä on oikeus kertoa kaverilleen huolestaan. Vaikeaksi huolesta kertomisen tekee usean nuoren kohdalla pelko siitä, että kaveri ei kuuntele eikä välitä, inttää vastaan tai suuttuu. Eräs nuori pelkää, että huomautus vain lisäisi kaverin juomista, koska kaveri haluaisi näyttää, että hän määrää omasta elämästään. Yksi nuorista pitää asiaa liian yksityisenä. Osalle kertominen on vaikeaa, koska kaveri on niin läheinen. Eräs nuori kokee, ettei hän ole saanut tilaisuutta kertoa huolestaan kahden kesken. Kaverille voi olla vaikeaa kertoa myös siitä syystä, että kaverin mielestä päihteiden käyttö on ”siistiä”. Joidenkin mielestä kertomisen helppous tai vaikeus riippuu tilanteesta. Yhden nuoren mielestä kertominen on aluksi vaikeaa, mutta lopulta helppoa.

Lähes kaikki oppilaista ovat sitä mieltä, että päihteidenkäyttö voi olla ongelma nuoren elämässä. Syiksi tähän he ajattelevat koulussa käynnin ja harrastustoiminnan kärsimisen, sekä fyysiset että henkiset terveyshaitat ja mahdolliset sairaudet, ennenaikaisen kuoleman, terveen kehityksen häiriintymisen, käyttäytymisen muuttumisen, mahdollisen riippuvuuden synnyn, liian nuoren iän, kaveri- ja perhesuhteiden rikkoutumisen, rahojen kulumisen ja tulevaisuuden mahdolliset ongelmat. Jotkut ajattelevat, että päihteitä on niin helppo saada ja, että nuoret ovat kokeilunhaluisia, ja tämän vuoksi ongelmiin joutuu helposti. Muutaman mielestä kokeileminen voi mennä ”överiksi”. Muutama mainitsee, että jos oma kaveri ”on joka kerta aineissa”, niin häneen kyllästyy. Erään nuoren mielestä sekaisin ollessa ei pysty puolustautumaan ja ihmiset saattavat käyttää hyväkseen. Eräs nuori kertoo, että ”Tunnen jo kaksi ikäistäni, jotka ovat/ovat olleet alkoholivieroituksessa/katkaisuhoidossa”. Vain muutaman mielestä päihteidenkäyttö ei voi olla ongelma omalle ikätoverille. Syynä tähän nuoret ajattelevat, että jos käyttää päihteitä vähän tai sopivasti, se ei ole ongelma.

11% nuorista ajattelee, että sekä aikuiset että nuoret hyväksyvät nuorten päihteiden käytön. Syyksi tähän nuoret näkevät sen, että he saavat vapaasti juoda esimerkiksi ostarilla. Erään nuoren mielestä ketään ei kiinnosta. Liki 54% oppilaista ajattelee, että nuoret hyväksyvät nuorten päihteidenkäytön, mutta aikuiset eivät. Heidän mukaansa, aikuiset eivät pidä siitä eikä se heidän mielestään ole sopivaa. Aikuiset pitävät sitä vaarallisena ja heidän mielestään nuoret ovat vielä lapsia. Eräs nuori kokee, että päihtyneitä nuoria katsotaan kadulla pahasti. Nuoret ajattelevat nuorten hyväksyvän päihteiden käytön, koska melkein kaikki juovat ja monet polttavat asuinalueella. Nuorten mielestä päihtyminen on kivaa ja ”coolia”. 27,5% nuorista on sitä mieltä, että nuorten päihteidenkäyttöä ei hyväksytä ollenkaan. Syiksi nuoret näkevät alaikäisyyden, päihteidenkäytön tyhmyyden, vaarallisuuden, paheksunnan ja inhottavuuden. Se ei näytä hyvältä eikä ole hyväksi. Eräs oppilaista mainitsee, että hyväksymättömyys johtuu siitä, kun asuinalueella on paljon lapsiperheitä. Yksi nuorista ei ole huomannut, että hänen asuinalueellansa nuoret käyttäisivät päihteitä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Medialukutaito

Lähes 50% nuorista kertoo saaneensa tai hankkineensa päihdetietoutta TV:stä ja kolmannes on käyttänyt lähteenä internetiä. Eräs nuori mainitsee saavansa tietoa kuullessaan joitakin päihteisiin liittyviä keskusteluita kadulla. Tämä herättää kysymyksen siitä, ymmärtävätkö kaikki nuoret, mikä tieto on luotettavaa ja mikä ei. Pitävätkö nuoret tv-sarjaa yhtä merkittävänä tietolähteenä kuin päihdedokumenttia? Osaavatko he suhtautua kriittisesti ja kyseenalaistamaan erilaisia nettisivustoja?

Nuorten medialukutaitoon olisi syytä kiinnittää huomiota, siihen kuuluu nykypäivänä ehdottamana osana internetin kriittinen käyttö tietolähteenä ja internetin vaarojen tunnistaminen (Salasuo 2006: 69). Tietokoneet ja internetissä surffailu ovat nousseet hyvin keskeiseen osaan nuorten vapaa-ajanvietossa (Kaivola - Rikkinen 2003: 177). Tiedon luotettavuus on hyvä ottaa esille koulutuksessa. Nuoret tulee opettaa käsittelemään ristiriitaisia tietolähteitä ja kyseenalaistamaan tiedon todenperäisyys. Tässä on otettava huomioon myös nuoren kokemusmaailma ja hänellä jo valmiiksi olevat tiedot – todenmukaiset sekä erheelliset. Nuoren omia tietoja ei saa väheksyä, vaan ne on aina huomioita-

va. Toisinaan oppiminen vaatii myös vanhojen virheellisten tietojen poisoppimista. (Huoponen ym. 2002: 21, 23.) Raittiina Radalla - hankkeen tavoitteena on lisätä tietämystä päihteistä ja niiden vaikutuksista.

8.2 Kiinnostus päihteitä kohtaan

Päihteidenkäyttöä esiintyy kaikilla luokka-asteilla, mutta selkeästi päihteet tulevat kuvioidiin siirryttäessä yhdeksännelle luokalle. Muutama poikkeus on kahdeksannella luokalla, jotka käyttävät esimerkiksi alkoholia yhdeksänsiä useammin. Vastauksista huomaa myös sen, että mitä vanhemmiksi nuoret tulevat, sitä selvemmin he liittävät päihteet automaattisesti osaksi juhlimista. Uskomme, että aikuisten tapa käyttää alkoholia juhlissa siirtyy nuorille. Nuoret omaksuvat arvoja ja asenteita ympäristöstään. Vanhempien ja muiden aikuisten antama malli muokkaa nuorten asenteita. (Salmivalli 2005: 176–177.)

Mielestämme jotkut nuorten kokeilut kertovat päihtymisen viehätyksestä. Eräs nuori ei tiennyt itsekään tarkalleen, mitä lääkkeitä oli käyttänyt päihtyäkseen. Tämä osoittaa välinpitämättömyyttä itsestä. Tällaisia nuoria tulisi opettaa arvostamaan itseään ja oman elämänsä ainutlaatuisuutta. Päihtymyksen viehätyksen huomaa myös tarkasteltaessa seitsemäsluokkalaisten vastauksia. He ovat päihdekokeiluissaan huomattavasti kokeilemattomampia verrattuna kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisiin. He ovat myös huomattavasti pelokkaampia terveysriskien suhteen. Silti joka viides heistä ilmoittaa, ettei käytä päihteitä, mutta haluaisi kokeilla tai käyttää niitä. Kiinnostus päihteitä kohtaan ja kokeilunhalu ovat niin suuret, että riskeistä ei välttämättä välitetä. Toisaalta vastauksista voi tulkita myös sen, että seitsemäsluokkalaiset pystyvät hillitsemään itsensä. Vaikka heitä kiinnostaisikin kokeilla, he eivät tee sitä terveysriskien vuoksi. Paineet kokeiluihin ja viehätys päihteitä kohtaan ovat silti olemassa. Seitsemännet ovat siksi hyvä kohderyhmä vertaisohjaukselle. Vertaisohjaus auttaisi heitä säilyttämään asenteensa kokeilemattomuuteen. Näin myöhennettäisiin päihteidenkäytön aloitusikää, joka on yksi Raittiina Radalla -hankkeen tavoitteista.

Aineistomme osoittaa, että tupakoivat nuoret kokeilevat herkemmin myös muita päihteitä, varsinkin alkoholijuomia. Myös kannabiksen kokeilijoita on enemmän tupakoivissa kuin tupakoimattomissa nuorissa. Vanhempien tupakoinnilla ei tulostemme perusteella ole merkitystä nuorten tupakoinnille. Tämä poikkeaa monista muista tuloksista,

joiden mukaan vanhempien tupakointi vaikuttaa nuorten tupakointiin (Suomen ASH ry: 2007).

8.3 Huoli omasta ja muiden päihteidenkäytöstä

Tytöt käyttävät päihteitä poikia enemmän. Tämä näkyy lähes jokaisessa Kokemukset ja asenteet -teeman alla olevassa kysymyksessä (liite 2). Tytöt ovat alttiimpia tuntemattomille päihteiden tarjoajille ja heillä on myös enemmän vanhempia kavereita. Esimerkiksi kysyttäessä, kenen seurassa nuoret päihteitä käyttävät, on tyttöjen vastaus täysi-ikäisiin kavereihin 29%, kun vastaava luku pojilla on vain 10%. Kysyttäessä, kuka päihteitä hankkii, on 37%:lla tytöistä hankkijana täysi-ikäinen kaveri. Pojilla lukema on vain 12,5%. Sama kaava toistuu myös kysyttäessä päihteiden tarjoajia (liite 2: kysymys 44). Pojat tutustuvat päihteisiin selkeästi tyttöjä myöhemmin. Sama tulos on havaittu monissa eri tutkimuksissa, muun muassa Keskinen (2002) on saanut aiemmassa tutkimuksessaan samat tulokset kanssamme (kts. s. 12).

Vaikka tytöt tupakoivat poikia enemmän, he myös näkevät tupakoinnin ongelmaksi useammin kuin pojat. Tytöt näkevät myös poikia helpommin päihteidenkäytöstä koituvia negatiivisia seurauksia. Uskomme tämän johtuvan siitä, että tytöillä on poikia enemmän kokemuksia ja vanhempia kavereita, joilla on luultavasti oman ikäisiä kavereita enemmän kokemuksia. Tytöt tietävät paremmin omista tai kavereiden kokemuksista, mitä kaikkea päihteet voivat aiheuttaa. Silti vastauksista voi tulkita tyttöjen ymmärtämättömyyden siitä, että ongelmia voi tulla myös heille itselleen. Tulostemme perusteella pojat ovat kiinnostuneempia omasta terveydestään kuin tytöt. He haluavat selkeästi tyttöjä enemmän lisätietoa terveysriskeistä. Riskit vaikuttavat poikien päihteidenkäyttöön huomattavasti enemmän kuin tytöillä. Tytöille päihteet ovat tutumpia ja he ehkä ajattelevat, että ei pienestä kokeilusta mitään haittaa ole ollut. Pojat kokemattomampina pelkäävät riskejä enemmän. Omista kokemuksistamme voimme sanoa, että näin se on muutenkin elämässä. Tuntematon asia pelottaa enemmän kuin tuttu. Tulokset osoittavat, että terveysriskeistä tulisi kertoa vielä enemmän, varsinkin tyttöjen kohdalla, vaikka he luulevat jo tietävänsä tarpeeksi. Lisäksi päihdevalistuksesta mielekästä tekee se, kun se on sidottu laajempaan kokonaisuuteen kuten terveystietoon (Huoponen ym. 2002: 20).

Lähteenmaa on arvuutellut teoksessaan *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri* (2000), että tyttöjen kulttuurissa on havaittavissa murrosvaihe. Velvollisuudet ja vastuullisuus, erityisesti itsestään huolehtimisen osalta, eivät enää määritä tyttöjen elämää kuten ennen. Naiseuden ihanteet ovat muuttuneet ja elämässä arvostetaan erityisesti yksilöllisyyttä ja erilaisia nautintoja. Tämä näkyy hyvin muun muassa tyttöjen lisääntyneessä päihteiden käytössä. Tosin huolehtiessaan muista, muun muassa päihtyneistä kavereistaan, tytöt toimivat edelleen oman ”hoivaviettinsä” mukaan. Usein tytön rooliin kuuluu huolehtia muista, vaikka huolehtiminen itsestä jäisikin taka-alalle. (Lähteenmaa 2000: 45–46.)

Tulostemme mukaan tytöt ovat poikia huomattavasti huolestuneempia kavereidensa päihteidenkäytöstä. He myös ajattelevat poikia useammin, että asiaan on puututtava. Pojat eivät ota asioita niin vakavissaan. Pojille puuttuminen on kuitenkin huomattavasti helpompaa kuin tytöille. Pohdimme, että ehkäpä poikien huolettomampi suhtautuminen on oleellista tämän kannalta. He voivat helpommin letkauttaa kaverilleen tämän liiallisesta päihteidenkäytöstä sen enempää miettimättä, miten kaveri siihen suhtautuu. Tytöt pohtivat enemmän ja pelkäävät suhteiden katkeamista. Muistamme itsekkin yläasteajoilta, että tytöillä oli aina paras ystävä ja pojat liikkuiivat suurempina ryhminä. Ehkäpä tytöt tämän vuoksi pelkäävät enemmän kaverinsa menettämistä. Nuorille pitäisi kertoa puuttumisen keinoista, jotta he voisivat auttaa kaveriaan. Varhainen ja rakentava puuttuminen nuoren päihdeongelmaan on ensisijaisen tärkeää. (Kylmänen 2005: 24.)

Mielenkiintoista mielestämme on se, että vaikka pojat käyttävät tyttöjä vähemmän päihdeitä ja heistä myös harvempi kokee päihteidenkäytön ongelmaksi itselleen nykypäivänä, he ovat silti vertailussa tyttöjä huolestuneempia tulevaisuuden päihteidenkäytöstään.

Huolen syntyessä koulukuraattorin apua päihdekeskusteluissa nuoret eivät erityisesti käytä. Koulukuraattori nähdään luultavasti liian negatiivisena henkilönä. Muistelimme sitä, kun olimme itse yläasteella. Jos joku joutui käymään kuraattorin juttusilla, kaikki kuvittelivat hänellä pakostakin olevan joitain suuria ongelmia. Tällä hetkellä toinen meistä tekee harjoittelua yläasteella ja suhtautuminen kuraattoriin on sielläkin erittäin negatiivista. Kaikki tämä kyselyiden vastausten lisäksi osoittavat sitä, että koulukuraattorin roolia kouluissa olisi syytä selventää nuorille. Näin hänenkin apuaan erinäisissä tilanteissa ehkä otettaisiin enemmän vastaan.

8.4 Vapaa-ajan mahdollisuuksien mainostaminen

Päihdetyötä suunniteltaessa on hyvä olla selvillä alueen nuorten vapaa-ajanviettotavoista ja -mahdollisuuksista (Huoponen ym. 2002: 76). Vertailtaessa luokka-asteita keskenään, näkyy nuorten aktiivisuudessa selvä kehityssuunta. Siirtymävaiheessa seitsemänneltä kahdeksannelle nuoret passivoituvat selkeästi muun muassa harrastustoiminnan osalta. Seitsemäsluokkalaiset kokevat, että heillä on jo entuudestaan eniten harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuuksia, mutta silti he kaipaavat eniten lisätietoa mahdollisuuksista. Yhdeksännelle siirryttäessä aktiivisuus jälleen lisääntyy, mutta ei enää samalle tasolle, mitä se seitsemäsluokkalaisilla on. Sukupuolia verrattaessa tytöt kokevat mahdollisuutensa poikia pienemmiksi. Tytöt kuitenkin haluavat huomattavasti poikia enemmän lisätietoa harrastuksista.

Raittiina Radalla -hankkeen tavoitteena on edistää päihteetöntä vapaa-ajanviettoa. Vaikka nuorista reilu 80% kertoo, että vapaa-ajanviettomahdollisuuksia on tarpeeksi, kertovat muutamat avoimet vastaukset muuta. Esimerkiksi eräs nuori kertoo: ”Mielestäni nuorten alkoholin käyttö johtuu suuresti siitä, että ei ole muutakaan tekemistä”. Myös kysyttäessä syitä päihteidenkäyttöön, tekemisen puute saa kolmanneksi eniten vastauksia. TV:n ja tietokoneen ääressä vapaa-aikaansa viettää reilu 65% nuorista. Kysyttäessä, mitä nuoret haluaisivat tehdä, jäivät prosenttilukemat näissä kahdessa vapaa-ajan aktiiviteetissa noin 40%:iin. Tämäkin kertoo mielestämme siitä, että nuorilla ei oikeasti ole riittävästi tekemistä. TV ja tietokone saavat huomiota osakseen vain, kun muutakaan ei ole. Myös se, että nuoret eivät halua lisää tietoa alueen vapaa-ajan mahdollisuuksista, voi johtua tietämättömyydestä. Nuoret luulevat jo tietävänsä kaikki mahdollisuudet. Ehkä osa tietääkin, mutta kaikenlaista vapaa-ajan toimintaa olisi hyvä mainostaa lisää.

Nuoret viettävät vähän aikaa nuorisotaloilla ja seurakunnan tiloissa. Nämä instituutiot kuitenkin järjestävät nuorille paljon kaikenlaista toimintaa kuten tapahtumia ja kerhoja. Mainontaa toiminnasta pitäisi lisätä nuorten keskuuteen. Koulun ilmoitustaulun käyttö on hyvä tapa mainostaa. Myös vertaisohjausta voi käyttää tässä hyväksi. Toiminnasta kerrotaan vertaisohjaajille ja he pistävät sanaa kiertämään muiden nuorten joukkoon. Pohdimme, tietävätkö nuoret, että seurakunnan kerhojen tai leirien vetäjinä he saavat myös jonkunlaista palkkaa. Tämän korostaminen voisi tuoda lisää nuoria toimintaan.

8.5 Hankkeen tehokkuus

Luokka-asteiden keskinäisessä vertailussa selkeä ero näkyy siinä, miten oppilaat kokevat saaneensa tietoa asiantuntijoilta. Seitsemäsluokkalaisista 60% kertoo saaneensa tietoa asiantuntijalta, kun vastaava määrä muilla luokilla liikkuu 30%:n kummallakin puolella. Innokkuus päihteettömyyden puolesta toimimiseen vähenee iän myötä. Ainoa poikkeus on keskustelu vapaa-ajalla, johon yhdeksännet ovat innokkaimpia osallistumaan. Näihin seikkoihin saattaa vaikuttaa se, että kyselyymme osallistuneet seitsemäsluokkalaiset ovat jo olleet mukana Raittiina Radalla -hankkeen kuudesluokkalaisille järjestämällä päihdeviikolla. Viikosta on ollut heille näkyvästi hyötyä. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset eivät ehkä ole tietoisia siitä, mitä kaikkea Raittiina Radalla -toiminta voi olla. Reilu 40% pojista pitää opettajan pitämää oppituntia tehokkaana päihdevalistuksena. Tämä voi olla tottakin, mutta kyseessä voi olla myös tietämättömyys niistä kaikista mahdollisuuksista, joita on olemassa. Nämä tekijät puoltavat sitä, että hankkeen toiminnan levittäminen myös vanhempiin yläasteikäisiin on tärkeää.

Tulkitsimme vastausten avulla sitä, onko vertaisohjaus tai jokin muu päihdetyön menetelmä tehokasta tällä alueella. Vertaisohjaus saa kannatusta monen kysymyksen osalta. Vastauksista näkee kavereiden vaikutukset päihdekokeiluihin ja niiden käyttöön. Nuoret kokevat keskustelun päihhteistä helpoksi muiden nuorten kanssa ja lähes 40% kokee saaneensa tietoa päihhteistä muilta nuorilta. Keskustelu ikätoverien kanssa tai ikätoverien sekä aikuisten kanssa koetaan tehokkaaksi ja moni jakaisi itse tietoa juuri tällä tavoin. Noin joka viides pitää tehokkaana ikätoverien pitämää oppituntia ja vielä useampi olisi valmis pitämään sellaisen myös itse. Joka viides myös jakaisi tietoa järjestämällä päihhteettömiä tapahtumia koululla. (Liite 2: kysymykset 7, 13, 32, 33, 34, 47, 49.) Asiantuntijan pitämä oppitunti, dokumentit, kuvat ja entisten käyttäjien henkilökohtaiset kokemukset korostuvat nuorten vastauksista. Nämä vaihtoehdot kannattaa ottaa myös huomioon vertaisohjauksen lisäksi. Huoposen (2002) mukaan realistisen tiedon anto on tärkeää primaaritason ehkäisevässä päihdetyössä (Huoponen ym. 2002: 75).

Murrosiässä kavereiden päihhteidenkäytön vaikutus nuoren omaan päihhteidenkäyttöön korostuu (Salmivalli 2005: 176–177). Myös erilaiset tilanteet voivat altistaa päihhteidenkäytölle. Ne voivat toimia riskitekijöinä, eli ympäristön ominaisuuksina, jotka lisäävät päihhteidenkäyttöä. (Stakes 2007: Keskeiset käsitteet). Meidän tuloksemme kertovat samaa. Siksi onkin hälyttävää, kun katsoo vastauksia kysymyksiin 41–43 (liite 2). Päihtei-

tä käyttäviä kavereita on monella ja riski kokeilla itsekkin on suurempi, jos kaveri käyttää. Nuoret itse eivät välttämättä edes huomaa, kuinka paljon muut heihin vaikuttavat. Heistä vain vajaa viidennes vastaa muilla ihmisillä olevan vaikutusta, mutta muita kysymyksiä tarkastellessa vaikutusta näyttää olevan huomattavasti enemmän. Kavereiden vaikutus puoltaa vertaisohjausta. Eräs nuori kuvailee osuvasti avoimeen kysymykseen: ”Nuorten mieltä alkoholi ja päihdeasioissa on vaikeaa muuttaa. Kavereiden kanssa ollessa tulee tehtyä jotain mitä ei norm. tekisi. Myös aikuisten päihteidenkäyttö vaikuttaa nuoriin.” Tämän vuoksi nuorten on hyvä oppia rohkeutta ja keinoja kieltäytyä. On myös oleellista saada nuoret tiedostamaan syitä, henkilöitä ja tilanteita, jotka vaikuttavat heidän päihteidenkäyttönsä ja ylipäänsä valintoihin elämässä. Raittiina Radalla -hankkeen tavoitteisiin kuuluu opettaa nuoret tunnistamaan riskitekijöitä ja rohkaista heitä kieltäytymään päihteistä erilaisissa tilanteissa.

8.6 Yhteiskunnan vaikutukset

Usein nuoret käyttävät päihteitä vähemmän kuin luullaan (Kylmänen 2005: 27). Meidänkin ennakko-olettamuksemme oli, että nuoret käyttäisivät enemmän päihteitä, mutta tulokset osoittavat, että yllättävän suuri osa nuorista ei käytä päihteitä. Lähes 35% nuorista ei ole koskaan edes kokeillut päihteitä. Törmäsimme vastauksissa kuitenkin ristiriitoihin. Kysymyksessä 11 kyselemme nuorten omasta alkoholinkäytöstä (liite 2). 40% ilmoittaa, ettei juo koskaan, joten 60% tässä tapauksessa juo ainakin kerran vuodessa. Silti 56% nuorista kertoo, ettei käytä päihteitä lainkaan ja on tyytyväinen omaan tilanteeseensa. Tähän 56%:iin siis pakostakin sisältyy satunnaisia päihteidenkäyttäjiä. Nuoret voivat määritellä täyden päihteettömyyden eri tavoin. Vaikka kerran vuodessa ei ole paljon, ei se silti ole täyttä päihteettömyyttä. Nuoret eivät välttämättä näe asiaa näin.

2000-luvun yhteiskunnassa arvostetaan yksilöllisyyttä, joka antaa ihmisille mahdollisuuksia käyttäytyä aivan eri tavoin kuin aiemmin. Tämän lisäksi yhteisölliset normit eivät enää määrää ihmisten elämää aiempaan tapaan. (Salasuo 2006: 62–63.) Yksilöllisyyden korostuminen ja nyky-yhteiskunnan suvaitsevaisuus päihteitä kohtaan korostuvat kysymyksessä 19 ja avoimissa vastauksissa kysymykseen 48. Reilu viidennes nuorista ilmoittaa tuntemattomien henkilöiden käyvän hankkimassa heille päihteitä. Monet aikuiset eivät tästä päätellen ymmärrä, miten vakavaa nuorten päihteidenkäyttö on tai sitten heitä ei vain kiinnosta. Tulee mieleen, että heille se on aivan sama, kunhan eivät omat tuttavallapset ole pyytelemässä. Tai sitten nämä aikuiset ovat niitä, jotka hyväksy-

vät omien lapsiensakin päihteidenkäytön alaikäisinä. Eräs nuori kertoo hankkijana toimivan kaverin vanhemmat. Tässä tilanteessa arveluttaa, tietävätkö nuoren omat vanhemmat, että heidän lapsensa saa päihteitä kaverin vanhemmilta. Joka kymmenes nuorista ilmoittaa ostavansa päihteensä itse ja neljännes kertoo hankkijana olevan oman ikäisen kaverin. Henkilöllisyyspapereita ei aina kysellä vaikka olisi tarvetta. Tuntemattomien aikuisten välinpitämättömyys korostaa entisestään sitä, että ehkäisevän päihdetyön tulisi pyrkiä muuttamaan koko yhteiskunnan olosuhteita ja niihin vaikuttavia arvoja. Tämä on yksi primaaritason päihdetyön tavoitteista (Huoponen ym. 2002: 54-55).

Yleisestä suvaitsevaisuudesta huolimatta nyky-yhteiskunta muuttuu kaiken aikaa huomattavasti kielteisemmäksi tupakoinnin suhteen. Tätä osoittavat muun muassa ravintoloiden savuttomuus, työpaikkojen tiukentuneet säännöt sekä tupakka-askien varoitustekstit. Tupakkavastaisuus heijastuu myös nuorten ajatuksista. Kolmannes nuorista pitää vähäistäkin tupakointia ongelmana, kun alkoholista näin ajattelee vain vajaa 10%. Huu-
mausaineiden käyttö nähdään selkeästi ongelmallisena. Vastauksista näkee yhteiskunnan sallivuuden alkoholin suhteen. Eräs nuori on huolissaan tupakoinnistaan, mutta ei alkoholinkäytöstään. Tämä vahvistaa entisestään tulkintaamme siitä, että tupakointia ei hyväksytä, mutta alkoholi hyväksytään.

Avoimista vastauksista ilmenee, että osa nuorista ei näe päihteiden liikkakäytön piirteitä niin jyrkästi, kuin mitä vaihtoehtoisammassa on. Esimerkiksi eräs nuori kirjaa, että ongelmakäyttö näkyy useimmiten ulospäin, mutta hän ei ajattele näin olevan aina. Nuoret myös ymmärtävät ihmisten käyttäytyvän ongelmissaan eri tavoin. Tästä voimme päätellä, että kaduilla näkyvät, selvästi yhteiskunnasta syrjäytyneet päihderiippuvaiset eivät välttämättä toimi nuorille varoittavana esimerkkinä. Vastauksista huomaa, että nuoret ajattelevat normaalin elämisen olevan mahdollista myös päihteiden liikkakäyttäjälle. On totta, että päihteiden ongelmakäyttäjä voi käydä työssä ja hänellä voi olla sosiaalisia suhteita, mutta täysin normaali elämä ei ole mahdollista, jos päihteet ovat suurin asia elämässä. Nuorten on ymmärrettävä riippuvuuden eteneminen ja kaikki sen mahdolliset seuraukset ja otettava ne vakavasti. Huoposen (2002) mukaan on oleellista opettaa nuorille riippuvuuden syntymekanismit (Huoponen ym. 2002: 74-75).

9 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

9.1 Eettisyys

Tutkimusta tehtäessä kaikkien tarpeellisten lupien on oltava kunnossa. Tutkittavien on tiedettävä, minkä takia tutkimusta tehdään. Heille on myös kerrottava, että vastaaminen on vapaaehtoista. Anonymiteetti on erittäin tärkeää. Tutkittavien henkilöllisyydet on pidettävä tunnistamattomina tutkimuksen alusta loppuun, myös tuloksia raportoidessa. Tutkittavilla on myös oikeus yksityisyyteen ja tämän vuoksi heiltä ei saa vaatia liikaa. On pidettävä huoli siitä, ettei kukaan tutkittavista joudu esimerkiksi palauttamaan mieleensä elämänsä tuskallisia tilanteita. (Eskola – Suoranta 2005: 52–59.) Meillä on tutkimukseen tarvittava lupa allekirjoitettuna. Kyselylomakkeiden kysymykset eivät olleet liian henkilökohtaisia emmekä usko, että niistä kukaan loukkaantui. Vapaaehtoisuutta emme maininneet kyselyitä pitäessämme, mutta annoimme toisin sanoen tutkittavien ymmärtää, että paperiin voi jättää myös tyhjiä kohtia. Kerroimme nuorille, mitä varten kysymme heiltä näitä asioita ja, mihin tulokset tulevat. Kerroimme heille, että vain me kaksi tulemme näkemään yksittäiset täytetyt kyselylomakkeet. Tämän vuoksi jouduimme pohtimaan, voimmeko käyttää avoimia vastauksia sitaatteina. Niistä ei kuitenkaan voi tunnistaa vastaajaa ja päätimme, että käytämme niitä. Muutamien vastauspapereiden osalta pystymme itse tunnistamaan vastaajan, mutta perusteluita tähän emme kirjoita raporttiimme. Näin edes vastaajien lähipiiri ei pysty tutkittavia tunnistamaan. Emme myöskään mainitse oppilaiden tarkkoja luokkia.

Pohdimme aiemmin, että ongelmaksi voisi tulla nuorien vastaamatta jättäminen tai vastausten niukkuus. Tällöin ongelmaksi olisi noussut kysymys siitä, olisimmeko saaneet tarpeeksi materiaalia nuorilta itseltään, jotta työmme tulos olisi hankkeelle ja sitä kautta heille tarkoituksenmukainen. Mielessämme kävi, että jotkut murrosiässä olevat voivat ottaa kyselyn leikillään ja vastata epärealistisesti tai kerskuen. Tällöin emme olisi voineet tietää, mitkä vastauksista ovat totta ja mitkä eivät. Tästä olisi seurannut meille eettinen ongelma: pitääkö aivan päättömätkin vastaukset ottaa mukaan lomakkeiden tulkinnaan? Pohdintojen jälkeen tulimme tulokseen, että epärealistisetkin vastaukset kertovat jotakin nuorten käsityksistä ja asenteista päihteitä kohtaan. Päätimme, että jos kohtaamme tällaisen tilanteen, keskitymme yleisimpiin linjoihin, mutta raportissamme mainitsemme myös poikkeavista vastauksista. Vastaukset olivat mielestämme realistisia emmekä joutuneet tilanteeseen, jota enakkoon hieman pelkäsimme.

9.2 Luotettavuus

Otosta koskevia vaatimuksia ovat arvottu valinta, tutkittavien kuuluminen tutkittavaan perusjoukkoon ja jokaisen perusjoukkolaisen mahdollisuus päästä otokseen (Heikkilä 2001: 41). Tutkimuksemme täyttää nämä vaatimukset. Perusjoukko on Haaga-Kaarelan alueella asuvat Apollon ja Pohjois-Haagan kouluja käyvät yläasteikäiset nuoret. Kyselyyn mukaan otettavat luokat valitsimme ainoastaan sopivien aikataulujen mukaan. Mukana oli vain luokkia, jotka koostuvat Haaga-Kaarelan alueen nuorista, joten he kaikki kuuluvat tutkittavaan perusjoukkoon.

Mikäli tarkastellaan tuloksia kokonaistasolla, tulisi kyselyyn osallistuneita olla vähintään sata. Jos perusjoukossa on erikseen tutkittavia ja toisiinsa vertailtavia ryhmiä, on ryhmäkoon oltava vähintään 30. (Heikkilä 2001: 45.) Olemme tutkineet otostamme kokonaisuutena ja otoksemme on lähes sata nuorta. Tytöt, pojat sekä kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset täyttävät ryhmien vertailun ehdon eli 30 nuorta. Seitsemäsluokkalaisten osallistui vain 20. Seitsemäsluokkalaisten pieni määrä voi vaikuttaa vastaustemme luotettavuuteen. Muita luokka-asteita oli kaksi ja seitsemänsiä vain yksi. Tämän vuoksi vertailu luokka-asteiden välillä ei välttämättä kerro aivan koko totuutta.

Aikuisen tulee tiedostaa omat asenteensa ja arvonsa keskustellessaan nuorten kanssa päihteisiin liittyvistä asioista (Huoponen ym. 2002: 20). Meillä itsellämme on luonnollisesti omia näkemyksiä päihteisiin liittyen. Oli haasteellista tehdä työ alusta loppuun antamatta omien arvojemme ja mielipiteidemme vaikuttaa lopputulokseen. Erityisesti kyselylomakkeita suunnitellessamme meidän oli oltava tarkkoja siitä, ettemme huomauttamme tee ennako-oletuksia. Myös tuloksia kirjoitettaessa meidän oli otettava jokainen vastaus huomioon sellaisena kuin se on kirjoitettu. Omia olettamuksiamme ja tulkintojamme saimme lisätä vasta johtopäätöksissä. Tutkijan on oltava jokaisessa tutkimuksen kohdassa puolueeton (Heikkilä 2001: 30). Olimme puolueettomia työtä tehdessämme. Esimerkiksi emme painottaneet nuorille vertaisohjausmallin tehokkuutta keskustellessamme siitä heidän kanssaan. Mallin puolesta puhuminen olisi voinut muuttaa tuloksia.

Validiteetti mittaa tutkimuksen tarkoituksenmukaisuutta. Siihen vaikuttavat perusjoukon tarkka määrittely, edustava otos, korkea vastausprosentti, tarkasti määritelty tutki-

mustehtävä ja sen kannalta osuvat kysymykset. (Heikkilä 2001: 29.) Meillä oli tarkoin määritelty perusjoukko ja sitä edustava otos. Vastausprosentti oli korkea. Tutkimustehtävää olisimme voineet määritellä vielä tarkemmin jo ennen kyselylomakkeiden laatimista ja kyselyiden pitämistä. Alkuperäinen suunnitelmamme muuttui kyselyiden jälkeen. Vaikka kysymykset olivatkin vanhaa tutkimustehtävää varten, antoivat ne meille tarpeelliset tiedot työhömmme. Reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että joku toinen tutkija saa samoin menetelmin samasta otoksesta samat tulokset (Heikkilä 2001: 30). Meidän mielestämme tällainen ei voi toteutua, kun tutkitaan ihmisten mielipiteitä ja kokemuksia varsinkin, kun kyseessä ovat koko ajan kehittyvät murrosikäiset nuoret. Tuloksia ei myöskään voi yleistää muille alueille.

Jaoimme oppitunneilla yhteensä 91 kyselylomaketta ja saimme kaikki täytettyinä takaisin. Kato tarkoittaa lomakkeen palauttamatta jättäneiden määrää (Heikkilä 2001: 30). Varsinaista katoa meillä ei siis ollut. Muutamiiin kysymyksiin eivät kaikki olleet vastanneet. Neljässä kysymyksessä vastausprosentti oli 93,5%, yhdessä kysymyksessä 96,5%, yhdessä reilu 97% ja kahdessa reilu 98%. 19 kysymyksessä yksi oli jättänyt vastaamatta eli vastausprosentti oli 99%. Kysymyksestä 25 lähtien vastaamatta jättänyt yksi nuori on sama. Emme kerro syitä hänen vastaamattomuuteensa tässä, koska haluamme suojella hänen anonymiteettiään. Kaiken kaikkiaan vastausprosentti oli todella korkea.

10 POHDINTA

10.1 Prosessi

Tehtävämme oli kysellä nuorten mielipiteitä ja kokemuksia. Onnistuimme tehtäväsämme. Nuoret olivat hienosti mukana ja vastasivat kyselyihimme keskittyen. Teimme työmme huomioiden hankkeen tavoitteet ja tarpeet. Mielestämme olemme onnistuneet hyvin yhdistämään tulokset ja johtopäätökset niihin. Työmme osoittaa, että vertaisohjausmalli toimii Haaga-Kaarelan alueella. Tapaamamme nuoret vaikuttivat myös todella vastaanottavaisilta tälle idealle. Uskomme, että työmme auttaa Raittiina Radalla -hanketta aloittamaan vertaisohjauksen suunnittelun ja toteutuksen Apollon ja Pohjois-Haagan yhteiskouluissa.

Kyselyiden suunnittelu, pitäminen, tulosten analysointi ja ehdotusten tekeminen olivat kaikki yhtä mielenkiintoisia osioita työssämme. Työtä oli mukava tehdä ja olimme kiinnostuneita aiheestamme. Tutkijatriangulaatiolla tarkoitetaan, että useampi tutkija tekee yhdessä samaa työtä. Tällöin riskinä on, että tutkijoiden mielipiteet eroavat toisistaan eikä kompromisseja saada aikaan. (Eskola - Suoranta 2005.) Meillä ei tätä ongelmaa tullut vaan yhteistyömme sujui mutkattomasti. Pieniä erimielisyyksiä oli, mutta saimme tehtyä kompromisseja joka tilanteessa. Aikataulujen yhteensovittaminen sekä ajan niukuus tuottivat välillä päänvaivaa, mutta pystyimme hienosti sopimaan työnjaosta jos näytti siltä, ettei aikaa yhteiselle työstimiselle ollut pitkään aikaan tiedossa.

Työ oli melkoisen työläs prosessi. Olimme itsekkin suunnitteluvaiheessa hieman epätoisia siitä, mitä kaikkea olemmekaan tekemässä. Alkuperäisenä suunnitelmana oli pohjakartoituksen lisäksi suunnitella koko koulutus. Työn edetessä kaikki selkiytyi pikku hiljaa. Työmme muuttui moneen kertaan ja jouduimme muuttamaan teorioitammekin jatkuvasti. Tämä vei paljon aikaa ja energiaa, mutta periksi emme antaneet. Jos aloittaisimme työnteon nyt, emme ahmisi liian suurta palaa kerralla. Kun jälkikäteen ajattelee sitä, mitä aluksi meinasimme tehdä, tuntuu se aivan utopistiselta ajatukselta. Työmme alussa emme sitä ymmärtäneet ja jouduimme tekemään paljon tarpeetonta työtä suunnitelman muuttuessa. Myös kyselylomakkeet laatisimme eri tavoin. Tekisimme tarkempia sanavalintoja ja kirjoittaisimme osan kysymyksistä eri muotoon.

10.2 Yhteenveto tuloksista ja johtopäätöksistä

Tulostemme mukaan lähes kaikilla nuorilla on tietoa päihteistä. Nuoret tukeutuvat paljon muihin nuoriin, kun päihdekysymykset askarruttavat heitä. Keskustelu ikätovereidensä kanssa koetaan helpoksi. Asiantuntijoilta saatava tieto korostuu nuorten vastauksissa. Nuorten kriittistä ajattelua tietolähteiden suhteen tulisi kuitenkin kehittää.

Iän lisääntyessä nuorten harrastustoiminta vähenee ja päihteidenkäyttö lisääntyy. Vaikka suurin osa nuorista ei käytä päihteitä, kiinnostus päihteitä kohtaan näkyy kuitenkin jokaisella luokka-asteella. Päihteettömiä vapaa-ajan mahdollisuuksia tulisi mainostaa enemmän. Nuorten tavan määrittää päihteettömyys voi kyseenalaistaa, sillä tulostemme mukaan jotkut nuoret voivat pitää erittäin satunnaista päihteidenkäyttöä päihteettömyytenä.

Lähes kaikki nuoret ymmärtävät, että päihteet voivat olla ongelma myös nuorelle. Tästä huolimatta ongelmaan ei uskalleta puuttua yksilöllisyyttä korostavassa yhteiskunnassa. Tuloksemme osoittavat, että yksilölliset valinnat painottuvat nyky-yhteiskunnan päihdeidenkäytössä. Alkoholin suhteen ollaan edelleen suvaitsevaisia, mutta tupakkaa on alettu vastustamaan entistä enemmän. Se näkyy myös nuorten mielipiteissä. Kavereilla ja aikuisten mallilla on vaikutusta nuorten asenteisiin. Ehkäisevä päihdetyö tulee siis ulottaa koko yhteiskuntaa koskevaksi.

10.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Työllämme on monia jatkotutkimusmahdollisuuksia sekä sen jatkona voi suorittaa myös esimerkiksi toiminnallisia opinnäytetöitä. Me kartoitimme nuorten kokemuksia ja mielipiteitä, mutta toisena vaihtoehtona voisi kartoittaa myös nuorten vanhempien mietteitä ja asenteita. Ehdotus jatkoa varten on koulutuksen suunnittelu tuloksiemme ja johtopäätöksiemme pohjalta. Tähänkin on kaksi erilaista vaihtoehtoa: joko koulutuksen suunnittelu juuri näille kyselyyn osallistuneille nuorille tai vertaisohjauksen perusrungon suunnittelu. Toiminnallisena opinnäytetyönä voi toteuttaa koulutuksen vetämisen nuorille. Tämän yhteydessä tai jälkeen on mahdollista tutkia monia eri asioita kuten, miten koulutus käytännössä toimii, onko sillä vaikutusta nuoriin tai, miten nuoret itse kokevat koulutuksen. Tutkimuskohteena voi olla vertaisohjauksen vastaaminen Raittiina Radalla –hankkeen tavoitteisiin. Vertaisohjausta voi myös laajentaa muille Helsingin alueille.

Kerroimme työstämme alkusyksystä aiheesta kiinnostuneelle vuotta myöhemmin aloittaneelle opiskelijalle, joka pohti työnsä aihetta. Kerroimme, että hankkeella on varmasti tarjota opinnäytetyöideoita myös meidän työemme jälkeen. Tämä opiskelija otti kaverinsa kanssa yhteyttä hankkeeseen ja nyt he ovat kehittämässä kuudensille suunnattua päihdeviikkoa. Meille jäi hyvä mieli siitä, että olemme olleet hyödyksi hankkeella oman työemme lisäksi myös mainostamalla sitä muille opiskelijoille. Hyöty jakautuu näin hankkeelle, koululle ja muille opiskelijoille.

LÄHTEET

- A-klinikkasäätiö 2001: Käytännön vertaisohjaus ehkäisevässä päihdetyössä. A-klinikkasäätiön raportti nro 35. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino.
- A-klinikkasäätiö 2007: Pylkkänen, Sanna: Aikuisten asenteet nuorten ehkäisevän päihdetyön määrittäjänä. Verkkodokumentti. Päivitetty 11.6.2007. <<http://www.a-klinikka.fi/tiimi/index.html>>. Luettu 28.7.07.
- A-klinikkasäätiö 2007: Päihdelinkki. Liikakäytön tunnistaminen. Verkkodokumentti. Päivitetty 11.10.2006. <<http://www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/231-liikakayton-tunnistaminen>>. Luettu 28.8.2007.
- A-klinikkasäätiö 2007: Päihdelinkki. Pikatieto. Verkkodokumentti. Päivitetty 2.5.2006. <<http://www.paihdelinkki.fi/Pikatieto>>. Luettu 28.8.2007.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1999: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2005: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Finlex 2007: Ajantasainen lainsäädäntö. Alkoholilaki 8.12.1994/1143. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19941143?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=alkoholilaki>>. Luettu 4.9.2007.
- Finlex 2007: Ajantasainen lainsäädäntö. Asetus toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 25.2.1977/225. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770225?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tupakkalaki>>. Luettu 4.9.2007.
- Finlex 2007: Ajantasainen lainsäädäntö. Huumausainelaki 17.12.1993/1289. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931289?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=huumausainelaki>>. Luettu 27.9.2007.
- Finlex 2007: Ajantasainen lainsäädäntö. Nuorisolaki 27.1.2006/72. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki>>. Luettu 4.9.2007.
- Finlex 2007: Ajantasainen lainsäädäntö. Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=p%C3%A4ihdehuoltolaki>>. Luettu 27.9.2007.
- Finlex 2007: Ajantasainen lainsäädäntö. Raittiustyölaki 19.11.1982/828. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820828?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=raittiusty%C3%B6laki>>. Luettu 27.9.2007.
- Finlex 2007: Ajantasainen lainsäädäntö. Rikoslaki 19.12.1889/39. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki>>. Luettu 27.9.2007.

- Haaga-Kaarelan päihdetyöryhmä 2006: Raittiina Radalla - ennaltaehkäisevän päihdetyön hanke. Selonteko.
- Heikkilä, Tarja 2001: Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Heikkilä, Tarja 2004: Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Helve, Helena: Nuorten arvojen, maailmankuvien ja katsomusten muutokset. Teoksessa Hoikkala, Tommi - Laine, Sofia - Laine, Jyrki 2005: Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Loki-kirjat.
- Huoponen, Kaarina - Peltonen, Heidi - Mustalampi, Saini - Koskinen-Ollonqvist, Pirjo 2002: Päihteiden käytön ehkäisy- opas koulujen ja sidosryhmien yhteistyöhön. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hämäläinen, Juha 1999: Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Jokinen, Keijo – Malin, Marja-Leena: Ikä, Kansalaistoiminta ja verkostot. Teoksessa Malin, Marja-Leena 2000: Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Helsingin Painoteollisuus Oy.
- Kaivola, Taina – Rikkinen, Hannele 2003: Nuoret ympäristössään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kemppainen, Anne-Katri: Turvallisuus, ystävät ja yksinäisyys. Teoksessa Malin, Marja-Leena 2000: Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Helsingin Painoteollisuus Oy.
- Keskinen, Vesa 2001 (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia): Kiirettä pitää. Kaverit, koti, koulu ja nuorten vapaa-aika Helsingissä 2000. Helsinki: Fagepaino Oy.
- Koskinen, Aleksi 2007. Keskustelut Raittiina Radalla –hankkeen projektisihteerin kanssa.
- Kylmänen, Petri 2005: Kun kaikki muutkin... Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Liikkanen, Mirja – Hanifi, Riitta – Hannula, Ulla (toim.) 2005: Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981-2002. Tilastokeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lyytinen, Paula - Korkiakangas, Mikko - Lyytinen, Heikki 1998: Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY.
- Lähteenmaa, Jaana 2000: Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Malin, Marja-Leena: Vertaisryhmä elinvoimaa kasvattamassa. Teoksessa Malin, Marja-Leena 2000: Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Helsingin Painoteollisuus Oy.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto: Toimitaan yhdessä! Nuorten osallistava koulutus. Verkkodokumentti.

<http://www3.mll.fi/pdf/Nuorten_osallistava_koulutus.pdf>. Luettu 30.10.2006.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto: ASK -projekti 2003: Lindström, Niina - Autio, Kirsi: Nuorten vertaisohjaajakoulutus, kokemuksia ja käytäntöjä nuorten vertaisohjauksesta ehkäisevän päihdetyön menetelmänä. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/@Bin/39228/Nuorten_vertaisohjaajakoulutus.pdf>. Luettu 20.10.2006.

Nykänen, Hannele – Havio, Marjaliisa 2006: Tytöt, naiset ja alkoholi – kurssin muistiinpanot. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

Raittiina Radalla 2006- selonteko.

Sainio, Ari 2004 (Sininauhaliitto): Puhutaan – asiaa päihhteistä ja riippuvuudesta. Saarijärven Offset Oy.

Salasuo, Mikko 2006: Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa. Helsinki: Yliopistopaino.

Salmivalli, Christina 2005: Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Soikkeli, Markku 2002: Miten puhua huumeista. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Soikkeli, Markku: Valistus osana huumeiden käytön ehkäisyä. Teoksessa Piisi, Ritva 2001: Huumetyö. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Stakes 2006: Päihdetyöryhmän julkaisu: ”Laatutähteä tavoittelemassa - ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit (2006).”

Stakes 2007: Päihdetyö. Neuvoa-antavat. Keskeiset käsitteet. Verkkodokumentti. Päivitetty 13.2.2007. <<http://neuvoa-antavat.stakes.fi/FI/kehittaminen/kasitteet/index.htm>>. Luettu 9.8.2007.

Stakes 2007: Päihdetyö. Neuvoa-antavat. Keskeiset käsitteet. Laatu ja arviointi. Verkkodokumentti. Päivitetty 10.10.2006. <<http://neuvoa-antavat.stakes.fi/FI/kehittaminen/laatu/kasitteet.htm>>. Luettu 2.10.2007.

Suomen ASH ry. 2007: Tampereen yliopiston tiedote 3.7.2007. Vanhempien roolia ali-arvioitu lasten tupakoinnin ehkäisyssä. Verkkodokumentti. <http://www.suomenash.fi/sivu.php?artikkeli_id=519>. Luettu 31.10.2007.

Turunen, Kari E. 2005: Ikävaiheiden kriisit. Juva: WS Bookwell Oy.

van der Stel, Jaap - Voordewindin, Deborah 1999: Ehkäisevän päihdetyön käsikirja: Alkoholi, huumeet ja tupakka. Pompidou-ryhmä - Euroopan neuvosto ja Jelinek Consultancy. A-klinikkasäätiön raporttisarja 31. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Virkkunen, Anne: Ryhmiä palvelutalon katon alla. Teoksessa Malin, Marja-Leena 2000: Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Helsingin Painoteollisuus Oy.

Wikstedt, Kirsti: Mielikoulu, paikka jossa voi puhua. Teoksessa Malin, Marja-Leena 2000: Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Helsingin Painoteollisuus Oy.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	RAITTIINA RADALLA -HANKE	3
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	3
4	KESKEISIÄ MÄÄRITELMIÄ	4
4.1	Päihteet ja päihdevalistus	4
4.2	Nuori	5
4.3	Ryhmäprosessi	6
4.4	Vertainen ja vertaisryhmä	7
5	EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	8
5.1	Ehkäisevän päihdetyön määritelmä ja lainsäädäntö	8
5.2	Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit	9
5.3	Nuorten päihteidenkäyttö	11
5.3.1	Vapaa-aika	11
5.3.2	Päihteidenkäyttöön vaikuttavat tekijät	12
5.3.3	Ongelmakäyttö	13
5.4	Nuorille suunnattu ehkäisevä päihdetyö	14
5.4.1	Ehkäisevän päihdetyön lähtökohtia	14
5.4.2	Ehkäisevä päihdetyö kouluissa	15
5.4.3	Vertaisohjaus nuorten ehkäisevän päihdetyön menetelmänä	16
6	AINEISTON KERUU	19
6.1	Aineisto	19
6.2	Kyselylomakkeet	19
6.3	Kyselyt kouluilla	20
7	VASTAUSTEN ANALYSOINTI JA TULOKSET	21
7.1	Analysointimenetelmät	21
7.2	Tulokset	22
7.2.1	Päihdetietous ja -valistus	23
7.2.2	Päihdekokemukset ja vapaa-aika	25
7.2.3	Päihteiden käyttöön suhtautuminen	30
7.2.4	Avoimet kysymykset	31
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
8.1	Medialukutaito	34
8.2	Kiinnostus päihteitä kohtaan	35
8.3	Huoli omasta ja muiden päihteidenkäytöstä	36
8.4	Vapaa-ajan mahdollisuuksien mainostaminen	38
8.5	Hankkeen tehokkuus	39
8.6	Yhteiskunnan vaikutukset	40
9	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	42
9.1	Eettisyys	42
9.2	Luotettavuus	43
10	POHDINTA	44
10.1	Prosessi	44
10.2	Yhteenveto tuloksista ja johtopäätöksistä	45
10.3	Jatkotutkimusehdotuksia	46
	LÄHTEET	47
	LIITTEET 1-3	

Päihteisiin liittyvä kysely Raittiina Radalla - hankkeessa tekemäämme opinnäytetyötä varten.

1. Oletko tyttö? _____ poika? _____
2. Minä vuonna olet syntynyt? _____
3. Monennella luokalla olet? _____

Lue tarkkaan seuraavat kysymykset ja **ympyröi** itseäsi kuvaava vaihtoehto. Yritä vastata jokaiseen kysymykseen. Jos täysin sopivaa vaihtoehtoa ei löydy, ympyröi lähin vaihtoehto. Joihinkin kysymyksiin voit valita useamman vastausvaihtoehdon. **Kysely täytetään nimettömänä.**

Kysymyksiin ei ole oikeita vastauksia. Olemme kiinnostuneita nimenomaan sinun omista mielipiteistäsi!

Päihdetietous

4. Mistä seuraavista päihteistä sinulla on eniten tietoa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. minulla ei ole tietoa päihteistä
- b. tupakka
- c. nuuska
- d. miedot alkoholijuomat (olut, siideri, lonkero, viini)
- e. vahvat alkoholijuomat (viski, konjakki, likööri, viina ym.)
- f. kannabis
- g. muut huumeet

5. Mistä seuraavista päihteistä haluaisit lisää tietoa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. tupakka
- b. nuuska
- c. miedot alkoholijuomat (olut, siideri, lonkero, viini)
- d. vahvat alkoholijuomat (viski, konjakki, likööri, viina ym.)
- e. kannabis
- f. muut huumeet

6. Tiedätkö eri päihteiden terveysriskeistä?

- a. en tiedä
- b. tiedän, mutta en riittävästi
- c. tiedän tarpeeksi, en tarvitse lisää tietoa

7. Mitä kautta olet itse hakenut/saanut tietoa päihteistä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. koulussa oppitunnilla
- b. asiantuntijalta (esimerkiksi poliisilta, terveydenhoitajalta tai muulta vastaavalta)
- c. vanhemmilta
- d. kaverilta
- e. kirjallisuudesta/lehdistä
- f. tv:stä
- g. internetistä
- h. muualta, mistä?

Kokemukset ja asenteet

8. Mitä seuraavista päihteistä olet kokeillut/käyttänyt? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. en ole kokeillut mitään päihteitä
- b. tupakka
- c. nuuska
- d. miedot alkoholijuomat (olut, siideri, lonkero, viini)
- e. vahvat alkoholijuomat (viski, konjakki, likööri, viina ym.)
- f. kannabis
- g. muut huumeet, mitkä?

9. Oletko haistellut liimoja, tinneriä, pesuaineita tai muuta vastaavaa päihtyäksesi?

- a. kyllä, mitä?

- b. en

10. Oletko koskaan käyttänyt mitään lääkkeitä päihtyäksesi?

- a. kyllä, mitä?

- b. en

11. Kuinka usein käytät alkoholia?

- a. useita kertoja viikossa
- b. kerran viikossa
- c. muutaman kerran kuukaudessa
- d. kerran kuukaudessa
- e. muutaman kerran vuodessa
- f. kerran vuodessa
- g. en koskaan

12. Kuinka usein olet ”kaatokännissä”?

- a. useita kertoja viikossa
- b. kerran viikossa
- c. muutaman kerran kuukaudessa
- d. kerran kuukaudessa
- e. muutaman kerran vuodessa
- f. kerran vuodessa
- g. en koskaan

13. Jos olet kokeillut/käyttänyt päihteitä (tupakkaa, alkoholia tai huumeita), kenen seurassa olet ollut? Voit valita useamman vaihtoehdon. (Jätä vastaamatta, jos et käytä päihteitä.)

- a. vanhempien seurassa (omien tai kaverin)
- b. sisarusten seurassa
- c. täysi-ikäisten kavereiden seurassa
- d. itsesi ikäisten kavereiden seurassa
- e. täysin tuntemattomien seurassa
- f. jonkun muun, kenen?

14. Miten koet itsesi päihteiden (tupakka, alkoholi, huumeet) käyttäjänä?

- a. en käytä päihteitä ollenkaan ja olen tyytyväinen siihen
- b. en käytä päihteitä ollenkaan, mutta haluaisin kokeilla/käyttää
- c. käytän päihteitä, mutta haluaisin käyttää niitä enemmän
- d. käytän mielestäni päihteitä sopivasti
- e. käytän päihteitä, mutta haluaisin käyttää niitä vähemmän

15. Tupakoitko?

- a. kyllä
- b. ei
- c. satunnaisesti, millaisissa tilanteissa?

16. Käytätkö nuuskaa?

- a. kyllä
- b. en
- c. satunnaisesti, millaisissa tilanteissa?

17. Haluaisitko lopettaa tupakoimisen tai nuuskan käytön? (Jätä vastaamatta, jos et käytä.)

- a. kyllä
- b. en

18. Tunnetko koskaan syyllisyyttä päihteiden käyttösi vuoksi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. tunnen/olen joskus tuntenut syyllisyyttä, koska tupakoin
- b. tunnen/olen joskus tuntenut syyllisyyttä alkoholin käytön vuoksi
- c. tunnen/olen joskus tuntenut syyllisyyttä huume/lääkekokeilujen vuoksi
- d. en ole koskaan tuntenut syyllisyyttä päihteiden käytön vuoksi, vaikka olenkin niitä käyttänyt
- e. en ole koskaan tuntenut syyllisyyttä päihteiden käytön vuoksi, koska en ole koskaan edes kokeillut päihteitä

19. Mistä saat alkoholia, muita päihdyttäviä aineita ja tupakkaa? Voit valita useamman vaihtoehdon. (Jätä vastaamatta, jos et käytä päihteitä.)

- a. vanhemmat ostavat
- b. täysi-ikäiset sisarukset ostavat
- c. saman ikäiset kaverit ostavat
- d. täysi-ikäiset kaverit ostavat
- e. ostan itse
- f. joku tuntematon henkilö ostaa
- g. ostan kotoa salaa
- h. joku muu, kuka?

20. Miksi käytät päihteitä? Voit valita useamman vaihtoehdon. (Jätä vastaamatta, jos et käytä päihteitä.)

- a. Koska kaveritkin käyttävät.
- b. Se on hienoa.
- c. Ne helpottavat pahaa oloa ja rauhoittavat.
- d. Ei ole muutakaan tekemistä.
- e. En halua, että muut pitävät minua nössönä.
- f. Päihteet kuuluvat ihmisen elämään.
- g. Haluan kokeilla kaikkea uutta.
- h. muu syy, mikä?

21. Pelottavatko päihteiden terveysriskit sinua?

- a. eivät ollenkaan
- b. jonkin verran
- c. melko paljon
- d. otan ne aina huomioon

22. Vaikuttavatko päihteiden terveysriskit käyttöösi?

- a. eivät ollenkaan
- b. jonkin verran
- c. melko paljon
- d. otan ne aina huomioon

Ongelmakäyttö

23. Mikä on ongelmallista päihteiden käyttöä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. vähäinenkin tupakointi on mielestäni ongelma
- b. vähäinenkin alkoholinkäyttö on mielestäni ongelma
- c. vähäinenkin huumeiden käyttö on mielestäni ongelma
- d. on ongelmallista jos päihteiden käyttö haittaa työssä tai koulussa käyntiä
- e. on ongelmallista jos päihteiden käytön vuoksi kaverit eivät enää halua olla samassa porukassa
- f. on ongelmallista jos koko perhe kärsii jonkun perheenjäsenen päihteiden käytön vuoksi
- g. on ongelmallista jos päihteiden käytön vuoksi ei jaksakaan pitää huolta itsestään
- h. voit vastata myös omin sanoin:

24. Näkyykö päihteiden liiallinen käyttö aina ihmisen ulkonäössä ja käyttäytymisessä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät ovat aggressiivisia
- b. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät sammuvat julkisille paikoille kuten puistoihin tai juna-asemalle
- c. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät ovat likaisia ja haisevat pahalle
- d. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävien puheesta ei saa selvää
- e. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät näyttävät hermostuneilta

- f. ei, koska liikaa päihteitä käyttävät voivat pukeutua siististi
- g. ei, koska jotkut voivat käyttää päihteitä liikaa salassa muilta
- h. ei, koska liikaa päihteitä käyttävät voivat olla hyvässä työpaikassa ja korkeasti koulutettuja
- i. voit vastata myös omin sanoin:

25. Voiko päihteiden käyttö olla ikätoverillesi ongelma?

- a. kyllä, miksi?

- b. ei, miksi?

26. Oletko huolissasi nykyisestä päihteiden käytöstäsi?

- a. kyllä
- b. en

27. Voiko nykyinen päihteiden käyttösi muuttua ongelmalliseksi tulevaisuudessa, mikäli jatkat samaan malliin?

- a. kyllä
- b. ei

Puuttuminen

28. Onko sinulla kaveri/kavereita, joiden päihteiden käytöstä olet huolissasi?

- a. kyllä
- b. ei

29. Jos olet huolissasi kaveristasi, oletko kertonut hänelle huolestasi? (Jätä vastaamatta, jos et ole ollut huolissasi.)

- a. kyllä olen
- b. en ole

30. Jos olet huolissasi kaverisi päihteiden käytöstä, onko hänelle huolesta kertominen: (Jätä vastaamatta, jos et ole ollut huolissasi.)

- a. helppoa?
- b. vaikeaa?

Miksi?

31. Mitä teet jos huomaat jonkun lähimmäisesi käyttävän liikaa päihteitä?

- a. yrittäisin saada hänet ymmärtämään ongelmansa
- b. pakottaisin hänet hoitoon
- c. en tekisi mitään, koska hänen päihteiden käyttönsä ei ole minun ongelmani

Päihteistä puhuminen

32. Millainen päihdevalistus on mielestäsi tehokkainta? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. keskustelu ryhmässä ikätovereiden ja aikuisten kanssa
- b. keskustelu ikätovereiden kanssa
- c. opettajan pitämä oppitunti
- d. asiantuntijan (esimerkiksi poliisin, terveydenhoitajan tai muun vastaavan) pitämä oppitunti
- e. ikätovereiden pitämä oppitunti
- f. kirjallisuuden lukeminen
- g. joku muu, mikä?

33. Kenen kanssa sinun on helpointa keskustella päihteisiin liittyvistä asioista? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. vanhempien/hoitajien
- b. sisarusten
- c. nuorisotalon työntekijöiden kanssa
- d. opettajan
- e. terveydenhoitajan
- f. koulukuraattorin
- g. ikäistesi nuorten kanssa
- h. jonkun muun, kenen kanssa?

34. Miten itse jakaisit tietoa päihteistä muille? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. keskustelemalla vapaa-aikana
- b. pitämällä oppitunnin
- c. jakamalla tietoa, esimerkiksi tekemällä päihdevalistuslehden koulussa
- d. sähköpostin kautta
- e. järjestämällä toiminnallisen kurssin/leirin
- f. järjestämällä koululla päihteettömiä tapahtumia
- g. jollain muulla tavalla? Miten?

- g. ruoan valmistaminen, leipominen
- h. tv:n tai videon katselu
- i. sanoma- ja aikakauslehtien lukeminen, kirjallisuuden lukeminen
- j. tietokonepelien pelaaminen, muu tietokoneen ajanvietekäyttö
- k. jotain muuta, mitä?

37. Mitä haluaisit tehdä vapaa-ajallasi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kerhotoiminta
- b. elokuvissa, konserteissa, urheilukilpailuissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa käyminen
- c. harrastat liikuntaa
- d. musiikin kuuntelu, laulaminen, soittaminen
- e. käsityöt, valokuvaus, keräily tai muu vastaava
- f. sukulaisten, tai ystävien luona vierailu
- g. ruoan valmistaminen, leipominen
- h. tv:n tai videon katselu
- i. sanoma- ja aikakauslehtien lukeminen, kirjallisuuden lukeminen
- j. tietokonepelien pelaaminen, muu tietokoneen ajanvietekäyttö
- k. jotain muuta, mitä?

Vapaa-aika

35. Missä yleensä vietät vapaa-aikaasi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kotona
- b. kavereiden kotona
- c. kavereiden kanssa ulkona
- d. nuorisotalolla
- e. seurakunnan tiloissa
- f. muualla, missä?

36. Mitä yleensä teet vapaa-ajallasi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kerhotoiminta
- b. elokuvissa, konserteissa, urheilukilpailuissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa käyminen
- c. harrastat liikuntaa
- d. musiikin kuuntelu, laulaminen, soittaminen
- e. käsityöt, valokuvaus, keräily tai muu vastaava
- f. sukulaisten, tai ystävien luona vierailu

38. Onko sinulla tarpeeksi vapaa-ajanviettomahdollisuuksia?

- a. kyllä
- b. ei

39. Tarvitsisitko lisää tietoa alueesi harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuuksista?

- a. kyllä
- b. en

Mistä haluaisit lisää tietoa?

44. Jos joku on tarjonnut sinulle päihteitä, niin kuka? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. minulle ei ole tarjottu päihteitä
- b. omat vanhemmat
- c. omat sisarukset
- d. täysi-ikäiset kaverit
- e. saman ikäiset kaverit
- f. kavereiden tuttavat
- g. tuntemattomat ihmiset
- h. joku muu, kuka?

Päihteiden käyttöön vaikuttavat tekijät

40. Tupakoivatko vanhempasi?

- a. kyllä
- b. ei
- c. toinen polttaa

41. Tupakoiko kukaan sinun kaveri- tai tuttavapiirissäsi?

- a. ei tupakoi
- b. kyllä tupakoi

42. Käyttääkö kukaan alkoholia sinun kaveri- tai tuttavapiirissäsi?

- a. ei käytä
- b. käyttää

43. Käyttääkö kukaan kaveri- tai tuttavapiirissäsi huumeita?

- a. ei käytä
- b. käyttää

45. Onko sinua koskaan mielestäsi pakotettu kokeilemaan jotakin päihdettä?

- a. kyllä
- b. ei

46. Koetko, että muiden päihteiden käytöllä on vaikutusta omaan päihteiden käyttöösi?

- a. kyllä
- b. ei

47. Kenellä on suurin vaikutus omaan päihteiden käyttöösi tai siihen, ettet käytä päihteitä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. omilla vanhemmilla/hooltajilla
- b. sisaruksilla
- c. muilla sukulaisilla
- d. kavereilla
- e. samassa koulussa olevilla oppilailla
- f. lähiympäristössä asuvilla ihmisillä
- g. julkisuuden henkilöillä/idoleilla
- h. kenellä muulla?

**48. Hyväksytäänkö nuorten
päihteiden käyttö mielestäsi
omalla asuinalueellasi?**

- a. kyllä, sekä aikuiset että nuoret hyväksyvät
- b. nuoret hyväksyvät, mutta aikuiset eivät hyväksy
- c. aikuiset hyväksyvät, mutta nuoret eivät hyväksy
- d. ei hyväksytä

Miksi?

**49. Millaisessa tilanteessa sinun on
vaikeinta kieltäytyä päihteistä?
Voit valita useamman
vaihtoehdon.**

- a. kun sinulla on käytössäsi paljon rahaa
- b. kun on syytä juhlia (esimerkiksi omat tai kaverin syntymäpäivät)
- c. kotibileissä
- d. kun olet porukassa, jossa kaikki muut juovat/tupakoivat
- e. kun tiedät, että vanhempasi eivät ole yötä kotona etkä voi jäädä kiinni
- f. jossain muussa tilanteessa, missä?

**Jos mielessäsi on jotakin muuta
aiheeseen liittyvää, kirjoita se tähän.**

Päihteisiin liittyvä kysely Raittiina Radalla - hankkeessa tekemäämme opinnäytetyötä varten.

1. osuus koko kohteesta prosentein
2. osuus tytöistä prosentein
3. osuus pojista prosentein

Paihdetietous

4. Mistä seuraavista päihteistä sinulla on eniten tietoa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. minulla ei ole tietoa päihteistä
2,2 / 0 / 5
- b. tupakka **93,4 / 100 / 85**
- c. nuuska **30,8 / 27,5 / 35**
- d. miedot alkoholijuomat (olut, siideri, lonkero, viini) **69,8 / 78,4 / 57,5**
- e. vahvat alkoholijuomat (viski, konjakki, likööri, viina ym.)
40,7 / 43,1 / 37,5
- f. kannabis **22 / 25,5 / 17,5**
- g. muut huumeet **23,1 / 27,5 / 17,5**

5. Mistä seuraavista päihteistä haluaisit lisää tietoa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. tupakka **7,7 / 5,9 / 10**
- b. nuuska **26,4 / 29,4 / 22,5**
- c. miedot alkoholijuomat (olut, siideri, lonkero, viini) **12,1 / 11,8 / 12,5**
- d. vahvat alkoholijuomat (viski, konjakki, likööri, viina ym.) **33 / 33,3 / 32,5**
- e. kannabis **29,7 / 35,3 / 22,5**
- f. muut huumeet **45,1 / 49 / 40**

6. Tiedätkö eri päihteiden terveysriskeistä?

- a. en tiedä **1,1 / 2 / 0**
- b. tiedän, mutta en riittävästi
34,1 / 27,4 / 42,5
- c. tiedän tarpeeksi, en tarvitse lisää tietoa
64,8 / 70,6 / 57,5

7. Mitä kautta olet itse hakenut/saanut tietoa päihteistä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. koulussa oppitunnilla **91,2 / 96,1 / 85**
- b. asiantuntijalta (esimerkiksi poliisilta, terveydenhoitajalta tai muulta vastaavalta) **37,4 / 47,1 / 25**
- c. vanhemmilta **48,4 / 56,9 / 37,5**
- d. kaverilta **37,4 / 43,1 / 30**
- e. kirjallisuudesta/lehdistä
29,7 / 45,1 / 10
- f. tv:stä **46,2 / 45,1 / 47,5**
- g. internetistä **33 / 31,4 / 35**
- h. muualta **6,6 / 9,8 / 2,5**

Kokemukset ja asenteet

8. Mitä seuraavista päihteistä olet kokeillut/käyttänyt? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. en ole kokeillut mitään päihteitä
34,1 / 23,5 / 47,5
- b. tupakka **46,2 / 58,8 / 30**
- c. nuuska **9,9 / 5,9 / 15**
- d. miedot alkoholijuomat (olut, siideri, lonkero, viini) **64,8 / 76,5 / 50**
- e. vahvat alkoholijuomat (viski, konjakki, likööri, viina ym.)
40,7 / 49 / 30
- f. kannabis **8,8 / 7,8 / 10**
- g. muut huumeet **1,1 / 0 / 2,5**

9. Oletko haistellut liimoja, tinneriä, pesuaineita tai muuta vastaavaa päihtyäksesi?

- a. kyllä, mitä? **3,3 / 3,9 / 2,5**
- b. en **96,7 / 96,1 / 97,5**

10. Oletko koskaan käyttänyt mitään lääkkeitä päihtyäksesi?

- a. kyllä, mitä? **5,5 / 5,9 / 5**
- b. en **94,5 / 94,1 / 95**

11. Kuinka usein käytät alkoholia?

- a. useita kertoja viikossa **2,2 / 3,9 / 0**
- b. kerran viikossa **5,5 / 3,9 / 7,5**
- c. muutaman kerran kuukaudessa **5,5 / 7,8 / 2,5**
- d. kerran kuukaudessa **14,3 / 17,6 / 10**
- e. muutaman kerran vuodessa **22 / 19,6 / 25**
- f. kerran vuodessa **9,9 / 11,8 / 7,5**
- g. en koskaan **40,7 / 35,3 / 47,5**

12. Kuinka usein olet "kaatokännissä"?

- a. useita kertoja viikossa **0 / 0 / 0**
- b. kerran viikossa **2,2 / 3,9 / 0**
- c. muutaman kerran kuukaudessa **4,4 / 5,9 / 2,5**
- d. kerran kuukaudessa **4,4 / 3,9 / 5**
- e. muutaman kerran vuodessa **9,9 / 11,8 / 7,5**
- f. kerran vuodessa **12,1 / 19,6 / 2,5**
- g. en koskaan **67 / 54,9 / 82,5**

13. Jos olet kokeillut/käyttänyt päihteitä (tupakkaa, alkoholia tai huumeita), kenen seurassa olet ollut? Voit valita useamman vaihtoehdon. (Jätä vastaamatta, jos et käytä päihteitä.)

- a. vanhempien seurassa (omien tai kaverin) **22 / 27,5 / 15**
- b. sisarusten seurassa **9,9 / 15,7 / 2,5**

- c. täysi-ikäisten kavereiden seurassa **20,9 / 29,4 / 10**
- d. itsesi ikäisten kavereiden seurassa **54,9 / 64,7 / 42,5**
- e. täysin tuntemattomien seurassa **8,8 / 13,7 / 2,5**
- f. jonkun muun **2,2 / 2 / 2,5**

14. Miten koet itsesi päihteiden (tupakka, alkoholi, huumeet) käyttäjänä?

- a. en käytä päihteitä ollenkaan ja olen tyytyväinen siihen **56 / 45,1 / 71,8**
- b. en käytä päihteitä ollenkaan, mutta haluaisin kokeilla/käyttää **5,5 / 7,8 / 2,6**
- c. käytän päihteitä, mutta haluaisin käyttää niitä vähemmän **8,8 / 11,8 / 5,1**
- d. käytän mielestäni päihteitä sopivasti **28,6 / 35,3 / 20,5**
- e. käytän päihteitä, mutta haluaisin käyttää niitä enemmän **0 / 0 / 0**

15. Tupakoitko?

- a. kyllä **13,2 / 16 / 10,3**
- b. ei **69,2 / 66 / 76,9**
- c. satunnaisesti **15,4 / 18 / 12,8**

16. Käytätkö nuuskaa?

- a. kyllä **1,1 / 0 / 2,5**
- b. en **96,7 / 100 / 92,5**
- c. satunnaisesti **2,2 / 0 / 5**

17. Haluaisitko lopettaa tupakoimisen tai nuuskan käytön? (Jätä vastaamatta, jos et käytä.)

- a. kyllä **80 / 85,7 / 66,7**
- b. en **20 / 14,3 / 33,3**

18. Tunnetko koskaan syyllisyyttä päihteiden käyttösi vuoksi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. tunnen/olen joskus tuntenut syyllisyyttä, koska tupakoin **19,8 / 27,5 / 10**
- b. tunnen/olen joskus tuntenut syyllisyyttä alkoholin käytön vuoksi **20,9 / 27,5 / 12,5**
- c. tunnen/olen joskus tuntenut syyllisyyttä huume/lääkekokeilujen vuoksi **4,4 / 2 / 7,5**
- d. en ole koskaan tuntenut syyllisyyttä päihteiden käytön vuoksi, vaikka olenkin niitä käyttänyt **23,1 / 21,6 / 25**
- e. en ole koskaan tuntenut syyllisyyttä päihteiden käytön vuoksi, koska en ole koskaan edes kokeillut päihteitä **46,2 / 37,3 / 57,5**

19. Mistä saat alkoholia, muita päihdyttäviä aineita ja tupakkaa? Voit valita useamman vaihtoehdon. (Jätä vastaamatta, jos et käytä päihteitä.)

- a. vanhemmat ostavat **7,7 / 9,8 / 5**
- b. sisarukset ostavat **0 / 0 / 0**
- c. itsesi ikäiset kaverit ostavat **25,3 / 27,5 / 22,5**
- d. täysi-ikäiset kaverit ostavat **26,4 / 37,3 / 12,5**
- e. ostan itse **11 / 13,7 / 7,5**
- f. joku tuntematon henkilö ostaa **22 / 23,5 / 20**
- g. otan kotoa salaa **11 / 15,7 / 5**
- h. joku muu **2,2 / 2 / 2,5**

20. Miksi käytät päihteitä? Voit valita useamman vaihtoehdon. (Jätä vastaamatta, jos et käytä päihteitä.)

- a. Koska kaveritkin käyttävät. **8,8 / 13,7 / 2,5**
- b. Se on hienoa. **5,5 / 7,8 / 2,5**
- c. Ne helpottavat pahaa oloa ja rauhoittavat. **16,5 / 21,6 / 10**
- d. Ei ole muutakaan tekemistä.

13,2 / 17,6 / 7,7

- e. En halua, että muut pitävät minua nössönä. **0 / 0 / 0**
- f. Päihteet kuuluvat ihmisen elämään. **7,7 / 7,8 / 7,5**
- g. Haluan kokeilla kaikkea uutta. **14,3 / 17,6 / 10**
- h. muu syy **9,9 / 7,8 / 12,5**

21. Pelottavatko päihteiden terveysriskit sinua?

- a. eivät ollenkaan **7,7 / 7,8 / 7,5**
- b. jonkin verran **39,6 / 41,2 / 37,5**
- c. melko paljon **19,8 / 23,5 / 15**
- d. otan ne aina huomioon **33 / 27,5 / 40**

22. Vaikuttavatko päihteiden terveysriskit käyttöösi?

- a. eivät ollenkaan **13,2 / 14 / 13,2**
- b. jonkin verran **26,4 / 36 / 15,8**
- c. melko paljon **17,6 / 20 / 15,8**
- d. otan ne aina huomioon **39,6 / 30 / 55,3**

Ongelmakäyttö

23. Mikä on ongelmallista päihteiden käyttöä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. vähäinenkin tupakointi on mielestäni ongelma **31,9 / 35,3 / 27,5**
- b. vähäinenkin alkoholinkäyttö on mielestäni ongelma **9,9 / 9,8 / 10**
- c. vähäinenkin huumeiden käyttö on mielestäni ongelma **72,5 / 74,5 / 70**
- d. on ongelmallista jos päihteiden käyttö haittaa työssä tai koulussa käyntiä **86,8 / 98 / 72,5**
- e. on ongelmallista jos päihteiden käytön vuoksi kaverit eivät enää halua olla samassa porukassa **63,7 / 70,6 / 55**
- f. on ongelmallista jos koko perhe kärsii jonkun perheenjäsenen päihteiden käytön vuoksi **84,6 / 90,2 / 77,5**

- g. on ongelmallista jos päihteiden käytön vuoksi ei jaksakaan pitää huolta itsestään
81,3 / 96,1 / 62,5
- h. voit vastata myös omin sanoin
7,7 / 11,8 / 2,5

24. Näkyykö päihteiden liiallinen käyttö aina ihmisen ulkonäössä ja käyttäytymisessä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät ovat aggressiivisia 39,6 / 41,2 / 37,5
- b. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät sammuvat julkisille paikoille kuten puistoihin tai juna-asemalle
61,5 / 70,6 / 50
- c. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät ovat likaisia ja haisevat pahalle
49,5 / 60,8 / 35
- d. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävien puheesta ei saa selvää 38,5 / 49 / 25
- e. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät näyttävät hermostuneilta
30,8 / 33,3 / 27,5
- f. ei, koska liikaa päihteitä käyttävät voivat pukeutua siististi
16,5 / 19,6 / 12,5
- g. ei, koska jotkut voivat käyttää päihteitä liikaa salassa muilta
35,2 / 35,3 / 35
- h. ei, koska liikaa päihteitä käyttävät voivat olla hyvässä työpaikassa ja korkeasti koulutettuja 26,4 / 31,4 / 20
- i. voit vastata myös omin sanoin
7,7 / 13,7 / 0

25. Voiko päihteiden käyttö olla ikätoverillesi ongelma?

- a. kyllä 85,7 / 96 / 88,2
- b. ei 6,6 / 4 / 11,8

26. Oletko huolissasi nykyisestä päihteiden käytöstäsi?

- a. kyllä 5,5 / 6,4 / 5,4
- b. en 86,8 / 93,6 / 94,6

27. Voiko nykyinen päihteiden käyttösi muuttua ongelmalliseksi tulevaisuudessa, mikäli jatkat samaan malliin?

- a. kyllä 13,2 / 12,8 / 16,2
- b. ei 79,2 / 87,2 / 83,8

Puuttuminen

28. Onko sinulla kaveri/kavereita, joiden päihteiden käytöstä olet huolissasi?

- a. kyllä 41,8 / 58,8 / 20,5
- b. ei 57,1 / 41,2 / 79,5

29. Jos olet huolissasi kaveristasi, oletko kertonut hänelle huolestasi? (Jätä vastaamatta, jos et ole ollut huolissasi.)

- a. kyllä olen 73,3 / 76,5 / 63,6
- b. en ole 26,7 / 23,5 / 36,4

30. Jos olet huolissasi kaverisi päihteiden käytöstä, onko hänelle huolesta kertominen: (Jätä vastaamatta, jos et ole ollut huolissasi.)

- a. helppoa 60 / 53,3 / 80
- b. vaikeaa 40 / 46,7 / 20

31. Mitä teet jos huomaat jonkun lähimmäisesi käyttävän liikaa päihteitä?

- a. yrittäisin saada hänet ymmärtämään ongelmansa 79,1 / 85,7 / 78,9
- b. pakottaisin hänet hoitoon
4,4 / 6,1 / 2,6
- c. en tekisi mitään, koska hänen päihteiden käyttönsä ei ole minun ongelmani 12,1 / 8,2 / 18,4

Päihteistä puhuminen

32. Millainen päihdevalistus on mielestäsi tehokkainta? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. keskustelu ryhmässä ikätovereiden ja aikuisten kanssa **44 / 49 / 38,5**
- b. keskustelu ikätovereiden kanssa **30,8 / 29,4 / 33,3**
- c. opettajan pitämä oppitunti **28,6 / 19,6 / 41**
- d. asiantuntijan (esimerkiksi poliisin, terveydenhoitajan tai muun vastaavan) pitämä oppitunti **68,1 / 64,7 / 74,4**
- e. ikätovereiden pitämä oppitunti **20,9 / 21,6 / 20,5**
- f. kirjallisuuden lukeminen **13,2 / 15,7 / 10,3**
- g. joku muu **13,2 / 17,6 / 7,7**

33. Kenen kanssa sinun on helpointa keskustella päihteisiin liittyvistä asioista? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. vanhempien/huoltajien **40,7 / 43,1 / 38,5**
- b. sisarusten **28,6 / 35,3 / 20,5**
- c. nuorisotalon työntekijöiden kanssa **12,1 / 13,7 / 10,3**
- d. opettajan **6,6 / 2 / 12,8**
- e. terveydenhoitajan **19,8 / 7,8 / 35,9**
- f. koulukuraattorin **7,7 / 5,9 / 10,3**
- g. ikäistesi nuorten kanssa **76,9 / 92,2 / 59**
- h. jonkun muun **11 / 13,7 / 7,7**

34. Miten itse jakaisit tietoa päihteistä muille? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. keskustelemalla vapaa-aikana **63,3 / 62,7 / 64,1**
- b. pitämällä oppitunnin **23,1 / 27,5 / 17,9**
- c. jakamalla tietoa, esimerkiksi tekemällä päihdevalistuslehden koulussa **19,8 / 19,6 / 20,5**

- d. sähköpostin kautta **7,7 / 7,8 / 7,7**
- e. järjestämällä toiminnallisen kurssin/leirin **13,2 / 17,6 / 7,7**
- f. järjestämällä koululla päihteettömiä tapahtumia **22 / 27,5 / 15,4**
- g. jollain muulla tavalla **4,4 / 3,9 / 5,1**

Vapaa-aika

35. Missä yleensä vietät vapaa-aikaasi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kotona **72,5 / 78,4 / 66,7**
- b. kavereiden kotona **45,1 / 54,9 / 33,3**
- c. kavereiden kanssa ulkona **75,8 / 80,4 / 71,8**
- d. nuorisotalolla **22 / 27,5 / 15,4**
- e. seurakunnan tiloissa **3,3 / 5,9 / 0**
- f. muualla **19,8 / 21,6 / 17,9**

36. Mitä yleensä teet vapaa-ajallasi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kerhotoiminta **5,5 / 9,8 / 0**
- b. elokuvissa, konserteissa, urheilukilpailuissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa käyminen **51,6 / 64,7 / 35,9**
- c. harrastat liikuntaa **64,8 / 58,8 / 74,4**
- d. musiikin kuuntelu, laulaminen, soittaminen **52,7 / 68,6 / 33,3**
- e. käsityöt, valokuvaus, keräily tai muu vastaava **22 / 31,4 / 10,3**
- f. sukulaisten, tai ystävien luona vierailu **35,2 / 45,1 / 23,1**
- g. ruoan valmistaminen, leipominen **25,3 / 39,2 / 7,7**
- h. tv:n tai videon katselu **65,9 / 72,5 / 59**
- i. sanoma- ja aikakauslehtien lukeminen, kirjallisuuden lukeminen **34,1 / 54,9 / 7,7**
- j. tietokonepelien pelaaminen, muu tietokoneen ajanvietekäyttö **65,9 / 60,8 / 74,4**
- k. jotain muuta **19,8 / 33,3 / 2,6**

37. Mitä haluaisit tehdä vapaa-ajallasi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kerhotoiminta **5,5** / **5,9** / 5,1
- b. elokuvissa, konserteissa, urheilukilpailuissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa käyminen **53,8** / **56,9** / 51,3
- c. harrastat liikuntaa **55,6** / **54,9** / 56,4
- d. musiikin kuuntelu, laulaminen, soittaminen **38,5** / **51** / 23,1
- e. käsityöt, valokuvaus, keräily tai muu vastaava **22** / **31,4** / 10,3
- f. sukulaisten, tai ystävien luona vierailu **31,9** / **41,2** / 20,5
- g. ruoan valmistaminen, leipominen **28,6** / **39,2** / 15,4
- h. tv:n tai videon katselu **41,8** / **43,1** / 41
- i. sanoma- ja aikakauslehtien lukeminen, kirjallisuuden lukeminen **23,1** / **33,3** / 10,3
- j. tietokonepelien pelaaminen, muu tietokoneen ajanvietekäyttö **38,5** / **33,3** / 46,2
- k. jotain muuta **13,2** / **19,6** / 5,1

38. Onko sinulla tarpeeksi vapaa-ajanviettomahdollisuuksia?

- a. kyllä **82,4** / **78** / 92,3
- b. ei **15,4** / **22** / 7,7

39. Tarvitsisitko lisää tietoa alueesi harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuuksista?

- a. kyllä **12,1** / **19,6** / 2,6
- b. en **86,8** / **80,4** / 97,4

Päihteiden käyttöön vaikuttavat tekijät

40. Tupakoivatko vanhempasi?

- a. kyllä **16,5** / **15,7** / 17,9
- b. ei **56,7** / **56,9** / 56,4
- c. toinen polttaa **26,4** / **27,5** / 25,6

41. Tupakoiko kukaan sinun kaveri- tai tuttavapiirissäsi?

- a. ei tupakoi **19,8** / **11,8** / 30,8
- b. kyllä tupakoi **79,1** / **88,2** / 69,2

42. Käyttääkö kukaan alkoholia sinun kaveri- tai tuttavapiirissäsi?

- a. ei käytä **23,1** / **15,7** / 33,3
- b. käyttää **75,8** / **84,3** / 66,7

43. Käyttääkö kukaan kaveri- tai tuttavapiirissäsi huumeita?

- a. ei käytä **74,7** / **64,7** / 89,7
- b. käyttää **24,2** / **35,3** / 10,3

44. Jos joku on tarjonnut sinulle päihteitä, niin kuka? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. minulle ei ole tarjottu päihteitä **49,5** / **39,2** / 64,1
- b. omat vanhemmat **6,6** / **7,8** / 5,1
- c. omat sisarukset **2,2** / **2** / 2,6
- d. täysi-ikäiset kaverit **16,5** / **21,6** / 10,3
- e. itsesi ikäiset kaverit **40,7** / **49** / 30,8
- f. kavereiden tuttavat **17,6** / **27,5** / 5,1
- g. tuntemattomat ihmiset **18,7** / **29,4** / 5,1
- h. joku muu **3,3** / **5,9** / 0

45. Onko sinua koskaan mielestäsi pakotettu kokeilemaan jotakin päihdettä?

- a. kyllä **4,4** / **5,9** / 2,6
- b. ei **94,5** / **94,1** / 97,4

46. Koetko, että muiden päihteiden käytöllä on vaikutusta omaan päihteiden käyttöösi?

- a. kyllä **17,6** / **21,6** / 12,8
- b. ei **81,3** / **78,4** / 87,2

47. Kenellä on suurin vaikutus omaan päihteiden käyttöösi tai siihen, ettet käytä päihteitä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. omilla vanhemmilla/huoltajilla **42,9** / **45,1** / 41
- b. sisaruksilla **18,7** / **21,6** / 15,4
- c. muilla sukulaisilla **8,8** / **9,8** / 7,7
- d. kavereilla **58,2** / **68,6** / 46,2
- e. samassa koulussa olevilla oppilailla **12,1** / **7,8** / 17,9
- f. lähiympäristössä asuvilla ihmisillä **6,6** / **7,8** / 5,1
- g. julkisuuden henkilöillä/idoleilla **5,5** / **7,8** / 2,6
- h. kenellä muulla? **13,2** / **15,7** / 10,3

48. Hyväksytäänkö nuorten päihteiden käyttö mielestäsi omalla asuinalueellasi?

- a. kyllä, sekä aikuiset että nuoret hyväksyvät **11** / **8,3** / 16,7
- b. nuoret hyväksyvät, mutta aikuiset eivät hyväksy **53,8** / **64,6** / 50
- c. aikuiset hyväksyvät, mutta nuoret eivät hyväksy **0** / **0** / 0
- d. ei hyväksytä **29,8** / **27,1** / 33,3

49. Millaisessa tilanteessa sinun on vaikeinta kieltäytyä päihteistä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kun sinulla on käytössäsi paljon rahaa **12,1** / **17,6** / 5,1
- b. kun on syytä juhlia (esimerkiksi omat tai kaverin syntymäpäivät) **41,8** / **51** / 30,8
- c. kotibileissä **35,2** / **37,3** / 33,3
- d. kun olet porukassa, jossa kaikki muut juovat/tupakoivat **47,3** / **45,1** / 51,3
- e. kun tiedät, että vanhempasi eivät ole yötä kotona etkä voi jäädä kiinni **26,4** / **35,3** / 15,4
- f. jossain muussa tilanteessa **8,8** / **9,8** / 7,7

Päihteisiin liittyvä kysely Raittiina Radalla - hankkeessa tekemäämme opinnäytetyötä varten.

1. 7-luokkien vastausprosentit
2. 8-luokkien vastausprosentit
3. 9-luokkien vastausprosentit

Päihdetietous

4. Mistä seuraavista päihteistä sinulla on eniten tietoa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. minulla ei ole tietoa päihteistä
0 / 0 / 5,6
- b. tupakka **95 / 91,4 / 94,4**
- c. nuuska **35 / 34,3 / 25**
- d. miedot alkoholijuomat (olut, siideri, lonkero, viini) **68,6 / 69,4 / 70**
- e. vahvat alkoholijuomat (viski, konjakki, likööri, viina ym.)
40 / 40 / 41,7
- f. kannabis **25 / 17,1 / 16,7**
- g. muut huumeet **45 / 17,1 / 16,7**

5. Mistä seuraavista päihteistä haluaisit lisää tietoa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. tupakka **10 / 8,6 / 5,6**
- b. nuuska **30 / 11,4 / 38,9**
- c. miedot alkoholijuomat (olut, siideri, lonkero, viini) **30 / 2,9 / 11,1**
- d. vahvat alkoholijuomat (viski, konjakki, likööri, viina ym.)
40 / 34 / 25
- e. kannabis **30 / 34,3 / 25**
- f. muut huumeet **40 / 40 / 52,8**

6. Tiedätkö eri päihteiden terveysriskeistä?

- a. en tiedä **0 / 0 / 2,8**
- b. tiedän, mutta en riittävästi
30 / 48,6 / 22,2
- c. tiedän tarpeeksi, en tarvitse lisää tietoa
70 / 51,4 / 75

7. Mitä kautta olet itse hakenut/saanut tietoa päihteistä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. koulussa oppitunnilla **95 / 91,4 / 88,9**
- b. asiantuntijalta (esimerkiksi poliisilta, terveydenhoitajalta tai muulta vastaavalta) **60 / 28,6 / 33,3**
- c. vanhemmilta **80 / 37,1 / 41,7**
- d. kaverilta **20 / 34,3 / 50**
- e. kirjallisuudesta/lehdistä **45 / 20 / 30,6**
- f. tv:stä **60 / 40 / 44,4**
- g. internetistä **30 / 28,6 / 36,9**
- h. muualta **10 / 5,7 / 5,6**

Kokemukset ja asenteet

8. Mitä seuraavista päihteistä olet kokeillut/käyttänyt? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. en ole kokeillut mitään päihteitä
50 / 40 / 19,4
- b. tupakka **25 / 45,7 / 58,3**
- c. nuuska **5 / 8,6 / 13,9**
- d. miedot alkoholijuomat (olut, siideri, lonkero, viini) **50 / 57,1 / 80,6**
- e. vahvat alkoholijuomat (viski, konjakki, likööri, viina ym.)
25 / 28,6 / 61,1
- f. kannabis **0 / 2,9 / 19,4**
- g. muut huumeet **0 / 0 / 2,8**

9. Oletko haistellut liimoja, tinneriä, pesuaineita tai muuta vastaavaa päihtyäksesi?

- a. kyllä **0 / 0 / 8,3**
- b. en **100 / 100 / 91,7**

10. Oletko koskaan käyttänyt mitään lääkkeitä päihtyäksesi?

- a. kyllä **0 / 2,9 / 11,1**
- b. en **100 / 97,1 / 88,9**

11. Kuinka usein käytät alkoholia?

- a. useita kertoja viikossa **0 / 5,7 / 0**
- b. kerran viikossa **0 / 8,6 / 5,6**
- c. muutaman kerran kuukaudessa **0 / 0 / 13,9**
- d. kerran kuukaudessa **10 / 14,3 / 16,7**
- e. muutaman kerran vuodessa **10 / 8,6 / 41,7**
- f. kerran vuodessa **20 / 14,3 / 0**
- g. en koskaan **60 / 48,6 / 22,2**

12. Kuinka usein olet "kaatokännissä"?

- a. useita kertoja viikossa **0 / 0 / 0**
- b. kerran viikossa **0 / 5,7 / 0**
- c. muutaman kerran kuukaudessa **0 / 5,7 / 5,6**
- d. kerran kuukaudessa **0 / 0 / 11,1**
- e. muutaman kerran vuodessa **0 / 5,7 / 19,4**
- f. kerran vuodessa **20 / 2,9 / 16,7**
- g. en koskaan **80 / 80 / 47,2**

13. Jos olet kokeillut/käyttänyt päihteitä (tupakkaa, alkoholia tai huumeita), kenen seurassa olet ollut? Voit valita useamman vaihtoehdon. (Jätä vastaamatta, jos et käytä päihteitä.)

- a. vanhempien seurassa (omien tai kaverin) **20 / 20 / 25**
- b. sisarusten seurassa **5 / 5,7 / 16,7**

- c. täysi-ikäisten kavereiden seurassa **0 / 17,1 / 36,1**
- d. itsesi ikäisten kavereiden seurassa **35 / 42,9 / 77,8**
- e. täysin tuntemattomien seurassa **0 / 5,7 / 16,7**
- f. jonkun muun **0 / 0 / 5,6**

14. Miten koet itsesi päihteiden (tupakka, alkoholi, huumeet) käyttäjänä?

- a. en käytä päihteitä ollenkaan ja olen tyytyväinen siihen **65 / 67,6 / 41,7**
- b. en käytä päihteitä ollenkaan, mutta haluaisin kokeilla/käyttää **20 / 2,9 / 0**
- c. käytän päihteitä, mutta haluaisin käyttää niitä vähemmän **5 / 2,9 / 16,7**
- d. käytän mielestäni päihteitä sopivasti **10 / 26,5 / 41,7**
- e. käytän päihteitä, mutta haluaisin käyttää niitä enemmän **0 / 0 / 0**

15. Tupakoitko?

- a. kyllä **5,3 / 14,3 / 17,1**
- b. ei **94,7 / 65,7 / 62,9**
- c. satunnaisesti **0 / 20 / 20**

16. Käytätkö nuuskaa?

- a. kyllä **0 / 2,9 / 0**
- b. en **100 / 97,1 / 94,4**
- c. satunnaisesti **0 / 0 / 5,6**

17. Haluaisitko lopettaa tupakoimisen tai nuuskan käytön? (Jätä vastaamatta, jos et käytä.)

- a. kyllä **100 / 66,7 / 90**
- b. en **0 / 33,3 / 10**

18. Tunnetko koskaan syyllisyyttä päihteiden käyttösi vuoksi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. tunnen/olen joskus tuntenut syyllisyyttä, koska tupakoin **5 / 20 / 27,8**
- b. tunnen/olen joskus tuntenut syyllisyyttä alkoholin käytön vuoksi **15 / 14,3 / 30,6**
- c. tunnen/olen joskus tuntenut syyllisyyttä huume/lääkekokeilujen vuoksi **0 / 0 / 11,1**
- d. en ole koskaan tuntenut syyllisyyttä päihteiden käytön vuoksi, vaikka olenkin niitä käyttänyt **15 / 20 / 30,6**
- e. en ole koskaan tuntenut syyllisyyttä päihteiden käytön vuoksi, koska en ole koskaan edes kokeillut päihteitä **70 / 57,1 / 22,2**

19. Mistä saat alkoholia, muita päihdyttäviä aineita ja tupakkaa? Voit valita useamman vaihtoehdon. (Jätä vastaamatta, jos et käytä päihteitä.)

- a. vanhemmat ostavat **10 / 2,9 / 11,1**
- b. sisarukset ostavat **0 / 0 / 0**
- c. itsesi ikäiset kaverit ostavat **10 / 14,3 / 44,4**
- d. täysi-ikäiset kaverit ostavat **5 / 20 / 44,4**
- e. ostan itse **5 / 2,9 / 22,2**
- f. joku tuntematon henkilö ostaa **5 / 28,6 / 25**
- g. otan kotoa salaa **20 / 5,7 / 11,1**
- h. joku muu **0 / 0 / 5,6**

20. Miksi käytät päihteitä? Voit valita useamman vaihtoehdon. (Jätä vastaamatta, jos et käytä päihteitä.)

- a. Koska kaveritkin käyttävät. **5 / 5,7 / 13,9**
- b. Se on hienoa. **5 / 0 / 11,1**
- c. Ne helpottavat pahaa oloa ja rauhoittavat. **15 / 8,6 / 25**

- d. Ei ole muutakaan tekemistä. **5 / 11,8 / 19,4**
- e. En halua, että muut pitävät minua nössönä. **0 / 0 / 0**
- f. Päihteet kuuluvat ihmisen elämään. **0 / 8,6 / 11,1**
- g. Haluan kokeilla kaikkea uutta. **5 / 14,3 / 19,4**
- h. Muu syy. **10 / 5,7 / 13,9**

21. Pelottavatko päihteiden terveysriskit sinua?

- a. eivät ollenkaan **0 / 8,6 / 11,1**
- b. jonkin verran **25 / 40 / 47,2**
- c. melko paljon **25 / 20 / 16,7**
- d. otan ne aina huomioon **50 / 31,4 / 25**

22. Vaikuttavatko päihteiden terveysriskit käyttöösi?

- a. eivät ollenkaan **5,3 / 15,2 / 16,7**
- b. jonkin verran **10,5 / 21,2 / 41,7**
- c. melko paljon **31,6 / 18,2 / 11,1**
- d. otan ne aina huomioon **52,6 / 45,5 / 30,6**

Ongelmakäyttö

23. Mikä on ongelmallista päihteiden käyttöä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. vähäinenkin tupakointi on mielestäni ongelma **30 / 31,4 / 33,3**
- b. vähäinenkin alkoholinkäyttö on mielestäni ongelma **15 / 8,6 / 8,3**
- c. vähäinenkin huumeiden käyttö on mielestäni ongelma **85 / 71,4 / 66,7**
- d. on ongelmallista jos päihteiden käyttö haittaa työssä tai koulussa käyntiä **90 / 82,9 / 88,9**
- e. on ongelmallista jos päihteiden käytön vuoksi kaverit eivät enää halua olla samassa porukassa **55 / 51,4 / 80,6**
- f. on ongelmallista jos koko perhe kärsii jonkun perheenjäsenen päihteiden käytön vuoksi **90 / 74,3 / 91,7**

- g. on ongelmallista jos päihteiden käytön vuoksi ei jaksakaan pitää huolta itsestään
85 / 77,1 / 83,3
- h. voit vastata myös omin sanoin:
10 / 5,7 / 8,3

24. Näkyykö päihteiden liiallinen käyttö aina ihmisen ulkonäössä ja käyttäytymisessä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät ovat aggressiivisia **40 / 42,9 / 36,1**
- b. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät sammuvat julkisille paikoille kuten puistoihin tai juna-asemalle
80 / 54,3 / 58,3
- c. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät ovat likaisia ja haisevat pahalle
70 / 54,3 / 33,3
- d. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävien puheesta ei saa selvää **60 / 28,6 / 36,1**
- e. kyllä, koska liikaa päihteitä käyttävät näyttävät hermostuneilta
35 / 17,1 / 41,7
- f. ei, koska liikaa päihteitä käyttävät voivat pukeutua siististi **20 / 5,7 / 25**
- g. ei, koska jotkut voivat käyttää päihteitä liikaa salassa muilta
40 / 17,1 / 50
- h. ei, koska liikaa päihteitä käyttävät voivat olla hyvässä työpaikassa ja korkeasti koulutettuja **35 / 8,6 / 38,9**
- i. voit vastata myös omin sanoin:
10 / 5,7 / 8,6

25. Voiko päihteiden käyttö olla ikätoverillesi ongelma?

- a. kyllä **94,7 / 87,5 / 97**
- b. ei **5,3 / 12,5 / 3**

26. Oletko huolissasi nykyisestä päihteiden käytöstäsi?

- a. kyllä **5,9 / 3,1 / 8,6**
- b. en **94,1 / 96,9 / 91,4**

27. Voiko nykyinen päihteiden käyttösi muuttua ongelmalliseksi tulevaisuudessa, mikäli jatkat samaan malliin?

- a. kyllä **0 / 21,9 / 14,3**
- b. ei **100 / 78,1 / 85,7**

Puuttuminen

28. Onko sinulla kaveri/kavereita, joiden päihteiden käytöstä olet huolissasi?

- a. kyllä **30 / 23,5 / 66,7**
- b. ei **70 / 76,5 / 33,3**

29. Jos olet huolissasi kaveristasi, oletko kertonut hänelle huolestasi? (Jätä vastaamatta, jos et ole ollut huolissasi.)

- a. kyllä olen **75 / 72,7 / 73,1**
- b. en ole **25 / 27,3 / 26,9**

30. Jos olet huolissasi kaverisi päihteiden käytöstä, onko hänelle huolesta kertominen: (Jätä vastaamatta, jos et ole ollut huolissasi.)

- a. helppoa? **37,5 / 70 / 63,6**
- b. vaikeaa? **62,5 / 30 / 36,4**

31. Mitä teet jos huomaat jonkun lähimmäisesi käyttävän liikaa päihteitä?

- a. yrittäisin saada hänet ymmärtämään ongelmansa **84,2 / 81,8 / 82,9**
- b. pakottaisin hänet hoitoon
5,3 / 6,1 / 2,9
- c. en tekisi mitään, koska hänen päihteiden käyttönsä ei ole minun ongelmani **10,5 / 12,1 / 14,3**

Päihteistä puhuminen

32. Millainen päihdevalistus on mielestäsi tehokkainta? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. keskustelu ryhmässä ikätovereiden ja aikuisten kanssa **70 / 29,4 / 44,4**
- b. keskustelu ikätovereiden kanssa **20 / 29,4 / 38,9**
- c. opettajan pitämä oppitunti **30 / 35,3 / 22,2**
- d. asiantuntijan (esimerkiksi poliisin, terveydenhoitajan tai muun vastaavan) pitämä oppitunti **80 / 79,4 / 52,8**
- e. ikätovereiden pitämä oppitunti **30 / 2,9 / 8,3**
- f. kirjallisuuden lukeminen **40 / 2,9 / 8,3**
- g. joku muu **15 / 5,9 / 19,4**

33. Kenen kanssa sinun on helpointa keskustella päihteisiin liittyvistä asioista? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. vanhempien/huoltajien **60 / 38,2 / 33,3**
- b. sisarusten **35 / 26,5 / 27,8**
- c. nuorisotalon työntekijöiden kanssa **10 / 8,8 / 16,7**
- d. opettajan **10 / 11,8 / 0**
- e. terveydenhoitajan **10 / 38,2 / 8,3**
- f. koulukuraattorin **10 / 11,8 / 2,8**
- g. ikäistesi nuorten kanssa **70 / 73,5 / 86,1**
- h. jonkun muun kanssa **15 / 0 / 19,4**

34. Miten itse jakaisit tietoa päihteistä muille? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. keskustelemalla vapaa-aikana **65 / 55,9 / 69,4**
- b. pitämällä oppitunnin **25 / 29,4 / 16,7**
- c. jakamalla tietoa, esimerkiksi tekemällä päihdevalistuslehden koulussa **30 / 20,6 / 13,9**
- d. sähköpostin kautta **20 / 5,9 / 2,8**
- e. järjestämällä toiminnallisen kurssin/leirin **20 / 14,7 / 8,3**

- f. järjestämällä koululla päihdeettömiä tapahtumia **25 / 23,5 / 19,4**
- g. jollain muulla tavalla **5 / 5,9 / 2,8**

Vapaa-aika

35. Missä yleensä vietät vapaa-aikaasi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kotona **90 / 58,8 / 77,8**
- b. kavereiden kotona **45 / 38,2 / 52,8**
- c. kavereiden kanssa ulkona **75 / 70,6 / 83,3**
- d. nuorisotalolla **15 / 23,5 / 25**
- e. seurakunnan tiloissa **0 / 0 / 8,3**
- f. muualla **30 / 23,5 / 11,1**

36. Mitä yleensä teet vapaa-ajallasi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kerhotoiminta **10 / 0 / 8,3**
- b. elokuvissa, konserteissa, urheilukilpailuissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa käyminen **50 / 44,1 / 61,1**
- c. harrastat liikuntaa **75 / 61,8 / 63,9**
- d. musiikin kuuntelu, laulaminen, soittaminen **70 / 38,2 / 58,3**
- e. käsityöt, valokuvaus, keräily tai muu vastaava **40 / 11,8 / 22,2**
- f. sukulaisten, tai ystävien luona vierailu **50 / 20,6 / 41,7**
- g. ruoan valmistaminen, leipominen **40 / 14,7 / 27,8**
- h. tv:n tai videon katselu **95 / 50 / 66,7**
- i. sanoma- ja aikakauslehtien lukeminen, kirjallisuuden lukeminen **65 / 17,6 / 33,3**
- j. tietokonepelien pelaaminen, muu tietokoneen ajanvietekäyttö **85 / 58,8 / 63,9**
- k. jotain muuta **20 / 20,6 / 19,4**

37. Mitä haluaisit tehdä vapaa-ajallasi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kerhotoiminta **10 / 5,9 / 2,8**
- b. elokuvissa, konserteissa, urheilukilpailuissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa käyminen **45 / 38,2 / 75**
- c. harrastat liikuntaa **13,3 / 17,8 / 24,4**
- d. musiikin kuuntelu, laulaminen, soittaminen **45 / 17,6 / 55,6**
- e. käsityöt, valokuvaus, keräily tai muu vastaava **30 / 20,6 / 19,4**
- f. sukulaisten, tai ystävien luona vierailu **35 / 17,6 / 44,4**
- g. ruoan valmistaminen, leipominen **30 / 14,7 / 41,7**
- h. tv:n tai videon katselu **60 / 23,5 / 50**
- i. sanoma- ja aikakauslehtien lukeminen, kirjallisuuden lukeminen **30 / 14,7 / 27,8**
- j. tietokonepelien pelaaminen, muu tietokoneen ajanvietekäyttö **50 / 23,5 / 47,2**
- k. jotain muuta **10 / 17,6 / 11,1**

38. Onko sinulla tarpeeksi vapaa-ajanviettomahdollisuuksia?

- a. kyllä **90 / 88,2 / 77,1**
- b. ei **10 / 11,8 / 22,9**

39. Tarvitsisitko lisää tietoa alueesi harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuuksista?

- a. kyllä **25 / 8,8 / 8,3**
- b. en **75 / 91,2 / 91,7**

Päihteiden käyttöön vaikuttavat tekijät

40. Tupakoivatko vanhempasi?

- a. kyllä **10 / 14,7 / 22,2**
- b. ei **25 / 44,1 / 58,3**
- c. toinen polttaa **15 / 41,2 / 19,4**

41. Tupakoiko kukaan sinun kaveri- tai tuttavapiirissäsi?

- a. ei tupakoi **40 / 23,5 / 5,6**
- b. kyllä tupakoi **60 / 76,5 / 94,4**

42. Käyttääkö kukaan alkoholia sinun kaveri- tai tuttavapiirissäsi?

- a. ei käytä **50 / 26,5 / 5,6**
- b. käyttää **50 / 73,5 / 94,4**

43. Käyttääkö kukaan kaveri- tai tuttavapiirissäsi huumeita?

- a. ei käytä **95 / 85,3 / 55,6**
- b. käyttää **5 / 14,7 / 44,4**

44. Jos joku on tarjonnut sinulle päihteitä, niin kuka? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. minulle ei ole tarjottu päihteitä **60 / 61 / 33,3**
- b. omat vanhemmat **20 / 2,9 / 2,8**
- c. omat sisarukset **0 / 2,9 / 2,8**
- d. täysi-ikäiset kaverit **0 / 8,8 / 33,3**
- e. saman ikäiset kaverit **30 / 23,5 / 63,9**
- f. kavereiden tuttavat **10 / 8,8 / 30,6**
- g. tuntemattomat ihmiset **0 / 17,6 / 30,6**
- h. joku muu **0 / 2,9 / 5,6**

45. Onko sinua koskaan mielestäsi pakotettu kokeilemaan jotakin päihdettä?

- a. kyllä **0** / 8,8 / **2,8**
- b. ei **100** / 91,2 / **97,8**

46. Koetko, että muiden päihteiden käytöllä on vaikutusta omaan päihteiden käyttöösi?

- a. kyllä **20** / 8,8 / **25**
- b. ei **80** / 91,2 / **75**

47. Kenellä on suurin vaikutus omaan päihteiden käyttöösi tai siihen, ettet käytä päihteitä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. omilla vanhemmilla/huoltajilla **70** / 41,2 / **30,6**
- b. sisaruksilla **30** / 14,7 / **16,7**
- c. muilla sukulaisilla **15** / 8,8 / **5,6**
- d. kavereilla **55** / 52,9 / **66,7**
- e. samassa koulussa olevilla oppilailla **5** / 23,5 / **5,6**
- f. lähiympäristössä asuvilla ihmisillä **15** / 5,9 / **2,8**
- g. julkisuuden henkilöillä/idoleilla **0** / 5,9 / **8,3**
- h. kenellä muulla **15** / 11,8 / **13,9**

48. Hyväksytäänkö nuorten päihteiden käyttö mielestäsi omalla asuinalueellasi?

- a. kyllä, sekä aikuiset että nuoret hyväksyvät **5,3** / 10 / **17,1**
- b. nuoret hyväksyvät, mutta aikuiset eivät hyväksy **47,4** / 50 / **71,4**
- c. aikuiset hyväksyvät, mutta nuoret eivät hyväksy **0** / 0 / **0**
- d. ei hyväksytä **47,4** / 40 / **11,4**

49. Millaisessa tilanteessa sinun on vaikeinta kieltäytyä päihteistä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. kun sinulla on käytössäsi paljon rahaa **0** / 8,8 / **22,2**
- b. kun on syytä juhlia (esimerkiksi omat tai kaverin syntymäpäivät) **25** / 44,1 / **50**
- c. kotibileissä **30** / 35,3 / **38,9**
- d. kun olet porukassa, jossa kaikki muut juovat/tupakoivat **45** / 32,4 / **63,9**
- e. kun tiedät, että vanhempasi eivät ole yötä kotona etkä voi jäädä kiinni **30** / 26,5 / **25**
- f. jossain muussa tilanteessa **10** / 17,6 / **0**

OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTILOMAKE TYÖELÄMÄN EDUSTAJALLE

HYVÄ YHTEISTYÖKUMPPANI

Pyydämme Sinua ystävällisesti arvioimaan opiskelijoiden opinnäytetyötä erityisesti työelämälähtöisyyden kannalta. Arvio myös opiskelijan kykyä toimia yhteistyössä sosiaalialan ammattilaisten kanssa sekä hänen valmiuksiaan nähdä alan kehittämishaasteita.

TYÖPAIKKA/TOIMINTAYKSIKKÖ: Nuorisoasiainkeskus/Haaga-Kaarelan nuorisotyöyksikkö

ARVIOITAVAT OPISKELIJA/T: Heini Barck, Elisa Hämäläinen

OPINNÄYTETYÖN AIHE/ NIMI: Nuorten kokemuksia ja mielipiteitä päihteistä - Kyselyiden pitäminen Apollon ja Pohjois-Haagan yhteiskouluissa

ARVIOINNISSA PYYDÄMME SINUA KIINNITTÄMÄÄN ERITYISESTI HUOMIOTA SEURAAVIIN SEIKKOIHIN.

1. Aiheen merkittävyys sosiaalialan asiakaslähtöisen ammatillisen työn kehittämisen kannalta

Työ on tutkimustehtävänsä mukaan tuottanut informaatiota, jonka avulla kehitetään ennaltaehkäisevän päihdetyön menetelmiä Haaga-Kaarelan alueella. Työ tuottaa myös jo ehdotuksia mahdollisiksi työtapoiksi ja toimenpiteiksi. Lisäksi työn johtopäätökset luovat silmäyksen myös riskiehkäisyyn tarpeeseen ja mahdollisiin menetelmiin alueen näkökulmasta.

2. Opiskelijan kyky rakentavaan, innovatiiviseen ja tulokselliseen yhteistyöhön työelämän edustajien kanssa.

Opiskelijat olivat aktiivisesti yhteydessä työelämän toimijoihin jokaisessa opinnäytetyön vaiheessa. Kehitysehdotuksia pyöriteltiin puolin ja toisin. Työtä muutettiin tarpeiden ja tilanteiden mukaan, joka oli järkevää.

3. Opinnäytetyön hyödynnettävyys työelämässä, sen tarjoamat näkymät alan kehittämisen näkökulmasta

Opinnäyte vastaa tarkkaan tarpeeseen, joka lähtökohtaisesti määriteltiin. Tuotettu tieto antaa mahdollisuuden työtapojen- ja menetelmien kehittämiseen ja on hyödynnettävissä myös hankkeen ulkopuolella. Kysymysasettelun mukaisesti työn näkökulma on paikallinen, joten se ei ole kaikin osin hyödynnettävissä yleisesti. Työ nostaa joitain näkökulmia myös yleiseen ehkäisevän työn kehittämiseen.

4. Opiskelijan ammatillinen kasvu; kyky reflektiiviseen ammatilliseen työotteeseen, kyky tunnistaa omia voimavarojaan ja kehityshaasteitaan

Opiskelijat hahmottivat hyvin työn ydinkysymykset ja kehittivät työtään prosessin aikana. Heillä oli kyky ja uskallusta tehdä rajoituksia ensimmäiseen työsuunnitelmaan nähden, joka osoitti ammattimaista lähestymistapaa. Lopullinen opinnäytteen raportti vastaa alussa määriteltynä tarpeeseen hyvin.

Paikka ja pvm: Helsingissä 7.11.2007

Työelämän edustaja:

Aleksi Koskinen